

HELSINGIN YLIOPISTO

Konserniavustusjärjestelmä:

konserniavustuksen vero-, kirjanpito- ja osakeyhtiöoikeudellinen arviointi

Oikeustieteen maisterintutkielma

Tekijä: Oona Aalto

Ohjaajat: Jukka Mähönen ja Seppo Villa

27.7.2023

Helsinki

Tiedekunta: Oikeustieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Oikeustieteen maisterin koulutusohjelma

Tekijä: Oona Aalto

Työn nimi: Konserniavustusjärjestelmä: konserniavustuksen vero-, kirjanpito- ja osakeyhtiöoikeudellinen arviointi

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Heinäkuu 2023

Sivumäärä: 82

Avainsanat: Konserni, konserniavustus, erillisyyhtiöperiaate, varojenjako, varojen käyttö, hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste

Ohjaajat: Jukka Mähönen ja Seppo Villa

Säilytyspaikka: Helsingin yliopisto

Tiivistelmä: Erillisyyhtiöperiaatteen mukaisesti yhtiötä kohdellaan verotuksessa itsenäisenä tulosityksikkönä ja verovelvollisena riippumatta siitä, kuuluuko yhtiö taloudellisen kokonaisuuden muodostavaan konserniin. Liiketoiminnan harjoittaminen konsernissa voi siksi johtaa ankarampaan kokonaisverorasitukseen kuin silloin, kun samaa liiketoimintaa harjoitetaan yhtenä yhtiönä. Verotuksen neutraliteettivoitteen ja verovelvollisten yhdenvertaisuuden vuoksi yhtiön kuuluminen konserniin on huomioitava verotuksessa siten, että yhtiöllä on mahdollisuus vapaaseen organisoitumismalliin ilman verotuksellista kustannusta tai muuta haittaa. Suomessa erillisyyhtiöperiaatteesta johtuvaan konsernin verotukselliseen epäedullisuuteen on reagoitu konserniavustuksesta verotuksessa annetulla lailla (825/1986, KonsAvL).

Konserniavustuksella tarkoitetaan muuna kuin pääomansijoituksena suoritettua avustusta, jota ei elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) mukaan saa vähentää tulosta. Konserniavustuksen tuloksentasausvaikutus perustuu siihen, että verotuksessa varojensiirto on antajalleen vähennyskelpoista menoja ja saajalleen veronalaista tuloa. Konserniavustusjärjestelmän hyödyntäminen on tarkoin rajattu, ja KonsAvL:n soveltamisalaan kuuluvat ainoastaan sellaiset konsernit, joissa emoyhteisö suoraan tai välillisesti omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa tytäryhteisön osakepääomasta tai osuuksista. Mikäli KonsAvL:n soveltamisedellytykset täyttyvät, voidaan konserniavustus antaa emo- ja tytäryhteisön välillä kumpaankin suuntaan sekä tytäryhteisöltä emoyhteisön toiselle tytäryhteisölle.

Konserniavustus on voimakkaan kirjanpitosidonnainen vero-oikeudellinen mekanismi, jonka yhteisöoikeudellisiin edellytyksiin ei ole otettu kantaa säännösten tasolla. Taloudelliselta luonteeltaan emoyhteisöltä tytäryhteisölle annettu konserniavustus sisältää vastikkeettoman pääomasijoituksen piirteitä. Muunsuuntainen konserniavustus rinnastuu käytännössä osingonjakoon. Konserniavustuksen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että avustus kirjataan tulosvaikutteisena eränä antajan ja saajan kirjanpitoon. Edelleen KonsAvL vaatii, että varojensiirto on vastikkeeton. Tutkielmassa keskeisenä teemana on konserniavustuksen tulosvaikutteisuuden ja vastikkeettomuuden aiheuttama problematiikka osakeyhtiö- ja kirjanpito-oikeudessa.

Muutospaineita konserniavustusjärjestelmään kohdistuu erityisesti kansainvälisten tilinpäätösstandardien sekä osakeyhtiölain (624/2006) varojenjako- ja varojen käyttöä koskevien säännösten näkökulmasta. Konserniavustusjärjestelmä voitaisiin korvata pelkästään verotuksen tasolla toteutettavalla tuloksentasauksella ilman varojensiirtoa. Nykyiset kirjanpidolliset ja yhteisöoikeudelliset ristiriitatilanteet eliminoiduisivat. Konserniavustusjärjestelmän etuna on kuitenkin sen tarjoama mahdollisuus ketterään, nopeaan ja verotehokkaaseen varojensiirtoon konsernin sisällä.

Sisällysluettelo

Lyhenteet	5
1 Aluksi	6
1.1 Johdanto konserniavustusjärjestelmään	6
1.2 Tutkimuskysymykset, rakenne ja metodit	10
2 Osakeyhtiön varojen jakaminen ja varojen käyttö	12
2.1 Liiketapahtuman osakeyhtiöoikeudellinen luonne	12
2.2 Osakeyhtiön varojen jakaminen	13
2.2.1 Varojenjakosäännösten suhde osakkeenomistajan rajoitettuun vastuuseen	13
2.2.2 Lailliset varojenjakotavat	15
2.2.3 Varojenjako koskevat yleiset säännökset	16
2.3 Osakeyhtiön varojen käyttö	18
2.3.1 Johdon yleistoimivaltaa	18
2.3.2 Hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste	21
3 Konserniavustuslain soveltumisen edellytykset	26
3.1 Konserniavustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta koskevat vaatimukset	26
3.2 Elinkeinoverolain soveltaminen	27
3.3 Soveltamisalaan kuuluvan konsernisuhteen muodostava omistusosuus	29
4 Konserniavustusta koskevat edellytykset	31
4.1 Konserniavustuslain varojensiirtoa koskevat soveltamisedellytykset	31
4.2 Konserniavustuksen käsittely kirjanpidossa	32
4.2.1 Kotimaisen kirjanpitosääntelyn näkökulma	32
4.2.2 Konserniavustuksen soveltaminen IFRS-tilinpäätöksessä	34
5 Konserniavustusta lähentyvät varojensiirrot konsernissa	38
5.1 Konsernituki, pääomasijoitus ja voitonjako	38
5.2 Konsernituki	38
5.3 Pääomasijoitus	41
5.4 Voitonjako	51
5.5 Yhteenveto konserniavustusta lähentyvistä varojensiirroista	54

6	Konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellinen arviointi	56
6.1	Varojenjako vai varojen käyttöä?	56
6.2	Johtopäätökset konserniavustuksen ja osakeyhtiölain suhteesta	63
6.3	Konserniavustus ja yhdenvertaisuusperiaate	65
6.4	Konserniavustuksen hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen arviointia	71
7	Lopuksi	77
	Lähteet	79

Lyhenteet

ABL	Ruotsin osakeyhtiölaki, aktiebolagslag (2005:551)
EOYL	voimassa olevaa osakeyhtiölakia edeltänyt osakeyhtiölaki (734/1978)
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1986)
HE	hallituksen esitys
IAS	International Accounting Standards
IAS-asetus	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta
IASB	International Accounting Standards Board
IFRIC	International Financial Reporting Interpretations Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
IL	Ruotsin tuloverolaki, inkomstskattelag (1999:1229)
Kap.	kapitel (suomeksi: luku)
KHO	korkein hallinto-oikeus, korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu
KILA	kirjanpitolautakunta
KKO	korkein oikeus, korkeimman oikeuden ratkaisu
KonsAvL	laki konserniavustuksesta verotuksessa (825/1986)
KPA	kirjanpitoasetus (1339/1997)
KPL	kirjanpitolaki (1336/1997)
KVL	keskusverolautakunta
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OKL	osuuskuntalaki (421/2013)
OYL	osakeyhtiölaki (624/2006)
Prop.	proposition, hallituksen esitys (Ruotsi)
SIC	Standing Interpretations Committee
SOU	statens offentliga utredningar
SVOP	sijoitettu vapaa oma pääoma
TVL	tuloverolaki (1535/1992)
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
vp	valtiopäivät
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Aluksi

1.1 Johdanto konserniavustusjärjestelmään

Erillisyhtiöperiaate on pääsääntö, jonka mukaisesti kutakin yhtiötä arvioidaan erillisenä juridisena yksikkönä niin vero- kuin yhtiöoikeudessakin. Sanotusta seuraa, että verotuksessa jokaista yhtiötä kohdellaan itsenäisenä tulosityksikkönä ja verovelvollisena riippumatta siitä, kuuluuko yhtiö yhtenäisen taloudellisen kokonaisuuden muodostavaan konserniin. Vastaavasti yhtiöoikeudessa erillisyhtiöperiaate edellyttää, että liiketoimen on oltava yhtiön itsenäisen edun mukainen eikä liiketoimea voi perustella konsernin yhteisellä intressillä.

Konsernilla viitataan yritysten yhteistoimintamuotoon, joka perustuu useimmiten omistukselliseen elementtiin.¹ Konsernin yleinen määritelmä sisältyy kirjanpitolakiin (1336/1997, KPL). KPL 1:6:ssä määritellään konserniyritys, emoyritys ja tytäryritys. Pykälän ensimmäisessä momentissa todetaan, että jos kirjanpitovelvollisella on 5 §:n mukainen määräysvalta kohdeyrityksessä, edellinen on emoyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Emoyritys tytäryrityksineen muodostaa konsernin, ja emoyritystä ja sen tytäryrityksiä kutsutaan konserniyrityksiksi. Kirjanpitovelvollisen määräysvalta kohdeyrityksessä täyttyy ja muodostaa konsernisuhteen sekä suoran että välillisen määräysvallan kautta. Välillisestä määräysvallasta on kysymys KPL 1:6.2:ssa tarkoitetuissa tilanteissa, joissa emoyrityksellä yhdessä yhden tai useamman tytäryrityksensä kanssa taikka emoyrityksen tytäryrityksellä yksin tai yhdessä muiden tytäryritysten kanssa on määräysvalta kohdeyrityksessä.

KPL 1:5:n nojalla kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta kohdeyrityksessä, jos kirjanpitovelvollisella on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänten enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen tai jos kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä. Osakeyhtiölain (624/2006, OYL) konsernia koskeva säännös sisältää viittauksen kirjanpitolain määräysvallan käsitteeseen. OYL 8:12:n mukaan KPL 1:5:ssä

---

¹ Koski 1977, s. 3.

määritelty, suora tai välillinen määräysvalta muodostaa myös osakeyhtiöoikeudessa konsernisuhteen.

Taloudellisesta näkökulmasta konsernin vaihtoehtona on harjoittaa liiketoimintaa yhden yhtiön muodossa. Kun konserniyhtiöitä verotetaan itsenäisinä verosubjekteina, voi liiketoiminnan harjoittaminen konsernissa johtaa merkittävästi raskaampaan kokonaisverorasitteeseen kuin tilanteessa, jossa sama liiketoiminta on konsernin sijasta järjestetty yhden yhtiön muotoon. Näin on sellaisessa tilanteessa, jossa yhden konserniyhtiön liiketoiminta on voitollista ja toisen tappiollista, sillä erillisyyden periaatteen mukaisesti konserniyhtiöiden tuloksia ei voi kuitata keskenään.² Sen sijaan yhden yhtiön sisällä liiketoiminta muodostaa toimialasta riippumatta yhden tulolähteen, jonka osa-alueen tappiollisuus on kuitattavissa toisen osa-alueen voitosta.³ Erillisyyhtiöperiaatteen soveltaminen sellaisenaan konserniyhtiöiden verotuksessa on omiaan aiheuttamaan problematiikkaa verotuksen neutraalisuuden ja verovelvollisten yhdenvertaisuuden kanssa.

Verotuksen neutraalisuudella viitataan tavoitteeseen, jonka mukaan verotus ei saisi vaikuttaa verovelvollisen päätöksentekoon. Verovelvollisten yhdenvertaisuus puolestaan edellyttää, että samanlaisia taloudellisia ilmiöitä kohdellaan verotuksessa samalla tavalla, mikä ei toteudu, jos taloudellista toimintaa verotetaan eri volyyymilla riippuen taloudellisen toiminnan juridisesta järjestämisestä. Jos verotus vaihtoehtoisten mallien (tässä konsernin ja yksittäisen yhtiön) välillä eroaa ja verovelvollinen verotuksen määrän perusteella valitsee harjoittaa liiketoimintaa edullisemmalla tavalla, muodostuu verotus neutraliteettitavoitteen vastaisena ohjaavaksi. Vaikka verotuksella ohjaamistavoitteensa nimissä voidaan ja halutaankin ohjata toimijoiden taloudellista käyttäytymistä ja päätöksentekoa, ei tässä tapauksessa löytyne hyväksyttäviä talous- ja yhteiskuntapoliittisia perusteita sille, että verovelvollista verotuksen määrällä ohjattaisiin valitsemaan samanlaisten taloudellisten ilmiöiden väliltä.

Erillisyyhtiöperiaatteesta huolimatta verosäätelyssä voidaan huomioida yhtiön kuulumisen konserniin ja niin ikään pyrkiä verotuksen neutraalisuuteen ja verovelvollisten yhdenvertaisuuteen. Yhtiön kuulumisen konserniin on Suomen

---

² Immonen – Villa 2019, s. 147.

³ Immonen – Villa 2019, s. 147.

verojärjestelmässä huomioitu vuonna 1987 voimaan tulleella konserniavustuslailla (laki konserniavustuksesta verotuksessa 825/1986, KonsAvL). Vero-oikeudellisena säädöksenä konserniavustuslain tavoitteet perustuvat puhtaasti vero-oikeudellisiin periaatteisiin. Verotuksen neutraliteettitavoitteen nimissä konserniavustusjärjestelmä pyrkii osaltaan tarjoamaan yhtiöille mahdollisuuden vapaaseen organisoitumismalliin ilman verotuksellista kustannusta tai muuta haittaa.⁴ Samankaltaista konserniavustusjärjestelmää sovelletaan myös Ruotsissa ja Norjassa.

Konserniavustuksen vähentämisestä antajan tulosta ja sen lukemisesta saajan tuloksi verotuksessa säädetään konserniavustuslaissa (KonsAvL 1 §). Konserniavustuksella tarkoitetaan muuna kuin pääomansijoituksena suoritettua avustusta, jota ei elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan saa vähentää tulosta (KonsAvL 2 §). Konserniavustus on verotehokas varojensiirtomekanismi konserniyhtiöiden välillä, ja se voidaan antaa ja vastaanottaa emo- ja tytäryhtiön välillä kumpaankin suuntaan sekä tytäryhtiöltä toiselle tytäryhtiölle. Mikäli konserniavustuslain edellytykset täyttyvät, tarjoaa konserniavustus keinon konserniyhtiöiden avoimeen tuloksentasaukseen ja konsernin kokonaisverorasituksen hallitsemiseen. Mekanismina konserniavustus perustuu siihen, että konserniavustuslain mukainen transaktio on verotuksessa antajalleen vähennyskelpoista menoa ja saajalleen veronalaista tuloa. Konserniavustus luetaan antajansa verotuksessa kuluksi ja saajan verotuksessa tuotoksi sinä verovuonna, jona se on suoritettu (KonsAvL 4 §).

Kirjanpitolain ja niin ikään osakeyhtiölain mukaisen määräysvallan täyttymisestä ei kuitenkaan vielä seuraa, että tällaisessa konsernissa tuloksentasaus voitaisiin toteuttaa konserniavustuksena. Sen sijaan konserniavustuslain tarkoittama konserni määritellään täysin muusta lainsäädännöstä erillään. Konserniavustuslain edellyttämä konsernisuhde rajaa lain soveltamisalan ulkopuolelle muut kuin sellaiset konsernit, joissa emoyhteisö suoraan tai välillisesti omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa tytäryhteisön osakepääomasta tai osuuksista (KonsAvL 3 §). Konserniavustuslain soveltumisen edellytyksenä olevaa omistusosuutta käsitellään tarkemmin tutkielman kappaleessa 3.3.

---

⁴ Kukkonen – Walden 2016, s. 151.

Jo ennen konserniavustuslain voimaantuloa on konserniyhtiöillä ollut mahdollisuus tasata tuloksensa fuusioimalla konserniyhtiöt esimerkiksi konsernin emoyhtiöön. Fuusion jälkeen konserniyhtiöt muodostavat yhden verovelvollisen. Vero-oikeudessa hyväksyttävää ja yritysmuotoneutraliteetin mukaista on, ettei verotus kannusta taloudellisia toimijoita toimimaan muussa yritysmuodossa kuin siinä, missä se liiketoiminnallisesti ja kunkin yhteisömuodon olennaiset yhteisöoikeudelliset piirteet huomioon ottaen on järkevää ja perusteltua.⁵ Tästä näkökulmasta yritysmuotoneutraliteetti huomioitiin myös konserniavustuslakia koskevassa hallituksen esityksessä, jossa lain säätämisen tarvetta perusteltiin sillä, että kun verotussäännösten tarkoitus ei ole kohdella yrityksiä pelkästään niiden organisoitumismuodon mukaan eri tavalla, ei fuusion toimeenpanoa verotussyistä voida pitää hyväksyttävänä ratkaisuna konserniavustuksen käsittelyyn verotuksessa.⁶ Niin ikään konserniyhtiöillä tulee verotuksessa olla mahdollisuus huomioida konsernikokonaisuus ilman taloudellisen toiminnan organisoitumismuotoon puuttumista. Konserniavustusjärjestelmän tarkoituksena on hillitä erillisyyhtiöperiaatteesta johtuvaa konserniyhtiöiden verotuksen ankaruutta siten, että konsernin kokonaisverorasite muodostuisi tasoltaan samanlaiseksi kuin siinä vaihtoehdossa, että liiketoimintaa harjoitettaisiin yhtenä yhtiönä.

Konserniavustusjärjestelmälle voidaan tunnistaa ainakin kolme vaihtoehtoista mallia, joilla konsernikokonaisuus voidaan huomioida verotuksessa neutraliteettitavoitteen mukaisesti.⁷ Ensimmäisenä on vaihtoehto, jossa jokainen konserniyhtiö on aidosti itsenäinen verovelvollinen mutta jossa konserniyhtiöiden välisissä liiketoimissa sallitaan markkinaehtoisesta hinnoittelusta poikkeaminen.⁸ Kysymys on siirtohinnoittelusta, jonka sääntelyssä poiketaan OECD:n ja YK:n malliverosopimusten lähtökohdasta, että konserniyhtiöiden välisessä kaupassa käytettävien siirtohintojen tulee vastata hintoja, joita toisistaan riippumattomat osapuolet käyttäisivät vastaavanlaisessa tilanteessa vapailla markkinoilla.⁹

Toinen konserniavustukselle vaihtoehtoinen tapa huomioida neutraliteettitavoite konsernin kokonaisverorasituksessa ovat niin sanotut yhteisverotusmallit.

---

⁵ Mähönen – Villa 2009, s. 15-18.

⁶ HE 92/1986 vp, s. 2.

⁷ Andersson – Penttilä 2016, s. 897.

⁸ Andersson – Penttilä 2016, s. 898.

⁹ Raunio – Karjalainen 2018, s. 46.

Useimmissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa konserniverotusjärjestelmä on toteutettu yhteisverotusmallilla, jossa konserniyhtiöiden voitolliset ja tappiolliset tulokset yhdistetään verotuksessa ja verotuksen perusteena on konsernin kokonaistulos.¹⁰ Konsernin yhteisverotusmallissa voidaan menetellä esimerkiksi siten, että konserniyhtiöiden verotus keskitetään emoyhtiölle, jota verotetaan koko konsernin tuloksen perusteella, tai siten, että konsernin kokonaistulos jaetaan jollain perusteella verotettavaksi tasaisesti konserniin kuuluvien yhtiöiden kesken. Yhteisverotusmalleista voidaan vielä erillisenä mainita kolmas vaihtoehto konserniavustusjärjestelmälle, jonka muodostaa rajoitettu konserniyhtiöiden yhteisverotus. Tästä vaihtoehdosta on kysymys sellaisessa verotuksessa, jossa konserniyhtiön tappio hyväksytään vähennettäväksi samana verovuonna syntyneestä toisen konserniyhtiön voitosta.¹¹

1.2 Tutkimuskysymykset, rakenne ja metodit

Konserniavustuslakia ja osakeyhtiölakia arvioidaan toisistaan irrallisina ja omista lähtökohdistaan, eikä osakeyhtiölaki tai muukaan yhteisöoikeudellinen lainsäädäntö sisällä säännöksiä konserniavustuksesta. Konserniavustuksen ja osakeyhtiöoikeuden yhteensovittamista hankaloittaa entisestään se, että vero-oikeudellisissa asioissa tuomiovalta kuuluu hallinto-oikeuksille ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle, kun taas osakeyhtiölainmukaisuuteen liittyvät oikeuskysymykset tulevat yleisten tuomioistuinten ja viime kädessä korkeimman oikeuden ratkaistaviksi. Konserniavustusta koskevan yhteisöoikeudellisen sääntelyn puuttuessa konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellinen arviointi toteutetaan osakeyhtiölain yleisten periaatteiden, yhtiöelinten toimivallanjakoa koskevien OYL 5 ja 6 luvun säännösten sekä 13 luvun varojenjako koskevien säännösten kautta. Arvioinnin lähtökohtana on, että konserniavustuksen antaminen ei saa rikkoa osakkeenomistajien tai yhtiön velkojien laillisia oikeuksia.

Konserniavustus on vero-oikeudellinen instituutio, joka sisältää osakeyhtiöoikeuteen hankalasti sopeutuvia piirteitä. Konserniavustuslain mukaisessa transaktiossa ei saa olla kysymys keskinäisestä liiketoimesta maksetusta vastikkeesta eikä pääomansijoituksesta, vaan konserniavustuksen tulee olla tulosvaikutteisesti kirjattu

---

¹⁰ Yritysverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 4/2006, s. 122.

¹¹ Andersson – Penttilä 2016, s. 898.

erä, joka kuitenkin luonteeltaan on vastikkeeton varojensiirto.¹² Nämä vaatimukset tekevät konserniavustuksesta osakeyhtiölain varojenjako ja varojen käyttöä koskeviin periaatteisiin vaikeasti soveltuvan liiketapahtuman.

Tutkielman tarkoituksena on ensisijaisesti lainopin metodilla tarkastella niitä edellytyksiä, jotka vero-, kirjanpito- ja osakeyhtiöoikeus asettavat konserniavustuksen antamiselle. Tutkielman ensimmäisessä substanssiluvussa käsitellään yleisellä tasolla yhtiön varojenjako ja varojen käyttöä normittavia osakeyhtiölain säännöksiä, minkä jälkeen tarkastelu siirretään konserniavustuslain soveltamisalaan. Luvussa 4 analysoidaan vero- ja kirjanpito-oikeudesta johtuvia edellytyksiä konserniavustuslain mukaiselle varojensiirrolle. Luku 5 sisältää konserniavustuksen vertailua muuhun konsernitukeen sekä pääomasijoitukseen ja osingonjakoon erityisesti varojensiirron verotuskohtelun näkökulmasta. Luvussa 6 keskustellaan konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellisesta luonteesta sekä vastataan muun muassa kysymykseen, hahmottuuko konserniavustus osakeyhtiöoikeudessa varojenjaoksi vai varojen käytöksi.

Tutkielman läpi on rajauksena, että konserniavustuksen osapuolten välillä on KonsAvL 3 §:ssä tarkoitettu vähintään yhdeksän kymmenesosan omistusosuus. Konserniavustuksen antaja ja saaja voivat KonsAvL 2 §:n mukaan olla sekä osakeyhtiöitä että osuuskuntia, mutta tässä tutkielmassa tarkastelu on kysymyksenasettelun vuoksi keskitetty konserniavustukseen, jonka osapuolet ovat yhteisömuodoltaan osakeyhtiöitä. Esitysteknisistä syistä tarkastelu on edelleen rajattu kotimaisiin konserniyhtiöihin, vaikkakin konserniavustuksen osapuolena voi tietysti edellytyksin olla myös ulkomainen yhteisö. Lisäksi konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellisissa analyysissä pääasiallinen huomio on kiinnitetty voitontuottamisosakeyhtiöihin, joiden toiminnan tarkoitus on OYL 1:5:n mukaisesti tuottaa voittoa osakkeenomistajille.

---

¹² Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 293.

2 Osakeyhtiön varojen jakaminen ja varojen käyttö

2.1 Liiketapahtuman osakeyhtiöoikeudellinen luonne

Osakeyhtiölaki ei sisällä säännöksiä siitä, mitkä transaktiot ovat liiketapahtumia ja miten liiketapahtumat on kirjattava yhtiön kirjanpidossa. OYL 8:3:n viittaussäännöksen mukaan tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittava kirjanpitolain ja OYL 8 luvun säännösten mukaisesti. KPL 2:1 määrittelee liiketapahtumiksi kirjanpitovelvollisen menot, tulot ja rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Meno on tuotannontekijän ja tulo suoritteiden rahana ilmaistu vastike, ja rahoitustapahtumia ovat pääoman sijoitukset ja niiden palautukset sekä voitonjako, samoin kuin niistä sekä tuloista ja menoista johtuneet kassaan- ja kassastamaksut.¹³ Kirjanpitosääntelyn näkökulmasta kaikki kirjanpitoon merkittävät transaktiot ovat liiketapahtumia riippumatta siitä, tulkitaanko ne osakeyhtiöoikeudessa sallituiksi vai kielletyiksi.¹⁴

Osakeyhtiölain liiketapahtuman aineelliset ja muodolliset vaatimukset ovat riippuvaisia siitä, onko liiketapahtumassa yhtiöoikeudellisesti kysymys varojenjaosta vai varojen käytöstä. Liiketapahtuman osakeyhtiöoikeudellinen hyväksyttävyyden ratkaistaan osakeyhtiöoikeuden systeemin sisällä osakeyhtiöoikeudellisten säännösten nojalla. Konserniavustuksesta ei ole säännöksiä osakeyhtiölaissa eikä liioin muuallakaan yhteisöoikeudellisessa lainsäädännössä. Näin ollen konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellinen hyväksyttävyyden arviointi on ensi kädessä toteutettava OYL 1 luvun yleisten periaatteiden, 5 ja 6 luvussa säännellyn yhtiöelinten toimivallanjaon sekä 13 luvun varojenjako koskevien säännösten kautta.

Osakeyhtiön suorittamat liiketapahtumat jaetaan osakeyhtiölain terminologiassa varojenjako ja varojen käyttöön. Varojen käyttöä ovat liiketapahtumat, joita OYL 13:1 ei määrittele lailliseksi tai laittomaksi varojenjaoksi. Varojen käyttö ja varojenjako eroavat toisistaan yhtiölle liiketapahtumasta tulevan vastikkeen osalta: varojen käyttö käsittää vastikkeelliset ja varojenjako vastikkeettomat suoritukset. Vastikkeellisessa transaktiossa yhtiö käyttää varojaan, kun se esimerkiksi maksaa vuokraa toimitiloistaan, palkkaa työntekijälleen tai sopimusperusteista korvausta kirjanpitopalvelusta taikka tuotannontekijästä. Varojenjaossa yhtiön varoja

---

¹³ HE 173/1997 vp, s. 10.

¹⁴ Villa 2016, s. 329.

luovutetaan yhtiön ulkopuolelle ilman vastiketta tai muuten ilman liiketaloudellista perustetta.¹⁵ Hallituksen esityksessä OYL 13:1.1:n perusteluissa selitettiin, että varojenjakoilanteissa on kysymys menettelyistä, joissa yhtiöstä poistuu varallisuutta joko täysin vastikkeetta tai siten, että yhtiö saa vastikkeena omia osakkeitaan, ja että varojenjako ei ole yhtiön liiketoimintaa, vaan se ainakin lähtökohtaisesti tarkoittaa ilman käypää vastiketta tapahtuvia suorituksia.¹⁶ Varauksia varojenjaon vastikkeettomuudelle on kuitenkin esitettävissä. Esimerkiksi osakkeelle maksettava osinko ei rahoitusteoreettisesti ole osakkeenomistajan näkökulmasta vastikkeetonta, vaan korvausta osaketta vastaan tehdystä sijoituksesta, joka on yhtiön käytössä omana pääomana.¹⁷

2.2 Osakeyhtiön varojen jakaminen

2.2.1 Varojenjako säännösten suhde osakkeenomistajan rajoitettuun vastuuseen

OYL 1:2:ssä säädetään osakeyhtiön oikeushenkilöllisyydestä ja osakkeenomistajan rajoitetusta vastuusta. Pykälän mukaan osakeyhtiö on osakkeenomistajistaan erillinen oikeushenkilö, eivätkä osakkeenomistajat vastaa henkilökohtaisesti yhtiön velvoitteista. Rajoitetun vastuun käsitteestä voidaan todeta, että oikeammin osakkeenomistajalla ei ole minkäänlaista – edes rajoitettua – vastuuta yhtiön velvoitteista. Osakkeenomistajan yhtiöön liittyvä taloudellinen riski rajoittuu nimittäin sijoitetun pääomapanoksen menettämiseen.¹⁸ Sijoitetulla pääomapanoksella viitataan ensisijaisesti osakkeita vastaan maksettuun määrään (osakkeen merkintä- tai hankintahinta). Osakkeista maksetun hinnan lisäksi osakkeenomistaja saattaa sijoittaa varallisuutta yhtiöön esimerkiksi vastikkeettomana osakepääomasijoituksena tai sijoituksena sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon (SVOP-rahastosijoituksena). Estettä ei ole sillekään, että osakkeenomistaja tekee yhtiöön sijoituksen vieraan pääoman ehtoisesti tai välipääomarahoituksen, esimerkiksi pääomalainan, muodossa. Osakkeenomistajan kaikenlaiset sijoitukset yhtiöön sisältävät luonnollisesti riskin.

Osakkeenomistajan vastuu voi laajentua OYL 1:2:ssä määritellystä rajoitetusta vastuusta erityislainsäädännön tai yhtiösuhteen ulkopuolisen sitoumuksen

---

¹⁵ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Mitä varojen jakaminen on?”

¹⁶ HE 109/2005 vp, s. 123.

¹⁷ Immonen – Villa 2019, s. 26.

¹⁸ HE 109/2005 vp, s. 38.

perusteella.¹⁹ Osakkeenomistaja voi siten yhtiösuhteen ulkopuolella mennä esimerkiksi takausvastuuseen yhtiön velasta. Osakeyhtiön statuksesta erillisenä oikeushenkilönä seuraa, ettei yhtiön velasta voida ulosmitata osakkeenomistajan omaisuutta eikä osakkeenomistajan velasta yhtiön omaisuutta.²⁰ Näin on silloin, kun osakkeenomistajan vastuuta ei ole ulotettu osakeyhtiölaista johtuvaa rajoitettua vastuuta pidemmälle erityislainsäädännön tai yhtiösuhteen ulkopuolisen sitoumuksen perusteella eivätkä tapauskohtaiset olosuhteet ole siinä määrin hyvin poikkeukselliset ja osakkeenomistajan menettely hyvin moitittavaa, että vahvasta pääsäännöstä poikettaisiin niin kutsutulla vastuun samastus -doktriinilla.

Verrattuna niihin yritysmuotoihin, joissa velkoja voi kohdistaa vaatimuksensa suoraan elinkeinonharjoittajalle tai vastuunalaiselle yhtiömiehelle, voi osakkeenomistajan rajoitettu vastuu olla omiaan lisäämään osakeyhtiön velkojan saataviin liittyvää riskiä. Osakeyhtiöoikeuden keskeisimpiin periaatteisiin kuuluukin osakkeenomistajan rajoitetun vastuun vastinparina osakeyhtiön pääoman pysyvyys, jota sovelletaan osakeyhtiölain varojenjako koskevissa säännöksissä. Varojenjako sääntelyä voidaan kuvata osakkeenomistajien suoritusten viimesijaisuudella ja osakkeenomistajien residuaalioikeuksilla.

Osake tuottaa omistajalleen (osakkeenomistajalle) oikeuden yhtiön varoihin vasta yhtiön velkojien saamisen jälkeen.²¹ Osakkeenomistajat saavat siten varoja yhtiöstä tuottona sijoitukselleen vasta, kun muut sopimuskumppanit ovat saaneet suorituksensa yhtiöltä, esimerkiksi työntekijä palkan työnteostaan, tavarantoimittaja maksunsa raaka-aineista tai pankkivelkoja koron ja lyhennyksen myöntämästään lainasta. Osakkeenomistajien suoritusten viimesijaisuus turvaa yhtiön muiden sidosryhmien saatavia ja motivoi osakkeenomistajia huolehtimaan yhtiön velvoitteiden täyttämistä. Suoritusten viimesijaisuuden käänntöpuolella on osakkeenomistajan residuaalioikeus, jonka mukaisesti osakeyhtiön varallisuus, joka jää jäljelle muiden suoritusten tultua täytetyksi, kuuluu kokonaisuudessaan osakkeenomistajille. Osakkeenomistajien residuaalioikeudet toteuttavat osaltaan

---

¹⁹ HE 109/2005 vp, s. 38.

²⁰ HE 109/2005 vp, s. 38 ja Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 1 luku 2 § ”Oikeushenkilöllisyys, erillisyys ja syntyminen”.

²¹ Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2020 I, s. 164.

pyrkimystä tehokkaaseen yritystoimintaan, sillä kaiken ylijäämän saavilla osakkeenomistajilla on kannustin maksimoida yhtiön tulos.²²

2.2.2 Lailliset varojenjakoavat

Yhtiön varoja voidaan jakaa vain siten kuin osakeyhtiölaissa säädetään (OYL 1:3.2). Lainkohta ilmentää pykälän otsikon mukaisesti osakeyhtiön pääoman pysyvyyden periaatetta. Lailliset varojenjakoavat määritellään OYL 13:1:ssä, jonka ensimmäinen momentti sisältää sallitut tavat jakaa varoja osakkeenomistajille:

Yhtiön varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille vain sen mukaan kuin osakeyhtiölaissa säädetään:

- 1) voitonjaosta (osinko) ja varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta,*
- 2) osakepääoman alentamisesta,*
- 3) omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta sekä*
- 4) yhtiön purkamisesta ja rekisteristä poistamisesta.*

OYL 1:5:n mukaan ilman dispositiivisesta säännöksestä poikkeavaa yhtiöjärjestysmääräystä, on yhtiön toiminnan tarkoitus tuottaa voittoa osakkeenomistajille, minkä vuoksi OYL 13 luvussa säännelty varojenjako suuntautuu lähtökohtaisesti osakkeenomistajille.²³ OYL 13:1.2:ssa esitetään kaksi tilannetta, joissa varojenjako voi tapahtua laillisesti muulle kuin osakkeenomistajalle. Yhtiön varoja voidaan laillisesti jakaa muulle kuin osakkeenomistajalle OYL 13:8:n tarkoittamana lahjana. Lisäksi muulle kuin osakkeenomistajalle voidaan laillisesti jakaa yhtiön varoja, jos yhtiöllä on kokonaan tai osittain muu tarkoitus kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Tällaisessa yhtiössä OYL 13:1.1:n mukainen varojenjako voidaan kohdistaa muulle kuin osakkeenomistajalle. Mikäli osakeyhtiön toiminnalla on OYL 1:5:n dispositiivisesta säännöksestä poikkeava tarkoitus, on yhtiöjärjestykseen otettava yhtiön toiminnan tarkoitusta koskeva nimenomainen määräys. Lisäksi tällöin yhtiöjärjestyksessä tulee määrätä, miten yhtiön omaa pääomaa käytetään yhtiön varoja jaettaessa. (OYL 13:9)

---

²² Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku, ingressi.

²³ Mähönen – Villa 2020, s. 436.

OYL 13:1.3:n mukaan muu kuin pykälän 1 tai 2 momentin tarkoittama liiketapahtuma, joka vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liikeloudellista perustetta, on laitonta varojenjako. Hallituksen esityksessä OYL 13:1.3:n perusteluissa täsmennettiin, että 1 ja 2 momentissa lueteltujen laillisten varojenjaketapahtumien ulkopuolella kaikki sellaiset menettelyt, joissa yhtiöstä poistuu varoja ilman liikeloudellista perustetta, ovat laitonta varojenjako.²⁴ Kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella voidaan kuitenkin vapaata omaa pääomaa jakaa myös muulla kuin OYL 13:1.1:ssä tarkoitetulla tavalla tai muuten kuin osakkeenomistuksen suhteessa, jollei yhtiöjärjestyksestä muuta johdu (OYL 13:6.4). Mikäli liiketapahtuma ei sisälly OYL 13:1:n listaamiin laillisiin varojenjaketapoihin tai yksimieliset osakkeenomistajat eivät jaa yhtiön varoja OYL 13:6.4:ssä tarkoitetulla tavalla, riippuu liiketapahtuman osakeyhtiöoikeudellinen hyväksyttävyyttä siitä, onko liiketapahtumalla hyväksyttävä liikeloudellinen peruste. Jos hyväksyttävä liikeloudellinen peruste löytyy, on liiketapahtumassa kysymys yhtiön varojen käytöstä. Jos sen sijaan liiketapahtumalla ei voida katsoa olevan hyväksyttävää liikeloudellista perustetta, on liiketapahtuma laitonta varojen jakoa.

2.2.3 Varojenjako koskevat yleiset säännökset

Varojenjaon päätöksenteosta säädetään OYL 13:6:ssä. Yhtiökokous päättää varojen jakamisesta, ja yhtiökokous voi myös valtuuttaa hallituksen päättämään osingon jakamisesta tai varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta.

Varojenjako päätöksessä on mainittava jaon määrä sekä se, mitä varoja jakoon käytetään. Yksimieliset osakkeenomistajat voivat päättää vapaan oman pääoman jakamisesta pykälän 4 momentin menettelyssä.

Kunkin varojenjako tilanteen erityissääntelyn lisäksi yhtiön varojenjaossa sovellettavaksi tulevat maksukykyisyydesti (OYL 13:2), jaon perustuminen viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen (OYL 13:3) sekä tasetesti (OYL 13:5).

Maksukykyisyydesti tulee sovellettavaksi kaikissa varojenjako tilanteissa, ja sen mukaan varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.

Maksukykyisyydestin tarkoituksena on suojata velkojia rajoitettua vastuuta nauttivien osakkeenomistajien opportunistiselta käyttäytymiseltä sekä toteuttaa

---

²⁴ HE 109/2005 vp, s. 124.

osakeyhtiöoikeuden *going concern* -periaatetta. Yhtiön velkojien intressissä on, että yhtiön toiminta jatkuu ja että varojensirrot yhtiöstä osakkeenomistajille eivät vaaranna toiminnan jatkumista.²⁵

OYL 13:3:n mukaan varojenjaon on perustuttava viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen. Jos yhtiössä on lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan velvollisuus valita tilintarkastaja, on tilinpäätöksen oltava tilintarkastettu. Käytännössä säännös merkitsee, että varojenjako arvioidaan edelliseltä tilikaudelta vahvistetun taseen perusteella.²⁶ Pykälän kolmas virke linkittyy maksukykyisyydestiin, kun siinä määrätään, että jaossa on otettava huomioon tilinpäätöksen laatimisen jälkeen yhtiön taloudellisessa asemassa tapahtuneet olennaiset muutokset. Maksukykyisyydestin tavoin varojenjaon perustuminen viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen koskee kaikenlaisia varojenjakotilanteita. Mikäli varoja jaetaan osakeyhtiöstä muuten kuin viimeksi vahvistettuun ja tarvittaessa tilintarkastettuun tilinpäätökseen perustuen ja yhtiön maksukyky säilyttäen, on varojenjaoko osakeyhtiölain vastaista.

Tasetestiä koskevassa OYL 13:5:ssä säädetään, että yhtiö saa jakaa vapaan oman pääoman, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat sekä määrä, joka on kehitysmenona merkitty taseeseen kirjanpitolain mukaisesti, kuitenkin edellyttäen, ettei maksukykyisyydestistä johdu muuta. Tasetesti koskee voitonjakoa ja muun vapaan oman pääoman jakamista, mukaan lukien vapaan oman pääoman jakamista yksimielisten osakkeenomistajien päätöksellä OYL 13:6.4:n menettelyssä. Tasetesti osoittaa, onko yhtiöllä varoja, joita voidaan jakaa osakepääomaa alentamatta ja ilman OYL 14 luvun velkojiensuojamenettelyä. Voiton ja sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston jakaminen edellyttää tasetestin osoittamia jakokelpoisia varoja, jotka perustuvat viimeksi vahvistettuun ja tarvittaessa tilintarkastettuun tilinpäätökseen, sekä yhtiön säilymistä maksukykyisenä varojenjaosta huolimatta.²⁷

---

²⁵ Mähönen – Villa 2020, s. 463.

²⁶ HE 109/2005 vp, s. 24.

²⁷ Mähönen – Villa 2015, s. 228.

2.3 Osakeyhtiön varojen käyttö

2.3.1 Johdon yleistoimivaltaa

OYL 1:8:n mukaan yhtiön johdon tehtävänä on huolellisesti toimien edistää yhtiön etua. OYL 5 ja 6 luku sisältävät säännökset toimivallanjaosta osakkeenomistajien, hallintoneuvoston, hallituksen ja toimitusjohtajan välillä. Osakkeenomistajat käyttävät päätösvaltaansa yhtiökokouksessa (OYL 5:1.1), ja yhtiökokous päättää sille osakeyhtiölain nojalla kuuluvista asioista (OYL 5:2.1). Yhtiökokouksen lisäksi osakeyhtiön pakollinen elin on hallitus, mikä todetaan OYL 6:1.1:n ensimmäisessä virkkeessä. Momentin toisen virkkeen mukaan osakeyhtiöllä voi olla myös toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto. Hallituksen yleistoimivallasta säädetään OYL 6:2.1:ssä, jonka mukaan hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Toimitusjohtajan yleistoimivaltana on hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti (OYL 6:17.1). Toimitusjohtajan toimivalta on alisteinen hallitukselle, kun OYL 6:7.1:ssä säädetään, että hallitus voi yksittäistapauksessa tai yhtiöjärjestyksen määräyksen nojalla tehdä päätöksen toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvassa asiassa silloinkin, kun yhtiöllä on toimitusjohtaja. Edelleen hallitus valitsee ja erottaa toimitusjohtajan (OYL 6:20). Hallintoneuvostosta voidaan määrätä yhtiöjärjestyksessä tai erityislaissa, ja hallintoneuvoston tehtävistä säädetään OYL 6:21:ssä.

Osakeyhtiölain toimivallanjaossa lähtökohtana on, että yhtiökokous päättää ainoastaan osakeyhtiölaissa tai yhtiöjärjestyksessä sille nimenomaisesti säädettyistä asioista ja että hallituksen yleistoimivalta on laaja ja siihen kuuluvat kaikki ne tehtävät, joita ei ole osakeyhtiölaissa tai yhtiöjärjestyksessä erikseen määrätty minkään toimielimen suoritettavaksi. Osakkeenomistajat voivat kuitenkin päättää hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvasta asiasta seuraavissa tilanteissa:

- Yhtiöjärjestyksessä voidaan määrätä, että yhtiökokous päättää toimitusjohtajan ja hallituksen yleistoimivaltaan kuuluvasta asiasta (OYL 5:2.1).
- Osakkeenomistajat voivat yksimielisinä tehdä yksittäistapauksessa ilman yhtiöjärjestyksen määräystä ja yhtiökokousta pitämättäkin päätöksen

hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvassa asiassa (OYL 5:1.1 ja OYL 5:2.2).

- Hallitus voi saattaa hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvan asian yhtiökokouksen päätettäväksi (OYL 6:7.2).

Osakeyhtiössä varojen käyttö kuuluu luonteensa perusteella lähtökohtaisesti hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan, mikä on tulkittavissa hallituksen ja toimitusjohtajan yleistoimivaltaa koskevien säännösten sanamuodosta. Sen sijaan OYL 13:6:n nojalla varojen jakamisesta päättää aina yhtiökokous, ellei yhtiökokouksen päätöksellä, jossa määrätään jaon enimmäismäärä, valtuuteta hallitusta päättämään osingon jakamisesta tai varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta. Hallituksen tai toimitusjohtajan yleistoimivaltaan kuuluvasta varojen käytöstä toimitusjohtajalle kuuluvat juoksevat asiat. Yhtiön juoksevaan hallintoon ja siten toimitusjohtajan yleistoimivaltaan ei kuulu sellainen varojen käyttö, joka on yhtiön toiminnan kannalta merkittävä operatiivinen toimi.²⁸ Hallitukselle kuuluvat myös sellaiset varojen käyttötilanteet, jotka ovat yhtiön toiminnan laajuuden ja laadun huomioon ottaen epätavallisia tai laajakantoisia, periaatteellisesti tärkeitä tai jotka koskevat yhtiön toiminnan huomattavaa laajentamista tai supistamista.²⁹

Varojen käyttöön liittyvää liiketoimintapäätösprosessia ohjaa yhtiöoikeudellisista periaatteista erityisesti yhdysvaltalainen *business judgment rule* -doktriini, jonka *Marika Salo* on hyvää liiketoimintapäätöstä ja johdon vastuuta käsittelevässä väitöskirjassaan jäsentänyt seuraaviin elementteihin:

- informaatioelementti: johdon on tehtävä päätös riittävän tiedon hankkineena,
- rationaalisuuselementti: päätökselle on oltava järkevä liiketaloudellinen peruste,
- lojaliteettielementti: päätös on yhtiön edun mukainen eikä sen tekoon ole vaikuttaneet intressiristiriidat,

---

²⁸ Immonen – Villa 2019, s. 58.

²⁹ Immonen – Villa 2019, s. 58.

- tilannekohtaisuus: esimerkiksi riittävän informaation määrä riippuu päätöksen kohteena olevan toimen luonteesta.³⁰

Business judgment rule eli liiketoimintapäätösperiaate osoittaa sen, onko johto noudattanut päätöksenteossaan sille asetettua huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitetta. Pitkälti *business judgment rule* -doktriinin sisältöä muistuttavasti todettiin OYL 1:8:n perusteluissa, että riittävänä huolellisuutena voidaan yleensä pitää sitä, että ratkaisun taustaksi on hankittu tilanteen edellyttämä asianmukainen tieto, sen perusteella on tehty johdonmukainen päätös tai muu toimi eivätkä päätöksen tai muun toimen tekoon ole vaikuttaneet johdon jäsenten eturistiriidat.³¹ Nimenomaisesti *business judgment rule* -doktriiniin viitattiin osakeyhtiölain esitöissä johtohenkilön vahingonkorvausvelvollisuuden yhteydessä: ”[t]apa, jolla johdon tuottamusta vakiintuneesti arvioidaan, johtaa käytännössä paljolti vastaaviin lopputuloksiin kuin esimerkiksi angloamerikkalaisessa oikeudessa noudatettava niin sanottu *business judgment* -sääntö.”³²

Osakeyhtiöoikeudessa laitonta varojenjakoja on yhtiön varojen käyttäminen ilman liiketaloudellista perustetta sekä yhtiön varojen jakaminen rikkomalla varojenjaon menettelyllisiä ja aineellisia säännöksiä ilman oikeudellista perustetta. Osakeyhtiön edustajan toimien sitovuudesta säädetään OYL 6:28:ssä. Osakeyhtiön edustamisoikeus soveltaa valtuutusoppia, jossa edustamisoikeus jakautuu kelpoisuuteen ja toimivaltaan. Kelpoisuudella tarkoitetaan edustamisoikeuden ulkorajaa, joka perustuu kolmannen havaittavissa oleviin seikkoihin. Toimivalta liittyy päämiehen ja edustajan väliseen suhteeseen, ja edustajan toimivalta saattaa olla kelpoisuutta suppeampi.³³

Osakeyhtiön edustajan kelpoisuuden määrittävät osakeyhtiölain määräykset (OYL 6:28.1:n 1 k.) ja kaupparekisteriin merkityt edustamisoikeuden rajoitukset (OYL 6:28.1:n 2 k.). Valtuutusopissa vastapuolen vilpittömyyttä mieltä ei suojata kelpoisuuden ylitykseltä. Osakeyhtiön edustajan toimivalta määräytyy yhtiöjärjestyksen määräysten sekä yhtiön edustajaa ylemmän toimielimen, käytännössä yhtiökokouksen tai hallituksen, päätösten tai näiden edustajalle antamien ohjeiden

---

³⁰ Salo 2015, s. 32.

³¹ HE 109/2005 vp, s. 41.

³² HE 109/2005 vp, s. 195.

³³ Mähönen – Villa 2020, s. 518.

perusteella.³⁴ OYL 6:28.1:n 3 kohdan nojalla osakeyhtiön edustajan yhtiön puolesta tekemä oikeustoimi ei sido yhtiötä, jos edustaja on ylittänyt toimivaltansa ja se, johon oikeustoimi kohdistui, tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää toimivallan ylityksestä. Toimivallan ylityksessä vastapuolen vilpittömyyttä mieltä suojataan, mikä on ymmärrettävää, kun edustajan toimivallan rajat eivät välttämättä ole kolmannen havaittavissa.

Mikäli varojen käyttöä tarkoittavalla liiketapahtumalla on hyväksyttävät liikeloudelliset perusteet siten, että se on yhtiön toiminnan tarkoituksen, yhtiön edun ja yhtiön toimialan mukainen, on hallitus toimivaltainen ja kelpoinen päättämään liiketoimesta sekä suorittamaan liiketoimen. Laiton varojenjakon merkinnee kategorisesti yhtiön edustajan kelpoisuuden ylitystä.³⁵ Mikään yhtiön toimielin ei niin ikään ole kelpoinen päättämään laittomasta varojenjaosta, eikä tällainen päätös sido yhtiötä huolimatta vastapuolen vilpittömyydestä.

2.3.2 Hyväksyttävä liikeloudellinen peruste

Laittoman varojenjaon määritelmän (OYL 13:1.3) mukaan liiketapahtuma, jota ei mainita pykälän ensimmäisessä tai toisessa momentissa laillisena varojenjakotapana, on laitonta varojenjakoa, ellei sillä ole hyväksyttävää liikeloudellista perustetta. Liiketapahtumalla lainsäätaja viittaa enemmän tai vähemmän onnistuneesti kaikkiin kirjanpitoon merkittäviin transaktioihin.³⁶ Yhtiön varojen käyttäminen vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja, ja varojen käytöllä on oltava hyväksyttävät liikeloudelliset perusteet. Jos varojen käyttöä tarkoittava toimenpide on liikeloudellisesti perusteltu, on nähtävä, että kaikki yhtiön varat, mukaan lukien tulevat kassavirrat, ovat käytettävissä toimenpidettä varten.

OYL 13:1.3:n tarkoittamalla tavalla liikeloudellisesti perustellun liiketapahtuman on edistettävä yhtiön liiketoimintaa ja oltava yhtiön toiminnan tarkoituksen mukainen. Osakeyhtiön varojen käyttö osakeyhtiöoikeudessa sallitulla tavalla edellyttää, että varojen käyttö perustuu yhtiön toiminnan tarkoituksen toteuttamiseen yhtiön toimialan sisällä vastikkeellisesti.³⁷ Niin ikään hyväksyttävällä

---

³⁴ Mähönen – Villa 2020, s. 518.

³⁵ Mähönen – Villa 2020, s. 522.

³⁶ Villa 2016, s. 329.

³⁷ Immonen – Villa 2019, s. 80.

liiketaloudellisella perusteella viitataan asianmukaiseen taloudelliseen vastikkeeseen.³⁸

Hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen täytyminen riippuu siitä, millaisin perustein toimenpide on tehty. Ratkaisevaa ei siis ole, osoittautuvatko liiketoimet jälkikäteen kannattaviksi.³⁹ Kysymys on siitä, millaiseksi ja miten johto on arvioinut toimenpiteestä yhtiölle seuraavan riskin ja tästä riskinotosta yhtiölle tulevan korvauksen, kun johto on päättänyt toimenpiteestä ja ryhtynyt toimenpiteeseen. Liiketoimintapäätösprosessissa johdon on meneteltävä OYL 1:8:n huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuuden mukaisesti, ja liiketoimintapäätösprosessin asianmukaisuutta voidaan arvioida edellisessä kappaleessa käsitellyn *business judgment rule* -doktriinin kautta.

Käytännössä hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen arviointi toteutetaan osakeyhtiöoikeudessa yhtiön toiminnan tarkoituksen ja yhtiön edun kautta. Osakeyhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin (OYL 1:5). Osakkeenomistajien voitto on ymmärrettävä laajasti, ja siihen kuuluu kaikki osakkeeseen liittyvä positiivinen kehitys, esimerkiksi osakkeen arvon nousu sekä osakkeenomistajille yhtiöstä tulevat rahavirrat. Voitontuottamistarkoituksessa ratkaisevaa on pitkällä tähtäimellä yhtiön toiminnasta osakkeenomistajille tuleva etu. Perusteltua voi siten olla esimerkiksi yhtiön tuotantokoneiston uudistaminen taikka muu investointi tai pitkävaikutteinen toimi, joka rajoittaa yhtiön voitonjakokelpoisia varoja lyhyellä tähtäimellä, jos niillä tähdätään yhtiön voitontuottamiskyvyn parantamiseen.⁴⁰ Voitontuottamiskyvyn parantuminen lisää osakkeenomistajan tulevaa tuotto-odotusta yhtiöstä ja kasvattaa yhtiön arvoa, mikä toimivilla markkinoilla näkyy yhtiön osakkeen arvon positiivisena kehityksenä.

Mikäli osakkeenomistajat OYL 1:5:n tahdonvaltaisesta säännöksestä poiketen päättävät, että yhtiöllä on kokonaan tai osittain muu tarkoitus kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille, on yhtiöjärjestykseen otettava yhtiön toiminnan

---

³⁸ Villa 2016, s. 322.

³⁹ Ks. esim. HE 109/2005 vp, s. 195, jossa todettiin, ettei vahingonkorvausvastuun perustavasta tuottamuksellisesta menettelystä ole kysymys tilanteissa, joissa yhtiön johdon tekemät olosuhteisiin nähden asianmukaiseen harkintaan ja selvitykseen perustuvat liiketoimintapäätökset jälkikäteen osoittautuvat yhtiön kannalta liiketaloudellisesti epäonnistuneiksi.

⁴⁰ HE 109/2005 vp, s. 38-39.

tarkoitusta koskeva nimenomainen määräys. Lisäksi tällöin yhtiöjärjestyksessä tulee määrätä, miten yhtiön omaa pääomaa käytetään yhtiön varoja jaettaessa. (OYL 13:9) Yhtiöjärjestysmääräykset voivat ensinnäkin osoittaa, kenelle muulle kuin osakkeenomistajalle yhtiön liiketoiminnan taloudellinen ylijäämä jaetaan, ja toiseksi yhtiöjärjestykseen otettavilla yhtiön toiminnan tarkoitusta koskevilla määräyksillä voidaan rajoittaa voitontavoittelua liiketoimintapäätöksissä.⁴¹

Osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen asettama toiminnan tarkoitus on ymmärrettävä tavoitteeksi, johon yhtiön johdon on päämies-agenttisuhteessa fidusiaaristen velvolluuksiensa edellyttämällä tavalla pyrittävä yhtiön toimialan sisällä. Yhtiön varojen käytön on palveltava yhtiön toiminnan tarkoitusta. Toisaalta yhtiön toiminnan tarkoituksen toteuttamiseen sisältyy velvollisuus pyrkiä huolehtimaan yhtiön toiminnan jatkuvuudesta (*going concern*). Toiminnan jatkuvuudesta voidaan luonnollisesti yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin osakeyhtiölain tahdonvaltaisuuden (OYL 1:9) nojalla.

Yhtiön etu ja yhtiön toiminnan tarkoitus kulkevat rinnakkain. Osakeyhtiölakia koskevassa hallituksen esityksessä todettiin nimenomaisesti, että yhtiön edun mukaan toimiminen sisältää luonnollisesti toimimisen yhtiön toiminnan tarkoituksen mukaisesti.⁴² Yhtiön toiminnan tarkoitus voidaan toisaalta sanoittaa yhtiön edun tavoittelemiseksi.⁴³ Yhtiön edun käsitteelle ei tarjota määritelmää osakeyhtiölaissa. OYL 1:8:ssä säädetään, että yhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua. Tässä asetettu johdon yleinen tehtävä on kaksiosainen, ja se käsittää huolellisuus- ja lojaliteettivelvoitteen. Johdon on toimittava huolellisesti, ja sen on edistettävä yhtiön etua. Selvyttä yhtiön edun sisältöön saadaan, kun kysytään, keneen tai mihin johdon lojaliteettivelvollisuus kohdistuu. Toimiminen yhtiön edun mukaisesti merkitsee lojaliteettivelvollisuutta yhtiötä ja viimekädessä kaikkia osakkeenomistajia kohtaan.⁴⁴ Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa katsotaankin vakiintuneesti, että yhtiön edulla tarkoitetaan kaikkien osakkeenomistajien etua.⁴⁵

---

⁴¹ HE 109/2005 vp, s. 39.

⁴² HE 109/2005 vp, s. 41.

⁴³ Vahtera 2011, s. 166.

⁴⁴ HE 109/2005 vp, s. 41.

⁴⁵ Ks. esim. Pönkä 2013, s. 22, Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 1 luku 8 § ”Yhtiön edun edistäminen (lojaliteetti)” ja Mähönen – Villa 2015, s. 376.

Yhtiön edun samastuminen kaikkien osakkeenomistajien yhteiseen etuun edellyttää, että osakkeenomistajia käsitellään anonyyminä ja kollektiivisena joukkona ja että tämän joukon etu seuraa osakeyhtiön toiminnan tarkoituksesta.⁴⁶ Johdon lojaliteettivelvollisuuden kohteena oleva kaikkien osakkeenomistajien yhteinen etu on tässä mielessä sisällöltään hypoteettinen, kun johdolla ei ole velvollisuutta selvittää yksittäisen osakkeenomistajan intressejä saati ottaa päätöksenteossaan huomioon yksittäisen osakkeenomistajan henkilökohtaisia edellytyksiä.⁴⁷ Kun yhtiön etu ymmärretään kaikkien osakkeenomistajien eduksi, tulee lojaliteettivaatimus hyvin lähelle OYL 1:7:n yhdenvertaisuusperiaatetta, jonka mukaan yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella. Lisäksi pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.

Ottaen huomioon osakeyhtiölain varojenjakosäännösten edellytys, että yhtiön velvoitteiden on oltava täytetty ennen varojen jakamista osakkeenomistajille, on yhtiön toiminnan tarkoituksessa tuottaa voittoa osakkeenomistajille sekä yhtiön edun samastamisessa osakkeenomistajien eduksi kysymys tarkemmin analysoituna ovelasta velkojiensuojamekanismista. Kun yhtiössä tehdään liiketoimintapäätöksiä, joiden tavoitteena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, sisältyy voitontuottamispyrkimykseen automaattisesti edellytys, että yhtiön velkojien legitiimit vaatimukset tulevat tyydytetyiksi. Jotta liiketoimintapäätöksellä voidaan pyrkiä yhtiön toiminnan tarkoituksen toteuttamiseen, ei liiketoimintapäätös voi olla sellainen, että se tekee mahdottomaksi tai olennaisesti vaikeuttaa velkojien vaatimusten täyttämistä. *Veikko Vahteraa* lainaten voidaan todeta, että osakeyhtiömuodon ideana onkin pitkälti se, että osakkeenomistajien etu turvaa yhtiön muiden intressitahojen etuja.⁴⁸

Osakkeenomistajien etu turvaa muiden intressitahojen etuja siinäkin mielessä, että voiton tuottaminen *going concern* edellyttää tyypillisesti esimerkiksi avaintyöntekijöiden sitouttamista yhtiöön sekä yhtiön tarjoamien hyödykkeiden

---

⁴⁶ Pönkä 2013, s. 30.

⁴⁷ Pönkä 2014, s. 259.

⁴⁸ Vahtera 2011, s. 156.

valmistamista eettisellä, kuluttajien hyväksymällä tavalla.⁴⁹ Kulutus päätöksissä korostuvat entistä enemmän kestävyys- ja eettisyysnäkökulmat, jotka yhtiöiden tulee kyetä huomioimaan hyödykkeidensä kysynnän ja niin ikään voitontuottamiskykynsä turvaamiseksi. Vastaavasti pääomamarkkinoilla sijoittajat kiinnittävät sijoituspäätöksissään enenevässä määrin huomiota niin kutsuttuihin ESG-periaatteisiin (*environmental, social, and governance*), joiden noudattamisella tai noudattamatta jättämisellä voi olla vaikutusta esimerkiksi julkisen osakeyhtiön osakkeiden arvonkehitykseen. Osakeyhtiön voitontuottamistarkoitukseen ja -kykyyn liittyvään yhteiskuntavastuuseen on kiinnitetty huomiota myös lainvalmisteluaineistossa:

Voiton tuottaminen pitkällä tähtäyksellä ja osakkeen arvon kasvattaminen edellyttävät usein yhteiskunnallisesti hyväksyttävien menettelytapojen noudattamista sellaisissakin tilanteissa, joissa lainsäädäntö ei siihen pakota. Esimerkiksi yhtiön julkisella kuvalla saattaa olla suuri merkitys yritystoiminnan ja yhtiön osakkeiden arvon kannalta. Voiton tuottamisen tarkoituksen mukaista onkin usein myös yhtiön toimintaan liittyvä hyväntekeväisyystoiminta ja tavanomaisten lahjojen antaminen.⁵⁰

---

⁴⁹ Vahtera 2011, s. 158.

⁵⁰ HE 109/2005 vp, s. 39.

3 Konserniavustuslain soveltumisen edellytykset

3.1 Konserniavustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta koskevat vaatimukset

Konserniavustuslain mukaisen mekanismin – konserniavustuksen – soveltaminen konserniyhtiöiden välisessä tuloksentasauksessa ja konsernin kokonaisveroasteen hallitsemisessa on tarkoin säännelty konserniavustuslaissa. Kun konserniavustuslain soveltumisedellytykset täyttyvät, voidaan konserniavustus antaa emoyhteisöltä tytäryhteisölle, tytäryhteisöltä emoyhteisölle tai tytäryhteisöltä emoyhteisön toiselle tytäryhteisölle. Konserniavustuslaki sisältää useita kriteerejä, joiden on täytyttävä, mikäli konsernissa halutaan hyödyntää konserniavustusjärjestelmää tuloksentasausmekanismina. Konserniavustuksen soveltaminen edellyttää ensiksi, että avustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta koskevat konserniavustuslaissa säädetyt kriteerit täyttyvät. Toiseksi konserniavustuslaki määrittelee, millainen itse avustuksen on oltava, jotta se hyväksytään antajan verotuksessa vähennyskelpoiseksi menoksi. Tässä luvussa käsitellään konserniavustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta rajoittavia soveltumisedellytyksiä, ja luvussa 3 syvennyttään analysoimaan konserniavustuksen luonteelle ja sisällölle asetettuja vaatimuksia.

Konserniavustuslain mukainen konserniavustus voidaan antaa, mikäli seuraavat avustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta koskevat edellytykset täyttyvät:

- Konserniavustuksen antaja ja saaja ovat kotimaisia osakeyhtiöitä tai osuuskuntia, ja niiden verotuksessa sovelletaan elinkeinotulon verottamisesta annettu lakia (360/1968, EVL). Yhteisömuotoa koskeva edellytys täyttyy myös, kun konserniavustuksen osapuolena on tuloverolain (1535/1992, TVL) 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu yleisesti verovelvollinen ulkomainen yhteisö, joka rinnastuu mainitun lain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettuun osakeyhtiöön tai osuuskuntaan.⁵¹ Konserniavustuksen antaja tai saaja ei kuitenkaan voi olla elinkeinoverolaissa tarkoitettu talletuspankki eikä luotto-, vakuutus- tai eläkelaitos.

---

⁵¹ Suomessa yleisesti verovelvollinen on TVL 9.1 §:n 1 kohdan nojalla ulkomailla perustettu tai rekisteröity yhteisö, jonka tosiasiallinen johtopaikka sijaitsee Suomessa. Pykälän 8 momentissa säädetään, että tosiasiallinen johtopaikka sijaitsee paikassa, jossa yhteisön hallitus tai muu päätöksentekoaikoinen tekee yhteisön tärkeimmät ylintä päivittäistä johtamista koskevat päätökset. Kuitenkin tosiasiallisen johtopaikan sijaintia arvioitaessa otetaan huomioon myös muut yhteisön organisointiin ja liiketoimintaan liittyvät olosuhteet.

- Emoyhteisö omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa tytäryhteisön osakepääomasta tai osuuksista. Emoyhteisölle kuuluva vähintään yhdeksän kymmenesosan omistusosuus tytäryhteisössä voi täytyä joko suoraan tai välillisesti yhden tai useamman tytäryhteisön kautta. Emoyhteisön osake- tai osuusomistukseen tytäryhteisössä lasketaan mukaan niiden konsernirakenteessa emoyhteisön ja tarkasteltavan tytäryhteisön väliin sijoittuvien tytäryhteisöjen osake- ja osuusomistukset tarkasteltavassa tytäryhteisössä, joiden osakepääomasta tai osuuksista emoyhteisö omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa. Laskennassa ei käytetä suhteellisia omistusosuuksia, vaan konsernisuhteessa emoyhteisön omistusosuuteen lasketaan täysimääräisenä niiden tytäryhteisöjen omistusosuudet, jotka itse ovat vaaditun, vähintään 90-prosenttisen omistuksen piirissä. Myös niiden tytäryhteisöjen, joiden kautta emoyhteisön omistus toisessa tytäryhteisössä on järjestetty, on lähtökohtaisesti täytettävä kotimaisuutta ja yritysmuotoa koskevat vaatimukset. Välilliseen omistukseen voi kuitenkin osallistua myös muista valtioista olevia yhteisöjä, jos kyseisellä valtiolla ja Suomella on keskinäinen kahdenkertaisen verotuksen poistava tuloverosopimus.⁵²
- Edellisessä kohdassa määritelty konsernisuhde konserniavustuksen antajan ja saajan välillä on kestänyt koko sen verovuoden, jolta konserniavustusta annetaan.
- Konserniavustuksen antajan ja saajan tilikaudet päättyvät samanaikaisesti, mikäli kirjanpitolautakunta ei ole myöntänyt OYL 11:10:ssä tarkoitettua poikkeusta.

3.2 Elinkeinoverolain soveltaminen

Konserniavustuslaki säädettiin sovellettavaksi ainoastaan liiketoimintaa harjoittaviin osakeyhtiöihin ja osuuskuntiin.⁵³ Lain 2 §:n aikaisempi sanamuoto kuului seuraavasti:

Konserniavustuksella tarkoitetaan liiketoimintaa harjoittavan osakeyhtiön tai osuuskunnan toiselle osakeyhtiölle tai osuuskunnalle sen harjoittamaa liiketoimintaa varten muuna kuin pääomansijoituksena

⁵² Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 293.

⁵³ HE 92/1986 vp, s. 2.

antamaa avustusta, jota ei elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan saa vähentää tulosta.

Tiettyjen yhteisöjen tulolähdejakoja kuitenkin muutettiin verovuodesta 2020 lähtien siten, että tulolähdejaosta poistettiin tuloverolain mukaan verotettava muun toiminnan tulolähde, eli niin kutsuttu yhteisön henkilökohtainen tulolähde.⁵⁴ Tulolähdejaon muutos koskee pitkälti osakeyhtiöitä, osuuskuntia, säästöpankkeja ja keskinäisiä vakuutusyhtiöitä. Elinkeinoverolain soveltuminen määräytyy yhteisöjen tulolähdejaon muutoksen jälkeen verovelvollisen harjoittaman toiminnan luonteen perusteella tai yhteisömuodon nojalla verovelvollisen harjoittaman toiminnan luonteesta riippumatta.⁵⁵ EVL 1.1 § ilmaisee elinkeinoverolain yleisen soveltamisalan, ja se koskee elinkeinoverolain soveltumista verovelvollisen harjoittaman toiminnan luonteen perusteella. EVL 1.1 §:ssä säädetään, että lakia sovelletaan elinkeinotoiminnan tuloksen laskemiseen tuloverotusta toimitettaessa ja että elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan liike- ja ammattitoimintaa. Yhteisöjen tulolähdejaon muutoksen yhteydessä pykälään säädettiin uusi momentti, joka koskee elinkeinoverolain soveltumista suoraan yhteisömuodon perusteella. EVL 1.2 §:n nojalla osakeyhtiön ja osuuskunnan harjoittamaan toimintaan maataloutta lukuun ottamatta sovelletaan elinkeinoverolakia suoraan yhteisömuodon nojalla, jos kyseessä ei ole asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettu asunto-osakeyhtiö tai siihen verrattava osuuskunta, asunto-osakeyhtiölain 28 luvun 2 §:ssä tarkoitettu keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö tai TVL 22 §:n mukainen yleishyödyllinen yhteisö.

Pääsääntönä on siis, että osakeyhtiöiden ja osuuskuntien verotuksessa sovelletaan elinkeinoverolakia, vaikka ne eivät harjoittaisi liiketoimintaa. Elinkeinoverolaki ei kuitenkaan tule sovellettavaksi, jos osakeyhtiön tai osuuskunnan harjoittama toiminta muodostuu kokonaisuudessaan maatilatalouden tuloverolain (543/1967) 2.1 §:ssä tarkoitettua maataloudesta. Mikäli konserniavustuksen osapuolet eivät kuulu EVL 1.2 §:ssä lueteltuihin yhteisöihin, joiden verotuksessa elinkeinoverolakia ei

---

⁵⁴ Tulolähdejaon muutoksessa yhteisön määritelmä on TVL 3 §:n mukainen. TVL 3 §:n mukaan yhteisöllä tarkoitetaan valtiota ja sen laitosta; hyvinvointialuetta ja hyvinvointiyhtymää; kuntaa ja kuntayhtymää; seurakuntaa ja muuta uskonnollista yhdyskuntaa; osakeyhtiötä, osuuskuntaa, säästöpankkia, sijoitusrahastoa, erikoissijoitusrahastoa, yliopistoa, keskinäistä vakuutusyhtiötä, lainajyvästää, aatteellista tai taloudellista yhdistystä, säätiötä ja laitosta; ulkomaista kuolinpesää ja muuta näihin verrattavaa oikeushenkilöä tai erityiseen tarkoitukseen varattua varallisuuskokonaisuutta.

⁵⁵ Verohallinnon ohje: Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen, kohta 2.

sovelleta suoraan yhteisömuodon nojalla, ja osapuolet eivät harjoita maataloutta, voivat ne antaa ja vastaanottaa konserniavustuksen riippumatta siitä, onko osakeyhtiön tai osuuskunnan harjoittamaa toimintaa pidettävä liiketoimintana.

Elinkeinotoiminnan harjoittamisella on konserniavustusjärjestelmässä merkitystä enää, kun arvioidaan, voiko konserniavustuksen osapuolena olla asunto-osakeyhtiö tai siihen verrattava osuuskunta, keskinäinen kiinteistöosakeyhtiö tai yleishyödyllinen yhteisö. Elinkeinoverolain soveltaminen näiden osakeyhtiöiden ja osuuskuntien verotuksessa ratkaistaan edelleen EVL 1.1 §:n mukaan verovelvollisen harjoittaman toiminnan luonteen perusteella. Verohallinnon konserniavustusta koskevassa ohjeessa todetaan, että edellä mainittu yhteisö voi antaa tai vastaanottaa konserniavustuksen, jos se verovuoden aikana on harjoittanut elinkeinotoimintaa. Lisäksi ohjeessa selvennetään, että konserniavustuksen antamista tai vastaanottamista ei estä, vaikka yhteisöllä olisi verovuoden aikana elinkeinoverolain mukaan verotettavan tulon lisäksi tuloa, jonka verotuksessa sovelletaan tuloverolakia tai maatilatalouden tuloverolakia.⁵⁶ Ohjeen verotuksellisen luonteen vuoksi sanotulla ei ole pyritty huomioimaan osakeyhtiöoikeudesta johdettavaa sisältöä konserniavustuksen ja elinkeinotoiminnan (osakeyhtiölain terminologiassa liiketoiminta) harjoittamisen suhteelle.

3.3 Soveltamisalaan kuuluvan konsernisuhteen muodostava omistusosuus

KonsAvL 3 §:n nojalla konserniavustuslaissa tarkoitetun konserniavustuksen edellytyksenä on, että emoyhteisö omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa tytäryhteisön osakepääomasta tai osuuksista. Alle yhdeksän kymmenesosan omistusosuuden rajaaminen konserniavustuslain soveltamisalan ulkopuolelle on ollut lainsäätäjän tietoinen valinta, mitä perusteltiin konserniavustuslakia koskevassa hallituksen esityksessä seuraavasti:

Edellytykseksi sille, että konserniavustusta voitaisiin pitää sen antajan vähennyskelpoisena menona ja vastaavasti sen saajan veronalaisena tulona, olisi syytä asettaa vähintään 90-prosenttinen omistussuhde antajan ja saajan välillä konsernin sisäisesti laskettuna. Perusteena tälle omistuksen suuruutta koskevalle vaatimukselle voidaan mainita, että se on yksi tapa estää vähemmistöosakkeenomistajien aseman loukkaamista. Jos emoyhtiö yksin tai tytäryhtiöineen omistaa enemmän kuin yhdeksän kymmenesosaa tytäryhtiön osakkeista ja jos näin omistettujen osakkeiden

---

⁵⁶ Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 2.3.

tuottama äänimäärä on suurempi kuin yhdeksän kymmenesosaa tytäryhtiön osakkeiden yhteisestä äänimäärästä, on emoyhtiöllä oikeus käypään hintaan lunastaa jäljellä olevat osakkeet viimeksi mainitun tytäryhtiön muilta osakkeenomistajilta. Sillä, jonka osakkeet voidaan lunastaa, on toisaalta oikeus vaatia osakkeidensa lunastamista. Siten konserniavustusta antamalla ei olisi mahdollista huonontaa vähemmistöosakkeenomistajien oikeuksia.⁵⁷

Lainsäätäjän tarkoituksena lienee ollut säätää konserniavustuksen edellytyksenä oleva konsernisuhdetta rajaava ehto (vähintään yhdeksän kymmenesosan omistusosuus) yhteneväiseksi osakeyhtiölain vähemmistöosakkeiden lunastusoikeuden ja -velvollisuuden soveltamisalan kanssa. Huomionarvoista on, että osakeyhtiölain oikeus vähemmistöosakkeiden lunastamiseen ja vähemmistöosakkeenomistajan oikeus vaatia osakkeidensa lunastamista käyvästä hinnasta soveltuu, kun osakkeenomistajalla on enemmän kuin yhdeksän kymmenesosaa yhtiön kaikista osakkeista ja äänistä. Konserniavustuslain soveltamisala on siten lain kirjaimen mukaan marginaalisesti laajempi kuin OYL 18:1:n ja konserniavustuslakia säädettäessä voimassa olleen osakeyhtiölain (734/1978, EOYL) 14:8:n vähemmistöosakkeenomistajien osakkeiden lunastaminen, joka ei konserniavustuslain soveltamisalasta poiketen vielä sovellu, kun emoyhtiö omistaa tasan yhdeksän kymmenesosaa tytäryhtiön osakepääomasta tai osuuksista.

Hallituksen esityksessä lausuttu, että huomioon ottaen vähemmistöosakkeiden lunastusoikeus ja -velvollisuus, ei konserniavustusta antamalla olisi mahdollista huonontaa vähemmistöosakkeenomistajien oikeuksia, herättää pohtimaan, ovatko vähemmistöosakkeenomistajien legitiimit intressit sitten uhattuna tilanteessa, jossa emoyhtiö omistaa tasan yhdeksän kymmenesosaa tytäryhtiön osakepääomasta. Tällaisessa konsernisuhteessa on nimittäin jo mahdollista antaa konserniavustuslaissa säädetty konserniavustus, vaikka vähemmistöosakkeenomistajalla ei vielä ole oikeutta vaatia osakkeidensa lunastamista. Vähemmistöosakkeenomistajien asemaa osakeyhtiössä turvaa toki OYL 1:7:n yhdenvertaisuusperiaate, jonka merkitystä konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellisessa arvioinnissa käsitellään tutkielman kappaleessa 6.3. Joka tapauksessa voidaan todeta, ettei konserniavustuslain esitöissä esitetty perustelu omistuksen suuruutta koskevalle vaatimukselle ole täysin onnistunut.

---

⁵⁷ HE 92/1986 vp, s. 4.

4 Konserniavustusta koskevat edellytykset

4.1 Konserniavustuslain varojensiirtoa koskevat soveltamisedellytykset

Mikäli konserniavustuslaissa säädetyt konserniavustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta koskevat edellytykset täyttyvät, on konserniyhtiöiden välillä mahdollista toteuttaa konserniavustuslaissa tarkoitettu varojensiirto. Jotta varojensiirto hyväksytään konserniyhtiöiden välisenä tuloksentasausmekanismina, joka vaikuttaa konsernin kokonaisverorasitteeseen, täytyy varojensiirron vielä täyttää konserniavustuslaissa konserniavustuksen luonteelle ja sisällölle asetetut vaatimukset. Konserniavustuksen tulee olla tulosvaikutteinen, kirjanpitosidonnainen ja vastaavuusperiaatteen mukainen. Konserniavustus luetaan antajansa verotuksessa kuluksi ja saajan verotuksessa tuotoksi sinä verovuonna, jona se on suoritettu (KonsAvL 4 §). Verovelvollisella on oikeus vähentää antamansa konserniavustus kuluna vain, mikäli vastaavat meno- ja tulokirjaukset on tehty antajan ja saajan kirjanpidossa (KonsAvL 5 §).

Sen lisäksi, että konserniavustuksen on sisällyttävä tulosvaikutteisena eränä vastaavuusperiaatetta noudattaen avustuksen antajan ja saajan kirjanpitoon, edellyttää vero-oikeus konserniavustukselta vastikkeettomuutta. KonsAvL 2.1 §:ssä sanotun konserniavustuksen määritelmän mukaan konserniavustuslain soveltamisalan ulkopuolelle nimittäin jäävät avustukset, jotka saadaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaan vähentää tulosta. Konserniavustuslaki soveltuu siten vain eriin, jotka elinkeinoverolain mukaan eivät olisi vähennyskelpoisia.⁵⁸ EVL 7.1 §:ssä säädetään, että vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. Kirjanpitolain esitöiden mukaan menolla tarkoitetaan tuotannon tekijän rahana ilmaistua vastiketta.⁵⁹ Näin ollen konserniavustus ei saa olla annettua tai saatua vastiketta tuotannon tekijästä, vaan sen on oltava luonteeltaan vastikkeeton transaktio.

Konserniavustuksen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä oleva vastikkeettomuusvaatimus merkitsee sitä, että vero-oikeuden näkökulmasta tällaisen transaktion perusteena on konsernin sisäinen tuloksen- ja verotuksenjärjestely.⁶⁰

---

⁵⁸ Andersson – Penttilä 2016, s. 901.

⁵⁹ HE 173/1997, s. 10.

⁶⁰ Mähönen – Villa 2015, s. 430.

Konserniavustuksen vähennyskelpoisuus verotuksessa ei myöskään ole sidottu liiketaloudellisiin perusteisiin.⁶¹ Pikemmin on mahdollista pohtia, seuraako vastikkeettomuusvaatimuksesta, että liiketaloudellisesti perusteltu konserniavustus ei olisi avustuksen antajan verotuksessa vähennyskelpoinen. Osakeyhtiöoikeudessa yhtiön varojen käytöllä on oltava hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet, minkä suhdetta konserniavustuksen vastikkeettomuuteen pohditaan tutkielman luvussa 6.

KonsAvL 6 §:ssä säädetään, että konserniavustus ei saa ylittää elinkeinotoiminnan tulosta ennen konserniavustuksen vähentämistä. Säännös merkitsee verotuskäytännössä sitä, ettei avustuksen antaja saa verotuksessaan vähentää elinkeinotoiminnan tuloksen ylittävää osuutta konserniavustuksesta.

Vastaavuusperiaatteesta huolimatta konserniavustus on aina saajalleen täysimääräisesti veronalaista tuloa, vaikka se jäisi kokonaan tai osittain vähentämättä antajansa verotuksessa.⁶² Konserniavustuksella ei voida aikaansaada verotuksessa vahvistettavaa tappiota.⁶³ Konserniavustuslain mukaan varojensiirto on suuruudeltaan sidottu ainoastaan elinkeinotoiminnan tulokseen eikä osakeyhtiön varojenjaon tapaan pääoman pysyvyyttä ja velkojiensuojaa ilmentävään jakokelpoisen vapaan oman pääoman määrään. Sanottu voi aiheuttaa merkittävääkin tulkinnanvaraisuutta erityisesti tilanteissa, joissa konserniavustus tosiasialliselta luonteeltaan rinnastuu tytäryhtiön osingonjakoon emoyhtiölle.

4.2 Konserniavustuksen käsittely kirjanpidossa

4.2.1 Kotimaisen kirjanpitosäätelyn näkökulma

Tuloksentasausmekanismina konserniavustus perustuu kirjanpidon vastaavuusperiaatteelle, jossa avustuksen antaja vähentää ja avustuksen saaja tulouttaa kirjanpidossaan konserniavustuksen suuruisen erän. Konserniavustuksen kuluksi ja tuotoksi lukeminen antajan ja saajan kirjanpidossa on tapahduttava samanaikaisesti.⁶⁴ Konserniavustuksen jaksottamista koskevan KonsAvL 4 §:n mukaan konserniavustus luetaan suorittamisvuotensa kuluksi ja tuotoksi. Säännöstä ei kuitenkaan tule tulkita siten, että konserniavustus olisi maksettava jo sen verovuoden aikana, jonka verotettavan liikevoiton määrää halutaan tasata

---

⁶¹ Andersson – Penttilä 2016, s. 900.

⁶² Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 4.1.

⁶³ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 173.

⁶⁴ HE 92/1986 vp, s. 4.

konserniyhtiöiden välillä. Säännöksen perusteluissa todetaan nimenomaisesti, että käytännössä konserniavustuksen suoritus tapa voi olla esimerkiksi kirjanpidollinen tilisiirto.⁶⁵ Lisäksi verohallinnon konserniavustusta koskevassa ohjeessa kerrotaan konserniavustuksen olevan vähennyskelpoinen myös silloin, kun konserniavustuksen osapuolten välinen velkasuhde poistetaan muuttamalla saaminen ja velka konserniavustukseksi tai kun konserniavustus jätetään konserniavustusvelaksi, joka myöhemmin aiotaan kuitata vastakkaisella konserniavustuksella.⁶⁶

Voidaan siis pitää selvänä, ettei konserniavustuslaki vaadi konserniavustuksen maksamista rahana tai muutoinkaan vielä verovuoden kuluessa. Sen sijaan jossain määrin epäselvyyttä liittyy siihen, kuinka yksityiskohtaisesti konserniavustuksen antamista koskeva päätös on tehtävä verovuoden ja tilikauden puitteissa. Koska konserniavustuksen on sisällyttävä tulosvaikutteisena eränä hyväksytyyn tilinpäätökseen, voidaan argumentoida, että konserniavustuksen suoriteperusteen on synnyttävä yksiselitteisesti ennen tilikauden päättymistä.⁶⁷ Kuitenkin ottaen huomioon KonsAvL 6 §, jonka nojalla konserniavustus ei saa ylittää elinkeinotoiminnan tulosta ennen konserniavustuksen vähentämistä, ei usein vielä tilikauden aikana ole mahdollista tai tarkoituksenmukaisesta tehdä konserniavustuksen antamisesta avustuksen tarkan määrän sisältävää päätöstä. Elinkeinotoiminnan tarkka tulos selviää nimittäin yleensä vasta tilinpäätöksen perusteella.

Konsernissa saattaa olla tahtotilana mitoittaa konserniavustus mahdollisimman suureksi, eli toisin sanoen konserniyhtiön elinkeinotoiminnan tulos halutaan kokonaisuudessaan siirtää konserniavustuksena toiselle samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä, tai siirtää konserniavustuksena ainakin sellainen määrä, jonka osalta ei vielä tiedetä, onko se KonsAvL 6 §:n sallima. Tästä syystä oikeuskirjallisuudessa konserniavustusta koskevan päätöksen sisällön osalta on pidetty riittävänä, että tilikauden aikana tehdään päätös annettavan konserniavustuksen enimmäismäärästä.⁶⁸ Tällöin konserniavustuksen lopullinen määrä voidaan vahvistaa tilikauden ja elinkeinotoiminnan tuloksen selvittyä

---

⁶⁵ HE 92/1986 vp, s. 4.

⁶⁶ Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 4.2.

⁶⁷ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Konserniavustus”.

⁶⁸ Ks. esim. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osinkoon”, Andersson – Penttilä 2016, s. 910 ja Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 173.

kuitenkin edellyttäen, että konserniavustusta koskevat kirjanpitoviennit sisällytetään tulosvaikutteisina erinä avustuksen antajan ja saajan tilinpäätöksiin.

Konserniavustuksen kirjaaminen tulosvaikutteisesti erottaa konserniavustuksen kirjanpitokäsittelyn osalta tasevaikutteisista liiketapahtumista, kuten voitonjaosta ja pääomasijoituksesta.⁶⁹ Tulosvaikutteisuuden vaatimus ei täyty, jos konserniavustus merkitään kirjanpitoon pääomatilijä veloittaen tai hyvittäen.⁷⁰ Konserniavustuksen antaja ei voi kirjata transaktiota veloittamalla aikaisemmilta vuosilta kertynyttä ja siirtynyttä vapaata omaa pääomaa tai kirjata sitä taseeseen yhtiökokouksen voitonjakopäätöksen mukaisena voiton käyttönä.⁷¹ Tulosvaikutteisuuden osalta keskeistä on ymmärtää, että OYL 13 luvun normittama yhtiön varojenjakoa ei vaikuta varojen jakavan yhtiön tilikauden tulokseen; päinvastoin mahdollisuus varojenjakoon on riippuvainen tilinpäätöksestä. Vastaavasti konserniavustus ei ole tulosvaikutteinen erä avustuksen vastaanottavalle yhtiölle, jos avustus kirjataan saajan taseessa osakepääomasijoitukseksi tai SVOP-rahastosijoitukseksi.

Vastikkeettomuusvaatimus merkitsee konserniavustuksen kirjanpitokäsittelyssä, ettei konserniavustusta saa lukea liiketoiminnan kuluihin ja tuottoihin.

Kirjanpitoasetuksen (1339/1997, KPA) 1:1.1:n kululajikohtaisen tuloslaskelman kaavan 12 kohdan c alakohdan mukaisesti konserniavustusta on kirjanpidossa käsiteltävä tilinpäätössiirtona. Sanottua säännöstä on sovellettu ensimmäisen kerran siltä tilikaudelta, joka on alkanut 1.1.2016, ja kirjanpitovelvollinen on saanut soveltaa säännöstä tilinpäätökseen, joka on laadittu 1.1.2016 tai sen jälkeen (1752/2015). Tätä ennen konserniavustus tuli merkitä kirjanpitoon satunnaiseksi kuluksi ja satunnaiseksi tuloksi. Konserniavustuksen käsittely kirjanpidossa tilinpäätössiirtona tai satunnaisena kuluna ja satunnaisena tulona täyttää vastikkeettomuuden lisäksi konserniavustukselta edellytetyn tulosvaikutteisuuden.⁷²

4.2.2 Konserniavustuksen soveltaminen IFRS-tilinpäätöksessä

Konserniavustuksen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä oleva konserniavustuksen tulosvaikutteinen kirjaaminen kuluksi ja tuotoksi merkitsee huomattavaa kirjanpidollista ongelmaa erityisesti kansainvälisten tilinpäätösstandardien

---

⁶⁹ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 161.

⁷⁰ Andersson – Penttilä 2016, s. 911.

⁷¹ Mähönen – Villa 2015, s. 430.

⁷² Villa 2016, s. 325.

näkökulmasta. Kansainvälisillä tilinpäätösstandardeilla viitataan IASB:n antamiin tai hyväksymiin IFRS-standardeihin (aiemmin IAS-standardit) ja niiden soveltamista koskeviin IFRIC-tulkintoihin (aiemmin SIC-tulkinnat). IFRS-standardien perusteella laadittavassa tilinpäätöksessä liiketapahtumat tulee kirjata niiden oikean taloudellisen luonteen mukaan korostaen niin kutsuttua sisältöpainotteisuuden periaatetta (*substance over form*). Sisältöpainotteisuuden periaate velvoittaa kirjanpitovelvollista kiinnittämään huomion liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön eikä yksinomaan niiden oikeudelliseen muotoon ja näin valitsemaan esittämismuodoista sen, joka parhaiten tuottaa oikean ja riittävän kuvan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.⁷³

IFRS-tilinpäätöksessä konserniavustusta ei voida kirjata KonsAvL 5 §:n edellyttämällä tavalla kaavamaisesti kuluksi ja tuotoksi, koska IFRS-standardit vaativat, että liiketapahtuma merkitään tilinpäätökseen niiden oikean taloudellisen luonteen mukaisesti.⁷⁴ Näin ollen konserniavustusta tulisi IFRS-tilinpäätöksessä käsitellä osingonjakona, kun kysymys on tytäryhtiön emoyhtiölle antamasta konserniavustuksesta, ja pääomasijoituksena, kun kyseessä on konserniavustus emoyhtiöltä tytäryhtiölle.⁷⁵ Kuten edellisessä kappaleessa todettiin, konserniavusta vastaavan kirjanpitomerkin tekeminen osingonjakona tai pääomasijoituksena ei ole KonsAvL 5 §:n vaatimalla tavalla tulosvaikutteinen kirjaus. Mikäli konserniavustus kirjataan IFRS-standardien edellyttämällä tavalla sen oikean taloudellisen luonteen mukaisesti voitonjaoksi tai pääomasijoitukseksi, ei konserniavustus ole antajansa verotuksessa vähennyskelpoinen kulu.

IAS-asetuksen 4 artikla velvoittaa jäsenvaltioiden osakeyhtiöt ja osuuskunnat, joiden liikkeeseen laskemat arvopaperit on otettu kaupankäynnin kohteeksi säännellyllä markkinalla, laatimaan konsernitilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen. Konsernitilinpäätös ei ole suomalaisessa verojärjestelmässä verotuksen perusteena, joten sanotun säännöksen sisältämä velvoite ei synnytä ristiriitaa konserniavustusjärjestelmäämme.⁷⁶ IAS-asetuksen 5 artiklan mukaan jäsenvaltioilla on lisäksi oikeus sallia tai vaatia, että 4 artiklassa tarkoitettu yhtiö laatii myös erillistilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti tai että muu kuin 4 artiklassa

⁷³ Kaisanlahti 2020, s. 678.

⁷⁴ Elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio 16/2013, s. 24.

⁷⁵ Andersson – Penttilä 2016, s. 912.

⁷⁶ Andersson – Penttilä 2016, s. 912.

tarkoitettu yhtiö laatii konserni- ja/tai erillistilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti. Suomi on käyttänyt 5 artiklan mahdollisuutta ja säättänyt IFRS-standardien soveltamisalan 4 artiklaa laajemmaksi. KPL 7a:2:n mukaan IFRS-standardien soveltaminen on pakollista paitsi silloin, kun kirjanpitovelvollinen, jonka liikkeeseen laskemat arvopaperit on otettu kaupankäynnin kohteeksi Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa säännellyllä markkinalla, laatii konsernitilinpäätöksensä, myös silloin, kun tällainen kirjanpitovelvollinen laatii erillistilinpäätöksensä, jos se ei ole velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä. Lisäksi KPL 7a:3:n nojalla kirjanpitovelvollinen saa vapaaehtoisesti laatia tilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti tiettyjen edellytysten täytyessä.

Käytännössä konserniavustuksen tulosvaikutteisuusvaatimuksesta seuraa lähtökohtaisesti, että niissä tilanteissa, joissa osakeyhtiö KPL 7a:2.2:n velvoittamana tai vapaaehtoisesti KPL 7a:3:n mukaisesti laatii (erillis)tilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen, ei osakeyhtiö voi antaa tai vastaanottaa konserniavustusta.⁷⁷ Keskusverolautakunnan lainvoimaisessa ennakkoratkaisussa KVL 2018/54 tosin katsottiin, että hakemuksessa kuvatuissa olosuhteissa emo- ja tytäryhtiön tilinpäätöksiin tehtäviä kirjauksia voitiin pitää KonsAvL 5 §:n edellyttäminä meno- ja tulokirjauksina, vaikka tytäryhtiön osakepääoman kokonaisuudessaan omistava emoyhtiö laatikin erillistilinpäätöksensä IFRS-standardien mukaisesti. Hakemuksen mukaan tytäryhtiö, joka laati tilinpäätöksensä kotimaisen kirjanpitosääntelyn mukaan, aikoi antaa emoyhtiölleen konserniavustuksen, joka kirjattaisiin tytäryhtiön tilinpäätökseen tilinpäätössiirtona tuloslaskelmalle ja emoyhtiön tilinpäätökseen konserniavustuksen oikean taloudellisen luonteen mukaan tulosvaikutteisesti voitonjakona (rahoitustuottona). Näin ollen keskusverolautakunnan mukaan konserniavustusta vastaavat kirjanpitomerkinnot täyttivät konserniavustuksen vähennyskelpoisuudelle asetetut edellytykset, kun kirjanpitomerkinnot tehtiin tulosvaikutteisina molempien yhtiöiden virallisten tilinpäätösten tuloslaskelmille.

Konserniavustuslain ja kansainvälisten tilinpäätösstandardien sanottu ristiriita aiheuttaa muutospainetta konserniavustusjärjestelmäämme, mitä on IAS-asetuksen voimaantulon jälkeen tarkasteltu ainakin kahdessa valtiovarainministeriön työryhmässä. Kummassakin työryhmässä toimivimmaksi ratkaisuvaihtoehdoksi

---

⁷⁷ Elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio 16/2013, s. 23.

tunnistettiin konserniavustusjärjestelmän korvaaminen konsernin yhteisverotusmallilla, johon ei sisältyisi varojensiirtoa tai problemaattisia kulu- ja tuottokirjauksia konserniyhtiöiden kirjanpidossa vaan joka koskisi ainoastaan verotuksellista tuloksenlaskentaa.⁷⁸ Vaihtoehtoisina tapoina reagoida konserniavustukselta vaaditun tulosvaikutteisuuden kirjanpidolliseen ongelmaan käsiteltiin elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistiossa (16/2013) konsernin yhteisverotusmallin lisäksi tulosvaikutteisen kirjaamisvelvollisuuden poistamista konserniavustuslaista, tulosvaikutteisuusvaatimuksesta poikkeavan kirjaamistavan sallimista konserniavustuslaissa IFRS-tilinpäätöksen laativille yhtiöille sekä nykyisen konserniavustusjärjestelmän kehittämistä siten, että tuloksentasaus tapahtuisi ilman varojensiirtoa veroilmoituslomakkeella, mikä rinnastuisi käytännössä konsernin tappionsiirtojärjestelmään.⁷⁹ Ottaen huomioon, että sisältöpainotteisuuden periaate on IFRS-standardien ohella tunnistettu myös kansallisessa kirjanpitosääntelyssä (KPL 3:3.1:n 3-k.), ei konserniavustuksen tulosvaikutteinen kirjaaminen ainakaan täysin ongelmaton ole niissäkään osakeyhtiöissä, jotka IFRS-tilinpäätöstä eivät laadi.

---

⁷⁸ Yritysverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 4/2006, s. 124 ja elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio 16/2013, s. 39.

⁷⁹ Elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio 16/2013, s. 30-39.

5 Konserniavustusta lähentyvät varojensiirrot konsernissa

5.1 Konsernituki, pääomasijoitus ja voitonjako

Konserniavustusjärjestelmän ulkopuolella konserniyhtiöt voivat siirtää varallisuutta toisilleen konsernitukena, pääomasijoituksena ja voitonjakona. Konsernituet, mukaan lukien konserniavustuslaissa tarkoitettu konserniavustus, pyrkivät usein reagoimaan erillisyhtiöperiaatteesta johtuvaan problematiikkaan konserniyhtiöiden liiketoiminnassa.⁸⁰ Vastikkeettomat pääomasijoitukset ja voitonjako ovat oleellisia konserniavustusjärjestelmän kannalta, sillä konserniavustus rinnastuu taloudelliselta luonteeltaan joko vastikkeettomaan pääomasijoitukseen tai voitonjakoon. Tässä luvussa arvioidaan vaihtoehtoisten varojensiirtojen käyttökelpoisuutta erityisesti verotuksen näkökulmasta.

5.2 Konsernituki

Erillään konserniavustuslain mukaisesta konserniavustuksesta on pidettävä niin kutsuttu konsernituki, jolla verotuksessa on vanhastaan viitattu konsernin sisäiseen taloudelliseen tukeen konserniyhtiölle, joka on ajautunut taloudellisiin vaikeuksiin. Konsernituen käsite on muodostunut lähinnä oikeuskäytännön kautta. Konsernituen suoritusperusteet ovat moninaisia, ja konsernituki voi käsittää kaikenlaisia konserniyhtiöiden välisiä suorituksia, joita ei voida pitää tavallisina pääomasijoituksina taikka puhtaina välittöminä tai välillisinä vastikkeina saaduista suoritteista.⁸¹ Näin määriteltynä konsernituki-käsitteen voidaan alalajinaan katsoa sisältävän konserniavustuslain sääntelemän konserniavustuksen. Selkeyden vuoksi konsernituelle viitataan tässä tutkielmassa kuitenkin yksinomaan sellaisiin konserniyhtiöiden välisiin varojensiirtoihin, jotka jäävät konserniavustuslain soveltamisalan ulkopuolelle. Tyypillisesti konsernituen käyttötilanteet ovat voineet liittyä esimerkiksi olosuhteisiin, joissa emoyhtiö on päättänyt jättää veloittamatta täyden vastikkeen tytäryhtiöltään keskinäisistä liike- tai rahoitustoimista, kun tytäryhtiö on tappiollisen toimintansa vuoksi ajautunut taloudellisiin vaikeuksiin ja

---

⁸⁰ Ks. tutkielman luku 1.1.

⁸¹ Andersson – Penttilä 2016, s. 93.

siihen on kohdistunut EOYL 13:2:ssä säädettyt oman pääoman menettamisestä johtuneet velvoitteet selvitystilaan asettamisesta.⁸²

Vanhassa verotus- ja oikeuskäytännössä annettu konsernituki pääsääntöisesti katsottiin välittömästi tai välillisesti elinkeinotoiminnassa tulon hankkimiseen tai säilyttämiseen liittyvänä kuluna vähennyskelpoiseksi menoksi.⁸³ Konsernituen verotuskohtelu on sittemmin muuttunut muun muassa EVL 16 §:n 7 kohdan (1134/2005) myötä. EVL 7 §:stä seuraa, että vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. EVL 16 § sisältää esimerkkejä menoista, jotka eivät johdu tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä ja ovat siten vähennyskeltottomia. Pykälän 7 kohdan nojalla vuodelta 2006 toimitettavasta verotuksesta lähtien vähennyskeltotonta on annettu konsernituki sekä muut vastaavat osakeyhtiön taloudellisen aseman parantamiseksi ilman vastasuoritusta suoritetut menot sellaiselle yhtiölle, jonka osakepääomasta verovelvollinen tai EVL 6b §:n 7 momentissa tarkoitetut konserniyhtiöt omistavat yksin tai yhdessä vähintään kymmenen prosenttia.

Mikäli konsernin sisäinen, konserniyhtiön toiselle konserniyhtiölle suorittama avustus tai tuki taikka muu varojensiirto ei täytä konserniavustuslaissa säädettyjä konserniavustuksen edellytyksiä, varojensiirron vähennyskelpoisuus verotuksessa riippuu varojensiirron luonteen suhtautumisesta EVL II osan 2 luvun menon ja menetyksen vähennyskelpoisuutta koskeviin säännöksiin. Verotuskäytännössä varojensiirtoa, joka ei täytä konserniavustuslain soveltamisedellytyksiä, käsitellään pääsääntöisesti EVL 16 §:n 7 kohdan tarkoittamana vähennyskeltottomana konsernitukena. Mikäli varojensiirrosta ei ole kysymys konserniavustuslaissa tarkoitettusta konserniavustuksesta, verotuskäytännössä varojensiirron voidaan katsoa olevan EVL 7 §:n mukaisena vähennyskelpoinen vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.⁸⁴

Saajalleen konsernituki on pääsääntöisesti veronalaista tuloa siitäkin huolimatta, ettei konsernituki enää EVL 16 §:n 7 kohdan myötä voi olla vähennyskelpoinen meno

---

⁸² Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 295.

⁸³ Konsernituen aikaisemmasta verotuskohtelusta ks. Andersson – Penttilä 2016, s. 267-271.

⁸⁴ Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 5.

antajansa verotuksessa.⁸⁵ Mikäli konserniavustus ei täytä konserniavustuslain soveltumisedellytyksiä eikä olosuhteista ole johdettavissa perusteita sille, ettei varojensiirto olisi saajalleen veronalaista tuloa, tulee konserniavustukseksi tarkoitettu transaktio verotetuksi kahteen kertaan. Tapauksessa KHO 1996/660 oli kysymys konserniavustuslain mukaiseksi tarkoitetun konserniavustuksen verovapaudesta saajan verotuksessa, kun avustuksen vähennyskelpoisuus oli evätty antajan verotuksessa, koska konsernisuhde ei ollut kestänyt konserniavustuslain edellyttämällä tavalla koko verovuotta. Tapauksessa tytäryhtiö oli antanut konsernituen emoyhtiölle, joka oli ollut sen ainoa osakkeenomistaja. Korkein hallinto-oikeus ratkaisi, että saatu konsernituki oli emoyhtiön veronalaista tuloa, kun olosuhteet eivät olleet täyttäneet konserniavustuslain soveltumisedellytyksiä eikä muutakaan perustetta tytäryhtiön emoyhtiölle antaman suorituksen verovapaudelle ollut esitetty.

On esitetty, että konserniavustusjärjestelmän vastaavuusperiaatteen mukaisesti ja kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi konserniavustus täytyisi olla mahdollista antaa ehdollisena siten, että se on voimassa vain, mikäli se hyväksytään vähennyskelpoiseksi antajansa verotuksessa.⁸⁶ Verohallinnon konserniavustusta koskevan ohjeen mukaan konserniavustus voidaankin peruuttaa osittain tai kokonaan verotukseen vaikuttavalla tavalla ennen verotuksen päättymistä korjaamalla kummankin yhteisön tilinpäätöksiä ja veroilmoituksia.⁸⁷ Tällaiseen menettelyyn liittyy kuitenkin merkittävää teknistä ja aineellista problematiikkaa konserniavustuslain edellyttämän tulosvaikutteisen kirjaamisen vuoksi, sillä tulosvaikutteisesti kirjatun konserniavustuksen myöhempi peruuttaminen vaatii tilinpäätöksen muuttamista.⁸⁸

Ratkaisussaan KHO 2006:29 korkein hallinto-oikeus lausui, että konsernituen veronalaisuus ratkeaa useimmiten sillä perusteella, onko se katsottava välittömäksi tai välilliseksi korvaukseksi saajan suoritteista vai pääomasijoituksen kaltaiseksi eräksi. EVL 6.1 §:n 2 kohdan mukaan yhteisön osake- ja osuuspääomana saamat erät eivät ole veronalaista tuloa. Emoyhtiön tytäryhtiölle antama konsernituki voikin

---

⁸⁵ Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 5. Oikeuskirjallisuudesta ks. Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 292.

⁸⁶ Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 292.

⁸⁷ Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 4.2.

⁸⁸ Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 293.

sisältää siinä määrin pääomasijoituksen piirteitä, että sen voidaan perustella olevan tytäryhtiölle verovapaata tuloa sanotun lainkohdan nojalla. Pääomasijoitukseen konserniyhtiöiden välisenä varojensiirtona perehdytään seuraavassa kappaleessa.

5.3 Pääomasijoitus

Oikeuskirjallisuudessa on luonnehdittu, että emoyhtiön tytäryhtiölle antama konserniavustus lähentyy taloudelliselta luonteeltaan vastikkeetonta pääomasijoitusta, joka on tehty verotehokkaasti konserniavustuslain soveltamisalaan kuuluvana transaktiona. Konserniavustuksen ja pääomasijoituksen rinnastus perustuu siihen, että tytäryhtiölle annettu konserniavustus lisää tytäryhtiön osakkeiden tai osuuksien arvoa emoyhtiön taseessa vastaavalla tavalla kuin pääomasijoitus.⁸⁹

Osakeyhtiöoikeudellisesti sijoitus omaan pääomaan ilman osakevastiketta toteutetaan joko osakepääomasijoituksena tai SVOP-rahastosijoituksena. OYL 11:1:n 3 kohdassa todetaan, että osakepääomaa voidaan korottaa merkitsemällä osakepääomaan varoja, jotka muuten kuin 1 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa sijoitetaan yhtiöön edellytyksin, että ne merkitään osakepääomaan (osakepääomasijoitus). Niin ikään osakepääomasijoituksen tunnusmerkistönä on, että yhtiölle maksettavat varat merkitään taseen vastattavissa osakepääomaan ja että sijoitukselle ei anneta vastikkeeksi pykälän 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla osakkeita taikka optio-oikeuksia tai muita erityisiä oikeuksia. SVOP-rahastosta säädetään OYL 8:2:ssä. Vastikkeeton sijoitus SVOP-rahastoon on muu kuin osakkeiden merkintähintana suoritettu oman pääoman sijoitus, jota ei merkitä muuhun rahastoon.

Pääomasijoituksen tekee tyypillisesti emoyhtiö, joka haluaa nimenomaisesti vahvistaa tytäryhtiönsä omaa pääomaa. Pääomasijoitus lisää tytäryhtiön varallisuutta, mikä kasvattaa tytäryhtiön osakkeenomistajien omistamien osakkeiden arvoa osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen mukaisesti. Näin ollen pääomasijoitus tulee välillisesti tytäryhtiön kaikkien osakkeenomistajien hyväksi.⁹⁰ Emoyhtiön tytäryhtiönsä tekemä vastikkeeton pääomasijoitus voi liittyä tytäryhtiön varojen

---

⁸⁹ Ks. esim. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Tytäryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu pääomasijoitukseen”, Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2017 II, s. 1046, Mähönen – Villa 2015, s. 432.

⁹⁰ Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 82.

vähentymiseen ja osakepääoman menettämisen rekisteri-ilmoituksen välttämiseen tai poistamiseen.

Jos yhtiön hallitus havaitsee, että yhtiön oma pääoma on negatiivinen, hallituksen on viipymättä tehtävä osakepääoman menettamisestä rekisteri-ilmoitus. Osakepääoman menettämistä koskeva rekisterimerkintä voidaan poistaa yhtiön tekemän rekisteri-ilmoituksen perusteella, jos yhtiön oma pääoma on rekisteri-ilmoitukseen liitetystä taseesta ja 2 momentin mukaisesta muusta selvityksestä ilmenevällä tavalla yli puolet osakepääomasta. Jos yhtiössä on lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan velvollisuus valita tilintarkastaja, taseen ja muun selvityksen on oltava tilintarkastettuja. (OYL 20:23.1)

Vastikkeettomana pääomasijoituksena toteutettua varojensiirtoa ei voida vähentää emoyhtiön verotuksessa veronalaisesta tulosta, sillä pääomasijoitus luetaan osaksi tytäryhtiön osakkeiden hankintamenoa.⁹¹ Näin ollen tytäryhtiöosakkeiden hankintameno osana pääomasijoitus on vähennettävissä emoyhtiön verotuksessa osakkeiden hankintameno vähentämistä koskevien säännösten mukaisesti, lähtökohtaisesti tytäryhtiön osakkeiden luovutuksen yhteydessä. Elinkeinoverolain säännösten nojalla käyttöomaisuusosakkeiden luovutushinta ei kuitenkaan tietyin edellytyksin ole veronalaista tuloa, toisin sanoen ja elinkeinoverolain terminologiasta poiketen käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitto on tietyin edellytyksin verovapaa. Koska lähtökohtana on luovutusvoittojen ja -tappioiden symmetrinen verotuskohtelu, on käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapauden takia tällaisten osakkeiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuutta rajoitettu.⁹² Mikäli tytär- tai osakkuusyhtiön osakkeet kuuluvat luovutushinnan verovapauden soveltamisalaan, on osakkeiden hankintameno ja vastikkeeton pääomasijoitus sen osana sekä mahdollinen luovutustappio vähennyskeltotonta menoa omistajayhtiön verotuksessa.

EVL 6 b.1 §:n nojalla 6.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuna, muun kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön tai osuuskunnan sekä säästöpankin ja keskinäisen vakuutusyhtiön saama käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutushinta ei ole veronalaista tuloa eikä osakkeiden hankintameno vähennyskelpoinen meno, jos osakkeet ovat verovapaasti luovutettavia. Tietyissä olosuhteissa emoyhtiön voidaan tulkita olevan pääomasijoitustoimintaa harjoittava

⁹¹ Verohallinnon ohje: Konserniavustus, kohta 5 ja Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 86.

⁹² Verohallinnon ohje: Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu, kohta 8.1.

osakeyhtiö, jonka omistamiin käyttöomaisuusosakkeisiin (esimerkiksi tytäryhtiön osakkeisiin) ei siten sovellu EVL 6 b §. Näin on siitakin huolimatta, että pääomasijoitustoiminnan toiminnallisena tunnusmerkkinä on nähtävissä, että tyypillisesti pääomasijoittaja omistaa kohdeyhtiön osakepääomasta ainoastaan vähemmistöosuuden.⁹³ Toisaalta lienee mahdollista, vaikkakin harvinaista, että pääomasijoitustoimintaa harjoittavalla emoyhtiöllä katsottaisiin olevan myös muuta elinkeinotoimintaa. Tällöin tytäryhtiöosakkeiden luovutusvoittoja ja -tappioita käsiteltäisiin EVL 6 b §:n mukaisesti, jos niiden katsottaisiin syntyneen emoyhtiön muussa elinkeinotoiminnassa kuin pääomasijoitustoiminnassa.⁹⁴ Pääomasijoitustoiminnan harjoittamisessa ensisijaisesti ratkaisevaa on yhtiön toiminnan tosiasiallinen luonne.⁹⁵

Oikeuskäytännössä on ollut esillä useita tapauksia, joissa on tullut ratkaista, milloin konsernin emoyhtiötä pidetään pääomasijoitustoimintaa harjoittavana. Esimerkiksi tapauksessa KHO 2005:74 korkein hallinto-oikeus ratkaisi, että emoyhtiötä, joka suoraan tai välillisesti oli konsernin muodostaen omistanut useita samalla toimialalla toimivia yhtiöitä, oli pidettävä pääomasijoitustoimintaa harjoittavana osakeyhtiönä, jonka tytäryhtiöiden osakkeiden luovutushinnat olivat emoyhtiölle veronalaista tuloa. Tapauskohtaisessa kokonaisarvioinnissa päädyttiin pääomasijoitustoimintaan, kun emoyhtiön osakekannasta noin 80 prosenttia oli omistanut kaksi pääomasijoitusrahastoa, emoyhtiö ei ollut harjoittanut aktiivista liiketoimintaa ja kun emoyhtiön osakkeenomistajien kesken oli solmittu osakassopimus, jonka mukaan emoyhtiön sijoitusten muodostama kokonaisuus realisoidaan viiden vuoden kuluessa sijoitusten tekemisestä.

EVL 6 b.2 § sisältää edellytykset, joiden täytyessä EVL 6.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen yhteisöjen käyttöomaisuuteen kuuluvat osakkeet ovat verovapaasti luovutettavissa. Edellytyksenä on, että 1) verovelvollinen on omistanut yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ajanjaksona, joka on päättynyt enintään vuotta ennen luovutusta, vähintään kymmenen prosentin osuuden luovutettavan yhtiön osakepääomasta ja luovutettavat osakkeet kuuluvat näin omistettuihin osakkeisiin, 2) luovutuksen kohteena oleva yhtiö ei ole kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiö taikka

---

⁹³ VaVM 12/2004, kohta ”Pääomasijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

⁹⁴ VaVM 12/2004, kohta ”Pääomasijoitustoimintaa harjoittava yhtiö”.

⁹⁵ Verohallinnon ohje: Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön verotus, kohta 2.2.

osakeyhtiö, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa, ja 3) luovutuksen kohteena oleva yhtiö on kotimainen tai sellainen yhtiö, jota tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen neuvoston eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä antaman direktiivin 2 artiklassa, taikka yhtiön asuinvaltion ja Suomen välillä on verovuonna voimassa kaksinkertaisen verotuksen välttämistä koskeva sopimus, jota sovelletaan yhtiön jakamaan osinkoon. Olettaen, että emoyhtiö kuuluu EVL 6.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuihin yhteisöihin ja että EVL 6 b.2 §:ssä säädetyt osakkeiden luovutuksen verovapauden soveltamisedellytykset täyttyvät, jäävät tytäryhtiön osakkeiden hankintameno ja emoyhtiön tytäryhtiöön niin ikään tekemä pääomasijoitus vähennyskelvottomiksi menoiksi emoyhtiön verotuksessa, jos tytäryhtiöosakkeissa on kysymys emoyhtiön käyttöomaisuudesta.

Käyttöomaisuuden määritelmä on kirjoitettu EVL 12 §:ään, ja sen mukaan käyttöomaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet, kalustot ja muut esineet, patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran- ja hiekanottoaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet. Elinkeinovalain omaisuuslajijaottelussa käyttöomaisuusosakkeet tarkoittavat osakeomistuksia, jotka palvelevat omistajayhtiön liiketoimintaa.⁹⁶ Se, ovatko omistetut tytär- tai osakkuusyhtiön osakkeet luonteeltaan käyttöomaisuuden määritelmän mukaisesti elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitettuja arvopapereita, ratkaistaan kokonaisarviointin perusteella *in casu*.

Yritys- ja pääomaverouudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 92/2004 vp) luonnehdittiin käyttöomaisuusosakkeita seuraavasti:

Käyttöomaisuuden kriteeriksi on asetettu, että hyödykkeen tulee palvelulla käyttöarvolla verovelvollisen elinkeinotoimintaa. Osakkeet kuuluvat käyttöomaisuuteen esimerkiksi silloin, kun niiden omistamisen tarkoituksena on lisätä tai muuten edistää yrityksen suoritteiden menekkiä taikka turvata tai helpottaa liikkeen tarvitsemien tuotannon tekijöiden hankkimista. Tyypillisiä käyttöomaisuusosakkeita ovat esimerkiksi tytäryhtiöosakkeet ja omistusyhteyksyritysten osakkeet. Käyttöomaisuutena voidaan pitää myös niin sanottuja strategisista osakeomistuksista. Tällaisia voivat olla esimerkiksi samalla alalla tai lähialalla toimivan yhtiön osakkeet. Käyttöomaisuusosakkeille on tyypillistä, että ne on hankittu pitkäaikaiseen omistukseen ja niiden omistamisella tavoitellaan

---

⁹⁶ HE 92/2004 vp, s. 32.

ensisijaisesti muita tarkoituseriä kuin osinkotuottoja tai lyhyen aikavälin arvonnousuja.⁹⁷

Vastaavasti hallituksen esityksessä laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain sekä tuloverolain 45 §:n muuttamisesta (HE 176/2008 vp) todettiin, että pitkäaikaisista sijoituksista käyttöomaisuus eroaa siten, että käyttöomaisuuden hankintameno kohdistuu verovelvollisen varsinaiseen suoritetuotantoon ja on sen kannalta välttämätön ja että käyttöomaisuudeksi on yleensä katsottu muun muassa tytäryhtiöosakkeet silloinkin, kun tytäryhtiö toimii eri toimialalla.⁹⁸ Käyttöomaisuuden käsitettä ei ehdotettu tässä yhteydessä muutettavaksi.

Käyttöomaisuuden määritelmästä ja siitä esitöissä lausutusta johtuu, että ollakseen emoyhtiön käyttöomaisuuteen kuuluvia, tulee tytäryhtiöosakkeiden kytkeytyä emoyhtiön omaan elinkeinotoimintaan. Tästä seuraa ensinnä, että emoyhtiön on harjoitettava EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa, jona ei voida pitää pelkästään elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön osakkeiden omistamista ja hallintaa.⁹⁹ Konsernissa emoyhtiön virkaa voi hoitaa passiivinen holdingyhtiö, jolla ei ole muuta toimintaa kuin tytäryhtiöosakkeiden omistaminen ja hallinta. Koska tällainen emoyhtiö ei harjoita elinkeinotoimintaa, ei sillä voi olla käyttöomaisuuteen kuuluvia osakkeita eikä sen omistamiin tytäryhtiöosakkeisiin sovellu EVL 6 b §:ssä säädetty luovutushinnan verovapaus tai hankintamenon vähennyskelvottomuus. Toiseksi tytäryhtiöosakkeiden ja emoyhtiön liiketoiminnan välillä on oltava yhteys, jollaisen muodostumiseksi ei riitä osakkeiden omistaminen ja hallinta.¹⁰⁰

Kun oikeuskäytännössä ratkaistavaksi on tullut, kuuluvatko kohdeyhtiön osakkeet omistajayhtiön käyttöomaisuuteen, on merkitystä annettu yhtiöiden väliselle toiminnalliselle yhteydelle, joka useimmiten muodostuu merkittävästä keskinäisestä liiketoiminnasta. Konsernissa toiminnallinen yhteys kohdeyhtiöosakkeiden ja konsernin emoyhtiön elinkeinotoiminnan välillä voi olla käsillä myös välillisesti emoyhtiön tytäryhtiöiden kautta. Kohdeyhtiöosakkeiden voidaan katsoa kuuluvan omistajayhtiön (konsernin emoyhtiön) käyttöomaisuuteen ja siten omistajayhtiön verotuksessa EVL 6 b §:n soveltamisalaan, vaikka riittävää toiminnallista yhteyttä ei löytyisikään kohdeyhtiöosakkeiden ja emoyhtiön elinkeinotoiminnan väliltä, jos

---

⁹⁷ HE 92/2004 vp, s. 32.

⁹⁸ HE 176/2008 vp, s. 5.

⁹⁹ Verohallinnon ohje: Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu, kohta 3.1.

¹⁰⁰ Verohallinnon ohje: Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu, kohta 3.2.

kohdeyhtiön osakkeet kuitenkin käyttöarvollaan palvelevat emoyhtiön tytäryhtiöiden elinkeinotoimintaa.¹⁰¹

Tapauksessa KHO 1993/43 kohdeyhtiön osakkeiden katsottiin kuuluvan omistajayhtiön käyttöomaisuuteen, kun omistajayhtiön myynnistä noin 65,5 % ja ostoista noin 37,5 % kulki kohdeyhtiön kautta ja yhtiöiden välillä oli siten merkittävää keskinäistä liiketoimintaa. Ratkaisullaan KHO 2019:61 korkein hallinto-oikeus kumosi Hämeenlinnan hallinto-oikeuden ja verotuksen oikaisulautakunnan päätökset sekä verohallinnon toimittaman verotuksen siltä osin, kuin siinä oli poikettu verovelvollisen veroilmoituksesta. Tapauksessa korkein hallinto-oikeus ratkaisi, että kohdeyhtiön osakkeet olivat veroilmoituksen mukaisesti kuuluneet omistajayhtiön käyttöomaisuuteen, koska yhtiöiden välillä oli ollut hallinnollisen yhteyden lisäksi toiminnallinen yhteys, joka oli liittynyt suoraan omistajayhtiön tytäryhtiöiden tuotteiden menekien lisäämiseen, turvaamiseen ja helpottamiseen ja siten palvelut omistajayhtiön elinkeinotoimintaa välillisesti edistävää tarkoitusta. Myös ratkaisuihin KHO 2012:73 ja KHO 2012:74 korostettiin toiminnallisen yhteyden merkitystä sen arvioinnissa, kuuluivatko kohdeyhtiön osakkeet omistajayhtiön käyttöomaisuuteen.

Yhteenvedon tytäryhtiöön tehdyn vastikkeettoman pääomasijoituksen kohtelusta emoyhtiön verotuksessa voidaan todeta, ettei pääomasijoitus ole vähennyskelpoinen muutoin kuin elinkeinoverolain osakkeiden hankintamenon vähentämistä koskevien säännösten mukaisesti. Pääomasijoitus jää kokonaisuudessaan vähennyskeltottomaksi, jos tytäryhtiön osakkeet ovat verovapaasti luovutettavissa. Näin on, mikäli kolme edellytystä täyttyvät: 1) emoyhtiö kuuluu EVL 6.1 §:n 1 kohdassa tarkoitettuihin yhteisöihin, 2) tytäryhtiöosakkeissa on tapauskohtaisen kokonaisarvioinnin perusteella kysymys emoyhtiön käyttöomaisuudesta, ja 3) olosuhteet ovat sellaiset, että EVL 6 b.2 §:ssä asetetut kriteerit osakkeiden verovapaalle luovutettavuudelle toteutuvat. Mikäli ensimmäinen tai toinen (tai kka molemmat) sanotuista edellytyksistä ei täyty esimerkiksi siksi, että emoyhtiön katsotaan olevan ainoastaan pääomasijoitustoimintaa harjoittava osakeyhtiö tai passiivinen holdingyhtiö, voidaan tytäryhtiöön tehty pääomasijoitus vähentää emoyhtiön verotuksessa siten, kuin elinkeinoverolaki osakkeiden hankintamenon vähentämisestä säätelee. Jos sen sijaan tytäryhtiöosakkeiden verovapaa luovutettavuus jää soveltumatta pelkästään EVL 6 b.2 §:ssä asetettujen kriteerien vuoksi, voi osakkeiden hankintameno ja sen osaksi luettu vastikkeeton pääomasijoitus tulla

---

¹⁰¹ Verohallinnon ohje: Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu, kohta 3.1-3.3.

vähennettäväksi emoyhtiön verotuksessa EVL 6 b §:n 4-6 momentin rajoitetusti vähennyskelpoisia luovutustappioita koskevien säännösten mukaisesti.

Tytäryhtiön verotuksessa vastikkeetonta pääomasijoitusta kohdellaan lähtökohtaisesti verovapaana tulona. EVL 6.1 §:n 2 kohdassa nimittäin säädetään, että yhteisön osake- tai osuuspääomana ja muuna pääomansijoituksena saamat erät mukaan lukien osakeyhtiön omien osakkeiden luovutuksesta saamat vastikkeet eivät ole veronalaista tuloa. Kirjanpidollisesti ja osakeyhtiöoikeudellisesti osakepääomaan tai SVOP-rahastoon ilman osakevastiketta kirjattavat sijoitukset ovat taloudelliselta luonteeltaan pääomasijoituksia. Merkitystä ei ole sijoituksen tekijän henkilöllä; osakeyhtiöoikeudessa pääomasijoituksen voi tehdä enemmistö- tai vähemmistöosakkeenomistaja, velkoja taikka kuka tahansa yhtiön ulkopuolinen henkilö.¹⁰²

Pääomasijoitusten verotuskohtelussa voi kuitenkin esiintyä vaikeita rajankäyntiongelmia, joissa kysymys on siitä, kohdellaanko tällaisia suorituksia myös EVL 6.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettuna pääomansijoituksena vai EVL 4.1 §:n veronalaisena tulona.¹⁰³ Lisäksi tietyissä olosuhteissa on mahdollista, vaikkakin epäluontevaa, tulkita vastikkeeton pääomansijoitus yhtiölle lahjoitetuksi varoiksi, jolloin suorituksen verotus perustuu perintö- ja lahjaverolain (378/1940) säännöksiin. Vastikkeettomien pääomasijoitusten vero-oikeudellinen problematiikka liittyy enimmäkseen siis siihen, kohdellaanko sitä verovapaana pääomasijoituksena vai veronalaisena elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saatuna tulona. Tuloja voidaan luonnehtia lopullisiksi vastikkeenomaisiksi suorituksiksi, ja pääomasijoituksille puolestaan on tunnusomaista, ettei niihin liity välitöntä vastasuoritusta, vaikka ne sisältävät palautusvelvollisuutta muistuttavan tuotto-odotuksen.¹⁰⁴

Tuotto-odotuspiirre täyttyy ongelmitta, kun pääomasijoituksen tekee yhtiön koko osakekannan omistava osakkeenomistaja. Tällöin pääomasijoitus nostaa sijoituksen tekijän eli yhtiön ainoan osakkeenomistajan yhtiöön liittyvää tuotto-odotusta. Näin myös ratkaisussa KHO 2006:29 katsottiin, että emoyhtiön vastikkeettomassa sijoituksessa sen kokonaan omistaman tytäryhtiön vapaaseen omaan pääomaan oli

¹⁰² Mähönen – Villa 2009, s. 390.

¹⁰³ Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 83.

¹⁰⁴ Mähönen – Villa 2009, s. 389.

kysymys aidosta pääomasijoituksesta, joka ei ole tytäryhtiölle veronalaista tuloa. Pääsääntönä voidaan nähdä, että osakkeenomistajien osakeomistuksien suhteessa tekemiä vastikkeettomia pääomasijoituksia kohdellaan verotuksessa EVL 6.1 §:n 2 kohdan pääomansijoituksina, jotka eivät ole veronalaista tuloa.¹⁰⁵ Pääsääntö soveltuu, kun sijoituksen tekijä on yhtiön ainoa osakkeenomistaja tai kun yhtiön osakkeenomistajat tekevät pääomasijoituksen siten, että kunkin osakkeenomistajan sijoitus vastaa osakkeenomistajan osakeomistuksen suhteellista osuutta yhtiössä. Tällaisissa olosuhteissa ei ole löydettävissä perustetta sille, että vero-oikeus ei määrittäisi osakeyhtiö- ja kirjanpito-oikeudellista osakepääomasijoitusta ja SVOP-rahastosijoitusta verovapaaksi pääomasijoitukseksi.

Ainoan osakkeenomistajan tekemän pääomasijoituksen lisäksi osakepääomasijoituksen ja SVOP-rahastosijoituksen vero-oikeudellisen rajankäynnin pääomasijoituksen ja veronalaisen tulon välillä ei sanotun pääsäännön nojalla pitäisi tuottaa ongelmia, kun osakkeenomistajat tekevät pääomasijoituksen osakeomistuksiansa suhteessa. Osakeomistuksen suhteessa tehty pääomansijoitus ei muuta osakkeenomistajien keskinäisiä suhteita, sillä varallisuutta ei siirry osakkeenomistajalta yhtiön kautta toiselle osakkeenomistajalle. Tuotto-odotuspiirteen toteutumista pääomasijoituksessa, joka tehdään osakeomistuksen suhteessa, voidaan perustella ajattelemalla, että pääomasijoitus merkitsee osakkeen merkintähinnan jälkipreemiota, jolla osakkeenomistaja ikään kuin täydentää osakkeesta yhtiölle maksettua merkintähintaa.¹⁰⁶

Vastikkeettoman pääomasijoituksen vero-oikeudellinen tulkinta monimutkaistuu, kun pääomansijoituksen tekijä on yhtiöön nähden sivullinen, eli muu kuin yhtiön osakkeenomistaja, tai kun yhtiön osakkeenomistajat tekevät pääomasijoituksen noudattamatta osakeomistuksiansa suhteita. Näissä olosuhteissa arvioitavaksi tulee, tarkoittaako pääomasijoitus verotuksellisesti yhtiön veronalaista tuloa taikka yhtiön tai osakkeenomistajan saamaa lahjaa. Keskusverolautakunta katsoi julkistamattomassa ennakkoratkaisussaan KVL 2008/9 (KHO 14.11.2008, ei muutosta – julkaisematon), että sivullisen tekemässä SVOP-rahastosijoituksessa ei

---

¹⁰⁵ Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 84.

¹⁰⁶ Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 84.

vero-oikeuden näkökulmasta ollut kysymys ainakaan EVL 6.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettusta verovapaasta pääomansijoituksesta.

Ottaen huomioon ratkaisun KVL 2008/9 status julkaisemattomana, ei siitä ole tarkoituksenmukaista etsiä kovin yksityiskohtaisia johtopäätöksiä.

Oikeuskirjallisuudessa ratkaisun perusteella on kyetty toteamaan, että sivullisen tekemää osakeyhtiö- ja kirjanpito-oikeudellista pääomasijoitusta on arvioitava kokonaisvaltaisesti ja punniten, ovatko tapauskohtaiset olosuhteet sellaiset, että pääomasijoituksessa vero-oikeuden näkökulmasta on aidon pääomasijoituksen sijaan ennemmin kysymys korvauksesta yhtiön suoritteista tai yhtiölle lahjoitetuista varoista. Tapauksen olosuhteissa SVOP-rahastosijoitukseen sisältyi siinä määrin yhtiön tuleviin suorituksiin liittyvän ennakkomaksun piirteitä, ettei sijoituksen voitu katsoa lukeutuvan EVL 6.1 §:n 2 kohdan soveltamisalaan. Tällaisilla tapauskohtaisilla argumenteilla ratkaisussa käsitellyn pääomasijoituksen voidaan nähdä lähentyvän luonteeltaan EVL 4.1 §:n veronalaista tuloa. Tätä tulkintalinjaa ei kuitenkaan suoraan voida johtaa käsillä olevasta ennakkoratkaisusta, koska keskusverolautakunta on ainoastaan linjannut, ettei SVOP-rahastosijoitus tapauksen olosuhteissa täyttänyt EVL 6.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettua pääomansijoituksen tunnusmerkkejä.

Ratkaisussa ei myöskään voitu ottaa kantaa SVOP-rahastosijoituksen mahdolliseen lahjaverotukseen keskusverolautakunnan puuttuvan toimivallan vuoksi. Niin ikään olisi myös mahdollista tulkita, että sivullisen tekemä osakeyhtiöoikeudellinen pääomasijoitus ei täytä tulon tunnusmerkkejä lopullisena vastikkeenomaisena suorituksena mutta muodostaa osakeyhtiölle tai osakkeenomistajalle verovelvollisuuden perintö- ja lahjaverolain nojalla.¹⁰⁷

Osakkeenomistajan muuten kuin osakeomistuksensa suhteessa tekemiin pääomasijoituksiin liittyy verotuksessa samankaltaisia rajankäyntiongelmia kuin yhtiöön nähden ulkopuolisen henkilön pääomasijoituksiin. Niin ikään osakepääomasijoitus tai SVOP-rahastosijoitus voi kummassakin tilanteessa tulla kohdeltavaksi verotuksessa joko veronalaisena tulona tai jopa lahjana.

Osakeomistuksen suhteesta poiketen tehdyn pääomasijoituksen vero-oikeudellinen ristiriita liittyy siihen, että varallisuutta siirtyy yhtiön välityksellä

---

¹⁰⁷ Oikeuskirjallisuudessa julkistamattomasta ennakkoratkaisusta KVL 2008/9 (KHO 14.11.2008: ei muutosta – julkaisematon) sekä pääomansijoituksen suhteesta yhtiön veronalaiseen tuloon ja osakeyhtiön tai osakkeenomistajan saamaan lahjaan esim. Immonen – Ossa – Villa 2014, s. 84-86 ja Mähönen – Villa 2009, s. 398-399.

osakkeenomistajalta toiselle ja muiden kuin sijoituksen tehneen osakkeenomistajan yhtiöön liittyvä tuotto-odotus kasvaa epäoikeutetusti. Tulkintaa lieventää, jos osakeyhtiössä on erilajisia osakkeita ja pääomasijoituksen tekee osakkeenomistaja, joka omistaa esimerkiksi moniäänisiä osakkeita.¹⁰⁸ Tällöin osakkeen merkintähintaan liittyvän jälkipreemion kautta voidaan argumentoida, että erilajisten osakkeiden merkintähinnat ovat erisuuruisia ja että pääomasijoitus *de facto* tulee sijoituksen tehneen, moniääniset osakkeet omistavan osakkeenomistajan hyväksi.

Toisaalta merkitystä osakeomistuksen suhteesta poiketen tehdyn pääomasijoituksen vero-oikeudellisessa arvioinnissa annetaan sijoituksen tehneen osakkeenomistajan määräysvallalle kohdeyhtiössä. Jos esimerkiksi emoyhtiö tekee vastikkeettoman pääomasijoituksen tytäryhtiöön, jonka osakepääomasta edellinen omistaa konserniavustuslain soveltumisen vähimmäisedellytyksenä olevan yhdeksän kymmenesosaa, on sijoituksessa vero-oikeudellisestikin todennäköisesti kysymys aidosta pääomasijoituksesta. Yhtiökäytännössä tilanteet, joissa osakeyhtiö kaipaa lisää omaa pääomaa vaikkapa OYL 20:23.1:ssa tarkoitetuissa olosuhteissa, on jopa tavanomaista ratkaista nimenomaan enemmistöosakkeenomistajan vastikkeettomalla pääomansijoituksella.¹⁰⁹

Vastikkeettoman pääomasijoituksen verotuksellinen rajankäynti verovapaan pääomansijoituksen, yhtiön veronalaisen tulon ja yhtiön tai sen osakkeenomistajan saaman lahjan välillä ei oikeuskäytännössä tätä kirjoittaessa ole vakiintunut. Pääomasijoituksen suhteesta konserniavustukseen todettakoon, että mikäli konsernisuhde täyttyy KonsAvL 3 §:n edellyttämällä tavalla eli siten, että emoyhtiö omistaa vähintään yhdeksän kymmenesosaa tytäryhtiön osakepääomasta, on emoyhtiöllä niin merkittävä määräysvalta ja omistus tytäryhtiössä, että emoyhtiön tytäryhtiöön tekemää vastikkeetonta pääomasijoitusta tulisi pitää EVL 6.1 §:n 2 kohdan verovapaana pääomansijoituksena siitäkin huolimatta, että tytäryhtiössä olisi emoyhtiön lisäksi vähemmistöosakkeenomistajia.

---

¹⁰⁸ Mähönen – Villa 2009, s. 404.

¹⁰⁹ Mähönen – Villa 2009, s. 404-405.

5.4 Voitonjako

Edellä on todettu, että emoyhtiön tytäryhtiölle antama konserniavustus vastaa taloudelliselta luonteeltaan vastikkeetonta pääomasijoitusta. Päinvastainen transaktio eli tytäryhtiön emoyhtiölle antama konserniavustus puolestaan rinnastuu osingonjakoon, joka muodostaa osakeyhtiön varojenjaon tyyppitilanteen.

Osakeyhtiön varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille voitonjakona eli osinkona (OYL 13:1.1:n 1-k). Osingonjako tarkoittaa tilikauden ja aikaisempien tilikausien voiton jakamista. Tytäryhtiöstä emoyhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu yhtiöoikeudellisesti osingonjakoon, sillä varojensiirto tapahtuu osakkeenomistajien suuntaan. Toisaalta myös sisaryhtiölle annettu konserniavustus voidaan rinnastaa osingonjakoon, sillä toisin kuin pääomansijoitukseen rinnastuvassa emoyhtiöltä tytäryhtiölle annetussa konserniavustuksessa, sisaryhtiölle konserniavustuksena annetut varat poistuvat antajan suorasta tai epäsuorasta omistuksesta samaan tapaan kuin tytäryhtiöltä emoyhtiölle annetussa konserniavustuksessa.¹¹⁰ Yhtiössä, jonka toiminnan tarkoitus on OYL 1:5:n mukaisesti tuottaa voittoa osakkeenomistajille, voidaan osingonjako, niin kuin muukin osakeyhtiöoikeudellisesti varojenjaoksi luokiteltava liiketapahtuma lukuun ottamatta vapaan oman pääoman jakamista kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella OYL 13:6.4:n menettelyssä sekä OYL 13:8:ssä tarkoitettua laillista lahjaa, kohdistaa ainoastaan osakkeenomistajalle.

Yhtiön jakokelpoinen vapaa oma pääoma määritellään OYL 13:5:ssä. Jakokelpoinen vapaa oma pääoma ei tarkoita samaa kuin yhtiön osingonjakokelpoiset varat. Osingonjakokelpoiset varat kuitenkin sisältyvät jakokelpoisen vapaan oman pääoman erään, joten OYL 13:5 soveltuu voitonjakoon ja rajoittaa osingonjakokelpoisia varoja. Jakokelpoinen vapaa oma pääoma ei konserniavustuslain mukaan rajoita konserniavustuksen määrää, joka KonsAvL 6 §:n nojalla on sidottu ainoastaan elinkeinotoiminnan tulokseen. KonsAvL 6 §:stä seuraa, että osingonjakokelpoisista varoista poiketen konserniavustuksena ei voida siirtää aikaisemmilta tilikausilta kertyneitä ja siirryneitä voittovaroja. Oikeuskirjallisuudessa on keskustelua ammennettu siitä, rajoittaako osakeyhtiölain mukainen jakokelpoinen vapaa oma pääoma kuitenkin konserniavustuksena annettavia varoja ainakin silloin, kun

---

¹¹⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osingonjakoon”.

konserniavustus taloudelliselta luonteeltaan rinnastuu osingonjakoon. Tällaista tulkintaa puoltaisi osakeyhtiön varojen käytöltä edellytetty liiketaloudellinen peruste (OYL 13:1.3), jonka löytäminen on yleensä vaikeampaa, kun konserniavustuksena annetut varat siirtyvät pois yhtiön ja sen velkojien vaikutuspiiristä eli kun konserniavustus rinnastuu osingonjakoon. Osakeyhtiölain varojenjakosäännösten ja konserniavustuksen väliseen problematiikkaan syvennyttään tutkielmani viimeisessä substanssiluvussa.

Osinkojen verotus Suomessa perustuu niin sanottuun osittaiseen kaksinkertaiseen tuloverotukseen.¹¹¹ Ensimmäisessä vaiheessa osakeyhtiö maksaa yhteisöveroa verotettavasta voitostaan, eli elinkeinotoiminnan ja maatalouden verotettavasta tulosta. Mikäli osakeyhtiön voitosta jaetaan osinkoa osakkeenomistajille, saattaa toisessa vaiheessa lisäksi osingonsaaja olla verovelvollinen pääomatulostaan osinkotulon veronalaisuutta koskevien TVL 33a-d §:n säännösten mukaisesti. Yhteisöjen, muun muassa osakeyhtiöiden, saamien osinkojen verokohtelussa pääsääntönä on kuitenkin verovapaus. Muunlainen menettely ilmeni ketjuverotuksena ja veron kertautumisena, kun konserneissa ja muissa moniportaisissa omistusrakenteissa voitonjakoa verotettaisiin joka portaassa.¹¹² EVL 6a.1 §:ssä säädetään, että yhteisön veronalaista tuloa ei ole osinko, joka on saatu kotimaiselta yhteisöltä tai emo-tytäryhtiödirektiivissä (neuvoston direktiivi 2011/96/EU, eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä) tarkoitettulta ulkomaiselta yhtiöltä. Verovapaus soveltuu myös muilta ETA-alueella asuvilta yhteisöiltä saatuun osinkoon, jos EVL 6a.2 §:n edellytykset täyttyvät.

Merkittävä rajoitussäännös yhteisöjen saamien osinkojen verovapaudessa koskee julkisesti noteerattujen yhtiöiden jakamia osinkoja. EVL 6a.3 §:n 2 kohdan mukaan osinko on yhteisön veronalaista tuloa, jos osinkoa jakava yhteisö on julkisesti noteerattu yhtiö¹¹³ ja osingonsaaja on muu yhteisö kuin julkisesti noteerattu yhtiö,

¹¹¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku, ingressi, ”Varojen jakaminen verotuksessa”.

¹¹² Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku, ingressi ”Yhteisöjen saamat osingot”.

¹¹³ EVL 6 a.3 §:n 2 kohdan sisältämän viittaussäännöksen nojalla lainkohdan tarkoittama julkisesti noteerattu yhtiö määritellään TVL 33 a.2 §:ssa. Määritelmän mukaan julkisesti noteeratusta yhtiöstä saadulla osingolla tarkoitetaan sellaisesta yhtiöstä saatua osinkoa, jonka osakkeet ovat osingonjaosta päätettäessä kaupankäynnin kohteena: 1) kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa (748/2012) tarkoitettulla säännellyllä markkinalla; 2) muulla säännellyllä ja viranomaisen valvonnassa olevalla markkinalla Euroopan talousalueen ulkopuolella; tai 3) kaupankäynnistä rahoitusvälineillä

joka ei omista osinkoa jaettaessa välittömästi vähintään kymmentä prosenttia osinkoa jakavan yhtiön osakepääomasta. Julkisesti noteeratun yhtiön maksamat osingot ovat siis saajayhteisölle verovapaita ainoastaan, jos osingonsaaja on itsekin julkisesti noteerattu yhtiö tai osingonsaaja omistaa välittömästi vähintään kymmenen prosenttia osinkoa jakavan yhtiön osakepääomasta. Ottaen huomioon KonsAvL 3 §:n yhdeksän kymmenesosan omistusosuusedellytys, eivät konserniavustuslain soveltamisalaan kuuluvien yhtiöiden jakamat osingot tule verotettaviksi poikkeuksen nojalla.

Konsernissa varojensiirto osinkona voidaan lähtökohtaisesti toteuttaa ainoastaan tytäryhtiöltä emoyhtiölle. Konserniavustus on ketterämpi, ja se palvelee konsernin varojensiirtotarpeita alhaalta ylöspäin tytäryhtiöltä emoyhtiölle, ylhäältä alaspäin emoyhtiöltä tytäryhtiölle sekä sivuttaissuunnassa sisaryhtiöiden välillä. Mikäli konsernissa varojensiirtomekanismina käytetään osinkoa, joutuu tytäryhtiö jakamaan voittovarojaan emoyhtiön lisäksi mahdollisille vähemmistöosakkeenomistajilleen. Vähemmistöosakkeenomistajille jaetut osingot siirtyvät lopullisesti konsernin ulkopuolelle.¹¹⁴ Edelleen konserniavustuksen käyttökelpoisuutta verrattuna osingonjakoon voidaan perustella varojensiirron nopeuden näkökulmasta. Osingonjaossa tytäryhtiön voitto siirtyy emoyhtiölle siten, että se näkyy emoyhtiön tilinpäätöksen tuloslaskelmassa, aina yhden tilikauden viiveellä. Osingonjaon viivettä voidaan havainnollistaa seuraavasti:

Yhtiön varojen jakaminen perustuu viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen (OYL 13:3), minkä vuoksi osinkoa voidaan lähtökohtaisesti jakaa vasta tilikaudelta laaditun tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen. Kun tytäryhtiö tekee voittoa tilikaudella n , vahvistetaan tilikauden n tilinpäätös varsinaisessa yhtiökokouksessa tilikauden $n+1$ aikana, minkä jälkeen yhtiökokous voi päättää voitonjaosta osakkeenomistajille. Tytäryhtiö maksaa voitostaan tilikaudelta n osinkoa emoyhtiölleen tilikauden $n+1$ aikana, mikä näkyy emoyhtiön tilikauden $n+1$ tuloslaskelmassa, joka vahvistetaan emoyhtiön varsinaisessa yhtiökokouksessa tilikauden $n+2$ aikana. Nyt voittoa tehneen tytäryhtiön emoyhtiö voi päättää jakaa tytäryhtiön tilikaudella n tekemän voiton edelleen omalle emoyhtiölleen, mikä tulisi näkymään emoyhtiön emoyhtiön tilikauden $n+2$ tilinpäätöksessä, joka vahvistetaan tilikauden $n+3$ aikana, minkä jälkeen tytäryhtiön osingonjakona siirretty tilikauden n voitto olisi jälleen

---

annetussa laissa tarkoitettussa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä edellyttäen, että osake on otettu kaupankäynnin kohteeksi yhtiön hakemuksesta tai sen suostumuksella.

¹¹⁴ Koski 1977, s. 172.

mahdollista jakaa konsernissa ylemmälle omistusportaalle, ja niin edelleen.

Kuvattu osingonjaon viive hankaloittaa voitonjakoa erityisesti moniportaisissa konsernirakenteissa, joissa kukin omistusporras lisää huomattavalla tavalla viivettä yhden tilikauden verran. Kun konserniavustus kirjataan tulosvaikutteisesti jo tilikauden aikana, ei tätä viivettä pääse syntymään. Tässä mielessä konserniavustus muistuttaa erityisesti ennakko-osinkomenettelyä.¹¹⁵ Ennakko-osingosta ei säädetä lain tasolla, vaan se perustuu lähinnä korkeimman hallinto-oikeuden ennakkoratkaisuun KHO 1999:6 sekä KILAn lausuntoihin 1542/1998 ja 1636/2000. Ennakko-osinkomenettelyssä osinkoa jakava tytäryhtiö ilmoittaa jo tilikauden aikana, että se tulee jakamaan osinkoa meneillään olevan tilikauden voitosta tilinpäätöksen perusteella, jolloin emoyhtiö voi tytäryhtiön ennakkollisen osingonjakopäätöksen perusteella kirjata osingon saman tilikauden tuloslaskelmaansa tuotoksi.¹¹⁶ Jos tytäryhtiön voitto halutaan siirtää konsernirakenteessa tytäryhtiön emoyhtiötä ylemmälle omistusportaalle, voi emoyhtiö jo tilikauden aikana tehdä oman ennakkollisen osingonjakopäätöksensä, joka vastaa tytäryhtiön ennakkollista osingonjakopäätöstä. Näin ollen ennakko-osinkomenettely mahdollistaa voittovarojen siirtämisen konsernihierarkiassa alimmasta yhtiöstä ylimpään ilman viivettä, jo voitollisen tilikauden aikana.

Jos konserniavustuslain edellytykset täyttyvät, konserniavustuksena varat voidaan siirtää jopa suoraan alimmasta yhtiöstä ylimpään, kuljettamatta varoja välissä olevien omistusportaiden kautta, mitä ennakko-osinkomenettelyssä sen nopeudesta huolimatta edellytetään. Konserniavustuksen käyttökelpoisuuden yhteydessä on paikallaan kertaalleen huomauttaa, että konserniavustuksen soveltamisala on tarkoin rajattu, jolloin osingonjako voi olla ainoa mahdollinen tapa toteuttaa varojensiirto konsernissa alhaalta ylöspäin.

5.5 Yhteenveto konserniavustusta lähentyivistä varojensiirroista

Konserniin kuuluvilla yhtiöillä on vuodesta 1987 lähtien ollut mahdollisuus siirtää varojaan toiselle samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä konserniavustuksena. Konserniavustuslain soveltamisala ja niin ikään konserniavustusjärjestelmän

---

¹¹⁵ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osinkoon”.

¹¹⁶ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Ennakko-osinko”.

hyödyntäminen on kuitenkin tarkoin rajattu. Mikäli konserniavustuslaissa säädetty konserniavustuksen osapuolia ja konsernisuhdetta koskevat vaatimukset täyttyvät ja varojaan siirtävän yhtiön elinkeinotoiminta on riittävän tuloksellista, on konserniavustus yleensä varsin ketterä ja käyttökelpoinen varojensiirtomekanismi.

Konsernituesta, pääomansijoituksesta ja osingonjaosta poiketen konserniavustuksena kirjattu varojensiirto toimii keinona tasata konserniyhtiöiden välillä verotettavan liikevoiton määrää, mikä perustuu siihen, että verotuksessa annettu konserniavustus luetaan kuluksi ja saatu konserniavustus tuotoksi. Tässä mielessä konserniavustuslain tarkoittamaa konserniavustusta kohdellaan verotuksessa kuin mitä tahansa veronalaista tuloa ja vähennyskelpoista menoa ja menetystä, toisin sanoen elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saatua tuloa (EVL 4.1 §) ja elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtunutta menoa ja menetystä (EVL 7.1 §).

EVL 16 §:n 7 kohdan nojalla konsernituki ei ole antajansa verotuksessa vähennyskelpoinen meno. Päinvastoin konserniyhtiöltä toiselle konserniyhtiölle annettuun konsernitukeen voi jopa kohdistua kaksinkertainen verotus, ellei ole tapauskohtaisia perusteita saadun konsernituen verovapaudelle. Emoyhtiön tytäryhtiöön tekemä vastikkeeton pääomasijoitus sekä tytäryhtiöstä emoyhtiölle jaetut osingot eivät pääsääntöisesti tule kaksinkertaisesti verotetuiksi, sillä nämä transaktiot ovat lähtökohtaisesti vastaanottavalle yhtiölle verovapaata tuloa.

Pääomasijoitukseen ja osingonjakoon ei tietenkään sisälly tuloksentasausmekanismia, koska näitä transaktioita ei pidetä antajan verotuksessa vähennyskelpoisina menoina.

6 Konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellinen arviointi

6.1 Varojenjakoa vai varojen käyttöä?

Konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellisessa arvioinnissa keskeisessä roolissa on rajankäynti varojenjaon ja varojen käytön välillä, sillä osakeyhtiölain liiketapahtumalle asettamat aineelliset ja muodolliset vaatimukset ovat erilaiset riippuen juurikin siitä, onko kysymys vastikkeellisesta varojen käytöstä vai vastikkeettomasta varojenjaosta. Pohdittavaksi tulee, merkitseekö konserniavustuslain soveltamisedellytyksenä oleva transaktion vastikkeettomuus sitä, että myös osakeyhtiöoikeudelliselta luonteeltaan konserniavustuksessa olisi kysymys vastikkeettomasta liiketapahtumasta eli yhtiön varojenjaosta, jolloin konserniavustusta luonnollisesti normittaisivat OYL 13 luvun varojenjakosäännökset.

Vero-oikeuden näkökulmasta transaktio on vastikkeellinen, jos se suoraan tai välillisesti merkitsee annettua tai saatua vastiketta suoritteista. Osakeyhtiölain systematiikassa vastikkeettomat liiketapahtumat ovat laillista tai laitonta varojenjakoa, ja yhtiön voitonjako muodostaa varojenjaon tyyppitilanteen. Tästä voidaan johtaa, että osakeyhtiöoikeudellisesti konserniavustuksen vastikkeettomuus toteutuu lähinnä tilanteissa, joissa tytäryhtiö antaa konserniavustuksen emoyhtiölleen.¹¹⁷ Liiketapahtuma on osakeyhtiöoikeudellisesti arvioiden vastikkeellinen silloin, kun sille on hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet eli kun liiketapahtuman suorittamishetken mukaisen informaation ja kohtuullisen liiketaloudellisen analyysin perusteella on oletettavaa, että yhtiö ennemmin tai myöhemmin hyötyy suorittamastaan transaktiosta siten, että transaktio palvelee yhtiön toiminnan tarkoitusta.¹¹⁸ Ottaen huomioon vastikkeellisuuden ja vastikkeettomuuden määrittelyjen erilaisuus vero- ja yhtiöoikeuden välillä, voi konserniavustuslain mukainen konserniavustus osakeyhtiöoikeudellisesti olla antajayhtiön varojen käyttöä, jos konserniavustukselle on hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste, joka ei kuitenkaan tarkoita vastiketta konserniavustuksen vastaanottavan yhtiön aiemmista tai tulevista suoritteista antavan yhtiön hyväksi.

Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa yhtä mieltä vaikutetaan olevan siitä, että konserniavustus emoyhtiöltä tytäryhtiölle on emoyhtiön varojen käyttöä, jolle siten

---

¹¹⁷ Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2020 II, s. 1079.

¹¹⁸ Villa 2016, s. 329.

täytyy olla hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet.¹¹⁹ Tulkinta on vahvistettu oikeuskäytännössä ratkaisussa KKO 2015:105, jossa kysymys oli siitä, oliko OYL 13:7:n vähemmistöosingon perusteena olevaan tilikauden tulokseen lisättävä emoyhtiön tytäryhtiöilleen maksamat konserniavustukset. Tapauksessa emoyhtiö oli suoraan tai välillisesti omistanut kokonaan yhtiöt, joille konserniavustusta oli maksettu. Ratkaisutekstistä ilmenee tytäryhtiölle annettujen konserniavustusten hahmottuminen varojen käytöksi, kun korkeimman oikeuden mukaan näiden yhtiöoikeudellista hyväksyttävyyttä oli ensi sijassa arvioitava OYL 13:1.3:n edellyttämän liiketaloudellisen perusteen kannalta (ratkaisun perustelujen kohta 17). Korkein oikeus totesi ratkaisunsa perustelujen kohdassa 19, ettei vähemmistöosakkeenomistajien oikeus vähemmistöosinkoon sellaisenaan merkitse sitä, että konserniavustusten antamisen voitaisiin katsoa loukkaavan osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta ja että konserniavustukset tulisi vähemmistöosinkoa määrättäessä ottaa huomioon aina ja riippumatta siitä, onko konserniavustuksille ollut asianmukaiset liiketaloudelliset perusteet. Näin ollen vähemmistöosingon määrän perusteena olevan tilikauden tuloksen ja tulosvaikutteisesti annettujen konserniavustusten suhteen ratkaisemisessa oli korkeimman oikeuden mukaan keskeistä arvioida, oliko maksettuja konserniavustuksia voitu niiden antamisajankohtana pitää liiketaloudellisesti perusteltuina, kun huomioon otettiin emoyhtiön toiminnan voitontuottamistarkoitus, osakkeenomistajien yhdenvertaisuus sekä emoyhtiön ja konsernin kokonaisuus (ratkaisun perustelujen kohta 20 ja 24).

Kun emoyhtiö pääsääntöisesti käyttää tytäryhtiöitään voiton tuottamisen välineenä, on emoyhtiön tytäryhtiölle antama pääomasijoitukseen rinnastuva konserniavustus mielekästä ymmärtää osakeyhtiöoikeudellisesti vastikkeelliseksi transaktioksi, josta emoyhtiö on myöhemmin tytäryhtiön enemmistöosakkeenomistajana saava hyväkseen taloudellisen vastikkeen. Tytäryhtiölle annettu konserniavustus vahvistaa lähtökohtaisesti tytäryhtiön maksukykyä, mikä tekee konserniavustuksesta sekä emoyhtiön edun, eli emoyhtiön osakkeenomistajien yhteisen edun, että emoyhtiön velkojien intressien mukaisen liiketoimen. Lisäksi tytäryhtiölle konserniavustuksena siirretyt varat säilyvät emoyhtiön taseessa tytäryhtiöosakkeiden muodossa, joten

---

¹¹⁹ Ks. esim. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Tytäryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu pääomansijoitukseen”, Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 161, Mähönen – Villa 2015, s. 434 ja Villa 2016, s. 326.

liiketaloudellisesti perusteltu konserniavustus on lähtökohtaisesti emoyhtiön kaikkien osakkeenomistajien ja velkojien edun mukainen eikä pääoman pysyvyyttä ja velkojiensuojaa turvaavia varojenjakosäännöksiä ole tarpeen soveltaa.

Sen sijaan selvää konsensusta konserniavustuksen, joka annetaan muussa relaatiossa kuin emoyhtiöltä tytäryhtiölle, hahmottumisesta osakeyhtiön varojenjaon ja varojen käytön välillä ei yhtiöoikeudellisessa kirjallisuudessamme tunnusteta. Pelkästä osakeyhtiöoikeudesta käsin tarkasteltuna konserniavustus tytäryhtiöltä emoyhtiölle voidaan eittämättä toteuttaa osingonjakona. OYL 13:1.1:n 1 kohdan mukaan yhtiön varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille voitonjakona (osinkona). On mahdollista tulkita, että emo- tai sisaryhtiölle annettu konserniavustus on osakeyhtiöoikeudelliselta luonteeltaan osingonjaon erityismuoto.¹²⁰ Tytäryhtiön emo- tai sisaryhtiölleen antama konserniavustus nimittäin pienentää antajayhtiön varallisuutta avustuksen verran, mikä tekee tällaisesta liiketapahtumasta pääsääntöisesti vastikkeettoman paitsi vero-oikeuden, myös osakeyhtiöoikeuden silmissä. Konserniavustuksena annetut varat poistuvat tällöin yhtiön ja sen velkojien vaikutuspiiristä. On argumentoitu, että kun konserniavustus annetaan tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle, tulee soveltaa OYL 13 luvun varojenjakosäännöksiä.¹²¹ Ottaen huomioon varojenjakosäännösten taustalla oleva pääoman pysyvyys (OYL 1:3.2) sekä velkojiensuojafunktio, vaikuttaa tällainen tulkinta perustellulta.

Kun tulkinta-apua emo- tai sisaryhtiölle annetun konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudelliseen arviointiin etsitään Ruotsista, huomataan, että myöskään sikäläinen osakeyhtiölaki (aktiebolagslag 2005:551, ABL) ei sisällä erityisiä säännöksiä konserniavustuksesta (*koncernbidrag*). Hallituksen esityksessä (Prop. 2004/05:85) todettiin, että konserniavustus, joka annetaan tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle, on alisteinen osakeyhtiölain varojenjakosäännöksille (ks. ABL 17 kap. Värdeöverföringar från bolaget). Kuten muihinkin varojenjakotilanteisiin, tulee tällaisen konserniavustuksen antamiseen Ruotsissa soveltaa varovaisuussääntöä sekä sidotun oman pääoman suojaa, joista säädetään ABL 17:3:ssä. Edelleen hallituksen esityksen mukaisesti konserniavustusta emo- tai sisaryhtiölle koskeva päätös on

¹²⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § “Jakotavat”.

¹²¹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osinkoon” ja Kyläkallio – Irola – Kyläkallio 2020 II, s. 1079.

tehtävä yksimielisesti, jos tytäryhtiöllä on emoyhtiön lisäksi vähemmistöosakkeenomistajia.¹²²

Ruotsalaista, tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle suuntautuvan konserniavustuksen osinkoanalogiaa ei sellaisenaan voida soveltaa Suomessa. Ruotsissa konserniavustuksen vähennysoikeus ei ole riippuvainen siitä, miten varojensiirtoa käsitellään antajan ja saajan kirjanpidoissa.¹²³ Sen sijaan Suomessa, jo aiemmin todetulla tavalla, konserniavustuslaki edellyttää konserniavustuksen sisällymistä tulosvaikutteisena eränä hyväksytyyn tilinpäätökseen. Tämä ero Suomen ja Ruotsin konserniavustusjärjestelmien välillä on merkittävä, kun arvioidaan, onko konserniavustus tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle myös Suomessa osakeyhtiöoikeudellisesti varojanjakoa ja siten alisteinen OYL 13 luvun varojenjakosäännöksille. Varojenjako ei ole osakeyhtiön kirjanpidossa tulosvaikutteinen liiketapahtuma vaan tasetapahtuma, ja tulosvaikutteisesti kirjattu osakeyhtiöoikeudellisesti vastikkeeton suoritus voi täyttää OYL 13:1.3:n laittoman varojenjaon määritelmän.¹²⁴

Osakeyhtiölain esitöistä ei juurikaan saada välitöntä tulkinta-apua tytäryhtiöstä annettavaa konserniavustusta koskevaan rajankäyntiongelman varojenjaon ja varojen käytön välillä. Hallituksen esityksessä konserniavustukseen otettiin kantaa seuraavasti:

Osakeyhtiölakiin ei ehdoteta säännöksiä verotuksessa tunnetusta konserniavustuksesta. Yhtiöoikeudellisesti tällaiset avustukset voinevat olla lähinnä osinkoa tai mahdollisesti lainaa. Ehdotetun 6 §:n 4 momentin mukaan jakokelpoisia varoja voidaan jakaa muutenkin, jos osakkeenomistajat ovat yksimielisiä. Yhtiöoikeudellisesti ei tietenkään ole mahdollista esimerkiksi antaa vastikkeetonta konserniavustusta emoyhtiölle ilman, että samalla vastaavalla tavalla hyvitetäisiin vähemmistöosakkaita tai saataisiin näiltä suostumus menettelyyn.¹²⁵

Konserniavustuksen luonnehtiminen osingoksi tai lainaksi on tulkinta-apua enemmän omiaan tarjoamaan lisää ristiriitaisuutta konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellisen luonteen selvittämiseen. Konserniavustuksen kirjaaminen kirjanpitoon kuluna (ja tuottona) on vaikeasti tai ei lainkaan yhtensovitettavissa

¹²² Prop. 2004/05:85, s. 386.

¹²³ SOU 2014:40, s. 379. Ks. myös Ruotsissa konserniavustusta normittava säännös inkomstskattelag (1999:1229, IL) 35 kap.

¹²⁴ Villa 2016, s. 323-324.

¹²⁵ HE 109/2005 vp, s. 124.

osingon tilinpäätösmerkintään, minkä vuoksi esimerkiksi konserniavustusjärjestelmän hyödyntäminen IFRS-tilinpäätöksen laativissa yhtiöissä ei lähtökohtaisesti ole mahdollista.¹²⁶ Lainaksikaan konserniavustusta ei ole mielekästä ymmärtää, sillä konserniavustuksesta ei yleensä ole löydettävissä lainalle tunnuksenomaista palautusvelvollisuutta.

Konserniavustuksen tulosvaikutteisuus ja kirjanpitosidonnaisuus viittaavat siihen, että konserniavustuksessa on kyse osakeyhtiön liiketoimintaan liittyvästä liiketapahtumasta eikä pääomatapahtumasta kuten vastikkeettomasta varojenjakamisesta tai pääomansijoituksesta.¹²⁷ Tulosvaikutteisuusvaatimusta korostaen *Seppo Villa ja Jukka Mähönen* ovat tulkinneet, että myös tytäryhtiön emoyhtiölleen antama konserniavustus tulee osinkoon rinnastumisestaan huolimatta kytkeytyä tytäryhtiön liiketoimintaan ja olla liiketaloudellisesti perusteltua tytäryhtiön varojen käyttöä.¹²⁸ Eri näkökulmasta tulosvaikutteisuusvaatimusta ovat lähestyneet *Manne Airaksinen, Pekka Pulkkinen ja Vesa Rasinaho*, jotka ovat argumentoineet, että tulosvaikutteisuuden vuoksi konserniavustuksesta on päätettävä jo sen tilikauden aikana, jolta se annetaan, ja konserniavustus on kirjattava antajan kirjanpidossa tulosta vähentävästi ja saajan kirjanpidossa tulosta kasvattavasti jo samalta tilikaudelta laadittavassa tilinpäätöksessä mutta osinkoon rinnastuva konserniavustus voidaan kuitenkin maksaa vasta, kun se tilinpäätös, johon konserniavustus tulosvaikutteisena eränä sisältyy, on vahvistettu yhtiökokouksessa.¹²⁹ Menettely muistuttaa hyvin pitkälti ennakko-osinkoa kuitenkin sillä erotuksella, että yhtiökäytännössä konserniavustuksesta päättää vakiintuneesti hallitus, kun taas ennakko-osinkojärjestelmän soveltamisedellytyksenä on ennakkollisen osingonjakopäätöksen tekeminen yhtiökokouksessa.¹³⁰ Tulkinta on mahdollinen, kun verotuskäytännössä ei edellytetä konserniavustuksen maksamista välittömästi ja kun jo KonsAvL 6 §:stä seuraa, että usein verovuoden (tilikauden) aikana konserniavustuksesta voidaan päättää vain enimmäismääräisenä.¹³¹

¹²⁶ Ks. tutkielman kappale 4.2.2.

¹²⁷ Mähönen – Villa 2015, s. 433 ja Villa 2016, s. 326.

¹²⁸ Mähönen – Villa 2015, s. 433.

¹²⁹ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § “Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osinkoon”.

¹³⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § “Ennakko-osinko”.

¹³¹ Ks. tutkielman kappale 4.2.1.

Jälkimmäisessä tulkintavaihtoehdossa, eli siinä, jossa tytäryhtiön emo- tai sisaryhtiölle antama konserniavustus hahmottuu varojenjaoksi, tulosvaikutteisesti kirjattu konserniavustus voidaan maksaa vain, jos vahvistettu ja tarvittaessa tilintarkastettu tilinpäätös osoittaa, ettei tytäryhtiön jakokelpoinen vapaa oma pääoma (OYL 13:5) konserniavustuksen vähentämisen jälkeen ole negatiivinen.¹³² Mikäli tilinpäätöksen mukainen jakokelpoinen vapaa oma pääoma ei riitä kattamaan kirjanpitoon kirjattua konserniavustusta, täytyy sekä konserniavustuksen antajan että saajan tilinpäätöksiä muuttaa konserniavustuksen määrän osalta. Tasetestin lisäksi konserniavustuksen suorittamisen yhteydessä on ehdottomasti otettava maksukykyisyydestä uudelleen huomioon, vaikka OYL 13:2:ssä puhutaankin varojenjaon päätöksentekohetkestä.

Elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistiossa (VM 16/2013) katsottiin, että konserniavustuksessa tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle on noudatettava osakeyhtiölain varojenjaon määrää ja menettelyä koskevia säännöksiä. Tytäryhtiöstä emo- tai sisaryhtiölle annettavan konserniavustuksen suhdetta osakeyhtiölain varojenjakosäännöksiin avattiin seuraavasti:

Konserniavustuslaki rajoittaa konserniavustuksen enimmäismäärän verovuoden elinkeinotoiminnan tulokseen, kun taas OYL:ssa voitonjako ja varojenjakoa vapaan oman pääoman rahastosta on rajoitettu vapaan oman pääoman määrään, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat. Osingonjaolla ja siten myös osinkoon rinnastettavalla konserniavustuksella ei saa vaarantaa velkojen maksukykyä. Mahdollista on siten tilanne, jossa konserniavustusta on annettu tytäryhtiöstä enemmän kuin varoja voitaisiin jakaa OYL:n mukaan. Ylittävältä osin konserniavustusta pidettäneen laittomana varojenjakona. Myös konserniavustusta koskevat menettelysäännökset ja OYL:n voitonjakoa koskevat menettelysäännökset poikkeavat toisistaan. Ristiriitatilanteita saattaa aiheutua siitä, onko osinkoon rinnastuva konserniavustus jaettu OYL:n edellyttämällä tavalla.¹³³

Konserniavustus tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle tulkittiin työryhmämuistiossa kategorisesti osakeyhtiön varojenjaoksi, kun siinä arvioitiin, että jakokelpoisen vapaan oman pääoman ylittävää osaa tytäryhtiöstä annetusta konserniavustuksesta pidettäneen laittomana varojenjakona. Osakeyhtiölakia koskevassa hallituksen esityksessä (siteerattu edellä) ehdottomia johtopäätöksiä tytäryhtiöstä emo- tai

¹³² Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § “Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osinkoon”.

¹³³ VM 16/2013, s. 24.

sisaryhtiölle annettavan konserniavustuksen kategorisoinnista varojenjaon ja varojen käytön välillä varottiin ilmeisesti tekemästä. Hallituksen esityksen mukaan konserniavustusta emoyhtiölle hyvittämättä samalla vastaavalla tavalla tytäryhtiön vähemmistöosakkeenomistajia tai saamatta vähemmistöosakkeenomistajilta suostumus menettelyyn ei yhtiöoikeudellisesti kestävästi voida antaa, jos konserniavustus on vastikkeeton.¹³⁴ Tämä linjaus koskee nimenomaan vastikkeetonta konserniavustusta, toisin sanoen konserniavustusta, jolle ei ole riittävää liiketaloudellista perustetta. Vaikka näin ei suoraan todettu, voitaneen hallituksen esityksessä konserniavustuksesta lausutusta johtaa, että tytäryhtiön emo- ja sisaryhtiölle antamat konserniavustukset voivat teoriassa olla osakeyhtiöoikeudellisesti sekä vastikkeettomia että vastikkeellisia liiketapahtumia.

Erikseen on paikallaan pohtia konserniavustuksen suhdetta OYL 13:6.4:iin, johon hallituksen esityksessä nimenomaisesti viitattiin konserniavustuksen yhteydessä. Mikäli konserniavustusta arvioidaan pelkästään osakeyhtiölain näkökulmasta eikä oteta huomioon konserniavustuslaisia varojensiirrolle säädettyjä vaatimuksia, voivat yksimieliset osakkeenomistajat tietenkin tehdä konserniavustusta koskevan varojenjakopäätöksen OYL 13:6.4:n menettelyssä. Kuten muussakin voiton ja SVOP-rahaston jakamisessa, tulee OYL 13:6.4:n menettelyssä ehdottomaksi sovellettavaksi maksukykyisyydestä, jaon perustuminen viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen sekä tasetesti. Ottaen huomioon konserniavustuslaisia varojensiirrolle säädetty vaatimukset, erityisesti konserniavustuksen tulosvaikutteisuus, on konserniavustuksesta päättäminen myös OYL 13:6.4 menettelyssä problemaattista, vaikka konserniavustuksen antaisi emoyhtiön täysin omistama tytäryhtiö suoraan emoyhtiölleen ja vaikka konserniavustus sisältöpainotteisuuden periaatteen näkökulmasta voitaisiin lukea osingonjaoksi.¹³⁵ Jos tilikauden aikana on päätetty konserniavustuksen antamisesta ja konserniavustusta vastaavat meno- ja tulokirjaukset sisältyvät tulosvaikutteisina erinä vahvistettuun tilinpäätökseen, voitaneen yhtiön varoja jakaa konserniavustuksena OYL 13:6.4:n mukaisesti tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen, kunhan varmistutaan siitä, ettei tällainen jako ole tase- tai maksukykyisyydestin vastainen. Tällöin emoyhtiö voi tytäryhtiön ainoana osakkeenomistajana päättää jakaa tytäryhtiön jakokelpoista vapaata omaa

---

¹³⁴ Ks. HE 109/2005 vp, s. 124.

¹³⁵ Villa 2016, s. 328.

pääomaa yhtiöoikeudellisesti pätevästi itselleen konserniavustuksena miettimättä jaon yhtiöoikeudellista luonnetta tai nimikettä taikka liiketaloudellisen perusteen olemassaoloa.¹³⁶

6.2 Johtopäätökset konserniavustuksen ja osakeyhtiölain suhteesta

Esitettyjen argumenttien perusteella voidaan johtopäätöksenä ensinnäkin todeta, että mikäli konserniavustus on yhtiöoikeudellisesti arvioiden vastikkeellinen eli konserniavustukselle on hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet siten, että konserniavustus palvelee konserniavustuksen antavan yhtiön voitontuottamistarkoitusta edistään sen liiketoimintaa ja konserniavustus on antajayhtiön ja sen kaikkien osakkeenomistajien yhteisen edun mukainen, voidaan konserniavustus yhtiöoikeudellisesti pätevästi toteuttaa yhtiön varojen käyttönä. Hallitus on yleistoimivaltansa nojalla kelpoinen ja toimivaltainen päättämään tällaisen konserniavustuksen antamisesta, ellei yhtiöjärjestysmääräyksistä muuta johdu. Myös tytäryhtiöstä emoyhtiölle annettavalle konserniavustukselle voi teoriassa olla mahdollista osoittaa liiketaloudellinen peruste, vaikka konserniavustus suuntautuukin osakkeenomistajalle ja tässä mielessä liiketapahtuma rinnastuu osingonjakoon. Yhtiökäytännössä liiketaloudellinen peruste kuitenkin usein muodostune liian heikoksi, kun konserniavustuksena annettu erä vähentää avustuksen antajan taseessa olevaa varallisuutta, mistä on kysymys, kun konserniavustus annetaan muun suuntaisesti kuin emoyhtiöltä tytäryhtiölle. Joka tapauksessa liiketaloudellisesti asianmukaisesti perusteltu konserniavustus on nähdäkseni määrältään sidottu ainoastaan KonsAvL 6 §:n mukaisesti elinkeinotoiminnan tulokseen eikä sitä rajoita osakeyhtiölain sidotun oman pääoman suoja tai jakokelpoisen vapaan oman pääoman määrä, vaikka konserniavustus annettaisiin tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle.

Kun konserniavustuksella ei ole hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta tai liiketaloudellinen peruste on liian heikko, täytyy konserniavustus antaa OYL 13 luvun varojenjako säännöksiä noudattaen. Näin on lähinnä silloin, kun konserniavustus annetaan tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle. Emoyhtiön tytäryhtiölleen antama konserniavustus sitä vastoin lähtökohtaisesti säilyy emoyhtiön taseessa ja nostaa emoyhtiön omistamien tytäryhtiöosakkeiden arvoa, jolloin hyväksyttävän

---

¹³⁶ Mähönen – Villa 2020, s. 434.

liiketaloudellisen perusteen osoittaminen on kivuttomampaa verrattuna muunsuuntaiseen varojensiirtoon. Yhtiön varojenjako koskevista säännöksistä seuraa, ettei tilikauden aikana päätettyä ja tulosvaikutteisesti kirjattua konserniavustusta lähtökohtaisesti voida maksaa vielä tilikauden kuluessa laatimatta välitilinpäätöstä. Tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen on nimittäin vielä varmistettava, onko yhtiöllä riittävästi jakokelpoista vapaata omaa pääomaa (OYL 13:5) ja maksukykyä (OYL 13:2) mahdollistamaan varojenjako tarkoittava tilinpäätökseen sisältyvä konserniavustus. Kun kysymys on yhtiön varojenjako tarkoittavasta konserniavustuksesta, OYL 13:6 edellyttäneen, että konserniavustuksesta päätetään yhtiökokouksessa tai kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella. Niin ikään hallitus ei voisi päättää vastikkeettomasta konserniavustuksesta ilman yhtiökokouksen asianmukaista valtuutusta. On siis sangen problemaattista, että yhtiökäytännössä kaiken suuntaisista konserniavustuksista päättää vakiintuneesti hallitus.

Mikäli tytäryhtiöllä on emoyhtiön lisäksi vähemmistöosakkeenomistajia, merkitsee vastikkeeton konserniavustus tytäryhtiöltä emoyhtiölle OYL 1:7:n yhdenvertaisuudesta poikkeamista tytäryhtiön osakkeenomistajien kesken. Niin ikään tällaiseen konserniavustukseen on saatava suostumus kaikilta tytäryhtiön osakkeenomistajilta tai vähemmistöosakkeenomistajia on samalla hyvitetävä konserniavustusta vastaavalla tavalla. Ottaen huomioon yhtiön varojenjaossa korostuva osakkeenomistajien legitiimi tarve yhdenvertaisuudelle, on nähdäkseni perusteltua edellyttää yksimielisyyttä ja lopullisen jakopäätöksen tekemistä OYL 13:6.4:n menettelyssä silloin, kun vastikkeeton konserniavustus annetaan tytäryhtiöltä emoyhtiölle ja tytäryhtiöllä on vähemmistöosakkeenomistajia, vaikka viimeksi mainittuja kompensoitaisiin konserniavustuksen antamisen yhteydessä.

Varojenjaossa lienee välttämätöntä soveltaa OYL 13:6.4:n menettelyä, kun konserniavustus annetaan sisaryhtiö-sisaryhtiö-relaatiossa, koska tällaisena konserniavustuksena yhtiön varoja jaetaan muulle kuin osakkeenomistajalle eikä jako (yleensä) perustu yhtiöjärjestysmääräykseen OYL 1:5:stä poikkeavasta toiminnan tarkoituksesta eikä jaossa ole kysymys OYL 13:8:ssä tarkoitettusta lahjasta. Toisaalta myös emoyhtiön osakkeenomistajat voivat hyödyntää OYL 13:6.4:n menettelyä ja siten päättää jakaa varoja tytäryhtiölleen konserniavustuksena, jos emoyhtiön osakkeenomistajat ovat yksimielisiä konserniavustuksesta. Näin

emoyhtiön olisi mahdollista välttää liiketaloudellisten perusteiden osoittamiseen liittyvä ongelma, jonka eteen muussa tapauksessa jouduttaisiin.

6.3 Konserniavustus ja yhdenvertaisuusperiaate

Yhtiöorganian päätöksentekoa ja toimenpiteitä rajoittaa yhtiön edun ja yhtiön toiminnan tarkoituksen lisäksi OYL 1:7:n yhdenvertaisuusperiaate, jonka päällimmäisenä tarkoituksena on suojata vähemmistöosakkeenomistajia. Pykälän ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin. Osakkeenomistajalla on siten oikeus luottaa siihen, että hänen osakkeensa tuottavat samat oikeudet kuin muutkin yhtiön osakkeet, paitsi silloin, kun yhtiöjärjestyksessä määrätään osakkeiden erilaisuudesta tai erilajisuudesta, jolloin osakkeenomistaja puolestaan voi luottaa yhtiöjärjestysmääräyksestä johtuvien erilaisten osakeoikeuksien pysyvyyteen.¹³⁷

Konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellisessa arvioinnissa tyypillisesti suurempi merkitys on OYL 1:7:n toisella virkkeellä, jonka mukaan yhtiökokous, hallitus, toimitusjohtaja tai hallintoneuvosto ei saa tehdä päätöstä tai ryhtyä muuhun toimenpiteeseen, joka on omiaan tuottamaan osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua yhtiön tai toisen osakkeenomistajan kustannuksella. Säännöksellä kielletään kaikenlaisen epäoikeutetun taloudellisen edun antaminen esimerkiksi enemmistöosakkeenomistajalle vähemmistöosakkeenomistajan kustannuksella. Hallituksen esityksessä OYL 1:7:n vastaiseksi epäoikeutetuksi taloudelliseksi eduksi esitetään esimerkiksi osakkeenomistajaa hyödyttävä, yhtiön kannalta epäedullinen liiketoimi.¹³⁸

Konserniavustuksessa yhdenvertaisuusperiaatteen noudattaminen korostuu, kun tarkastellaan tytäryhtiötä, jolla on emoyhtiön lisäksi vähemmistöosakkeenomistajia. Konserniavustuksen ja yhdenvertaisuusperiaatteen yhteentörmäyksiä lainsäätäjä on rajoittanut säätämällä konserniavustuksen edellytykseksi vähintään yhdeksän kymmenesosan omistusosuuden tytäryhteisön osakepääomasta. Osakeyhtiölain esitöissä todetaan nimenomaisesti, ettei yhtiöoikeudellisesti kestävästi voida antaa vastikkeetonta konserniavustusta emoyhtiölle ilman, että vastaavalla tavalla

---

¹³⁷ HE 109/2005 vp, s. 39.

¹³⁸ HE 109/2005 vp, s. 40.

hyvitetään vähemmistöosakkeenomistajia tai saadaan vähemmistöosakkeenomistajilta suostumus menettelyyn.¹³⁹

Jos konserniavustus annetaan emoyhtiölle tytäryhtiöltä, jolla on enemmistöosakkeenomistajan eli emoyhtiön lisäksi vähemmistöosakkeenomistajia, voi konserniavustus edustaa nimenomaan OYL 1:7:n perusteluissa esitettyä liiketoimea, joka hyödyttää osakkeenomistajaa ja on yhtiölle epäedullinen. Yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen epäoikeutettu etu voi lain sanamuodon mukaan tulla myös muulle kuin osakkeenomistajalle, mistä voi olla kysymys, kun konserniavustus annetaan konsernissa muuten kuin osakkeenomistajan suuntaan. Toisaalta liiketoimea, joka tuottaa osakkeenomistajalle tai muulle epäoikeutettua etua ei ole tarpeen argumentoida yhdenvertaisuusperiaatetta rikkovaksi, sillä yhtiölle epäedullinen liiketoimi on jo yhtiön toiminnan tarkoituksen ja yhtiön edun vastaisena osakeyhtiöoikeudessa laitonta varojenjakoja olettaen, ettei epäedullisuus perustu ainoastaan jälkikäteen havaittuun liiketoimen seuraukseen.

Yhdenvertaisuusperiaate hahmottuu mielekkäämmin ikään kuin varasijaiseksi vähemmistöosakkeenomistajien suojaksi, johon vedotaan, kun yhtiöorganin päätös tai toimenpide aineellisesti ja muodollisesti on osakeyhtiölain ja yhtiöjärjestyksen mukainen mutta tosiasiallisten vaikutustensa vuoksi loukkaa vähemmistöosakkeenomistajien legitiimejä oikeuksia. Tällaista moitittavaa menettelyä voidaan tapauskohtaisesti luonnehtia oikeuden tai vaikutusvallan väärinkäytöksi taikka vähemmistön näännyttämiseksi. Yhdenvertaisuusperiaatteen osakkeenomistajalle tuomaa suojaa on toisaalta tehostettu voimassa olevassa osakeyhtiölaissa, kun yhtiökokouksen tai hallituksen yhtiökokoukselle kuuluvassa asiassa valtuutuksen nojalla tekemä päätös on mitätön OYL 21:2.1:n 3 kohdan ja OYL 21:3:n nojalla, jos päätös on selvästi yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen, eikä OYL 5:29.3:n edellyttämällä tavalla osakkeenomistajalta, jonka kustannuksella epäoikeutettua etua annetaan, ole saatu suostumusta.

Selvästi yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisen yhtiökokouksen päätöksen tai siihen rinnastuvan hallituksen päätöksen mitättömäksi säätämisen rationa on, että muullakin kuin yhtiön asioita aktiivisesti seuraavalla osakkeenomistajalla on oikeus luottaa siihen, ettei yhtiökokouksessa tehdä karkeasti hänen etujensa vastaisia, muita

---

¹³⁹ HE 109/2005 vp, s. 124.

hänen kustannuksellaan hyödyttäviä päätöksiä. Tällaisia ovat tilanteet, joissa osakkeenomistajille yhteisesti kuuluvia varoja selvästi illojaalilla tavalla siirretään yhdelle tai useammalle osakkeenomistajalle. Päätöksen mitättömyyden edellytyksenä on, että oikeudenloukkaus on täysin selvästi ollut arvioitavissa ja havaittu päätöstä tehtäessä. Soveltamisalaan tulevat käytännössä tilanteet, joissa osakkeenomistajien yhdenvertaisuudesta on tahallisesti poikettu.¹⁴⁰

Yhdenvertaisuusperiaate näyttäytyy yleensä alisteisena yhtiön edulle, jonka mukainen yhtiöorganin päätös tai toimi ei lähtökohtaisesti ole ristiriidassa OYL 1:7:n kanssa, vaikka toimi loukkaisikin yksittäisen osakkeenomistajan subjektiivista etua. Oivallinen esimerkki yhdenvertaisuusperiaatteen alisteisuudesta yhtiön edulle on suunnattu osakeanti, josta säädetään OYL 9:4:ssä. Suunnattu osakeanti merkitsee sellaisenaan poikkeamista yhdenvertaisuusperiaatteesta (OYL 1:7) ja sitä ilmentävästä osakkeenomistajien etuoikeudesta osakeannissa annettaviin osakkeisiin (OYL 9:3). Suunnatussa osakeannissa suunnatun annin ulkopuolelle jäävän osakkeenomistajan omistusosuus yhtiössä pienenee (laimennusvaikutus), mikä vaikuttaa osakkeenomistajan hallinnoimis- ja varallisuusoikeuksiin.¹⁴¹ Osakeannin suuntaaminen on sallittua, jos menettelylle on yhtiön kannalta painava taloudellinen syy. Painava taloudellinen syy liittyy hyväksyttävään liiketaloudelliseen perusteeseen, jolla pyritään yhtiön toiminnan tarkoituksen toteuttamiseen ja yhtiön etuun.

Yhdenvertaisuusperiaatetta ei tule ymmärtää osakkeenomistajan absoluuttiseksi oikeudeksi. Sen sijaan yhdenvertaisuusperiaatteesta huolimatta myös vähemmistöosakkeenomistajan on lähtökohtaisesti tyydyttävä enemmistöperiaatetta ilmentäviin päätöksiin. Osakeyhtiön toiminnan keskeisenä periaatteena yhdenvertaisuus osaltaan korostaa arvioimaan, onko osakeyhtiön liiketoiminta, päätös tai muu toimi kokonaisuutena arvioiden osakkeenomistajien yhteisen edun eli OYL 1:5:ssä ilmaistun voitontuottamistarkoituksen tai yhtiöjärjestyksessä määrätyn muun tarkoituksen mukainen. Myös ratkaisussa KKO 2018:19, jossa kysymys oli siitä, oliko osakeyhtiön hallituksen yhtiökokouksen valtuuttamana päättämälle suunnatulle osakeannilla OYL 9:4:n edellyttämällä tavalla yhtiön kannalta painava taloudellinen syy ja oliko suunnattu osakeanti vähemmistöosakkeenomistajien kannalta OYL 1:7:n yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen, lausui korkein oikeus

---

¹⁴⁰ HE 109/2005 vp, s. 192.

¹⁴¹ Vahtera 2011, s. 244.

yhdenvertaisuusperiaatteen ja yhtiön edun suhteesta, että yhtiön edun mukainen toimi on lähtökohtaisesti kaikkien osakkeenomistajien yhteisen edun mukainen (ratkaisun perustelujen kohta 30).

Ratkaisusta KKO 2018:19 voidaan vielä johtaa, että yhdenvertaisuusperiaatteella suojataan ainoastaan osakkeenomistajan osakeyhtiölaista ja yhtiöjärjestyksestä johtuvia oikeuksia osakeyhtiön osakkeenomistajan asemassa, jotka lähtökohtaisesti samastuvat osakeyhtiön ja sen kaikkien osakkeenomistajien yhteiseen etuun.

Osakkeenomistajan oikeuksista osakkeenomistajan asemassa on erillään pidettävä yksittäisen osakkeenomistajan omat yhtiön ulkopuoliset intressit, kuten ratkaisun perustelujen kohdassa 31 todetaan. Osakkeenomistajan aseman kannalta liiketoimi, päätös tai muu toimenpide, joka on yhtiön toiminnan tarkoituksen mukainen, on yhtiön edun ohella kunkin osakkeenomistajan edun mukainen. Näin myöskään yhtiön intressissä suoritetusta toimenpiteestä yksittäiselle osakkeenomistajalle koituva etu ei lähtökohtaisesti ole OYL 1:7:ssä tarkoitetulla tavalla epäoikeutettua etua.

Osakkeenomistajien yhteistä etua voidaan tarkentaa yhtiön eduksi, jonka tavoittelemisen on yhdenvertaisuusperiaatteen mukaista.¹⁴²

Yhdenvertaisuusperiaatteelle ei välttämättä ole tarpeen antaa itsenäistä painoarvoa yhtiön liiketoiminnallisissa päätöksissä, joissa yhtiön vastapuolena on yhtiöön ja sen osakkeenomistajiin nähden ulkopuolinen henkilö, koska näissä tilanteissa OYL 1:5:ssä lausuttu voitontuottamistarkoitus tai yhtiöjärjestyksestä johtuva yhtiön toiminnan muu tarkoitus täyttää myös yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimukset.¹⁴³ Sen sijaan päätöksissä, jotka liittyvät sellaisiin liiketoimiin, joissa yhtiön sopimuskumppanina tai muuna vastapuolena on osakkeenomistaja tai osakkeenomistajan lähipiiriin kuuluva henkilö, on arvioitava, tuottaako toimenpide osakkeenomistajalle tai tämän lähipiiriläiselle epäoikeutettua etua vai onko liiketoimi aidosti yhtiön edun mukainen.

Yhdenvertaisuusperiaatteen itsenäinen merkitys on korostuneempi yhtiön päätöksissä, jotka eivät liity liiketoiminnan harjoittamiseen vaan ennemmin osakkeenomistajien oikeuksiin tai velvollisuuksiin.¹⁴⁴ Tällaisilla päätöksillä, joilla on

---

¹⁴² Vahtera 2011, s. 166.

¹⁴³ Vahtera 2011, s. 166.

¹⁴⁴ Vahtera 2011, s. 166.

liityntä osakkeenomistajan asemaan, ei nimittäin ainakaan voitontuottamisyhtiössä yhtä välittömästi palvelta yhtiön toiminnan tarkoitusta *going concern* -periaatteella kuin puhtailla liiketoimintapäätöksillä. Toisaalta osakkeenomistajien oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvässä päätöksenteossa on jo luonteensa vuoksi oltava sisäänrakennettuna yhdenvertaisuusperiaatteen korostuneisuus.

Kun ymmärretään, että yhdenvertaisuusperiaatteen itsenäinen merkitys on sidoksissa siihen, onko kysymys liiketoiminnan harjoittamiseen vai osakkeenomistajien oikeuksiin tai velvollisuuksiin liittyvästä päätöksestä, muodostuu yhdenvertaisuusperiaatteen painoarvo konserniavustuksessa erilaiseksi riippuen siitä, mihin suuntaan avustus annetaan konsernissa. Emoyhtiöltä tytäryhtiölle annettu konserniavustus pysyy emoyhtiön taseessa tytäryhtiön osakeomistuksena, ja tällaisen avustuksen tarkoituksena on yleensä turvata tytäryhtiöstä emoyhtiölle tulevaa tuotto-odotusta. Ylhäältä alaspäin annettu konserniavustus palvelee siten emoyhtiön voitontuottamistarkoitusta ja hahmottuu liiketoiminnalliseksi päätökseksi, jolloin voidaan nähdä, että yhdenvertaisuusperiaate sulautuu yhtiön toiminnan tarkoitukseen. Näin myös korkein oikeus on tulkinnut tapauksessa KKO 2015:105, jossa se ratkaisi, että tytäryhtiöille annetut konserniavustukset eivät olleet olleet yhdenvertaisuusperiaatteen tai vähemmistöosinko-oikeuden vastaisia, kun konserniavustuksille oli osoitettavissa hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet. Koska tapauksessa kannevaatimukset olivat perustuneet väitteeseen, että konserniavustusten huomioon ottaminen yhtiön tulosta vähentävänä eränä oli vastoin vähemmistöosinko-oikeutta ja osakkeenomistajien yhdenvertaisuutta, huomioi korkein oikeus ratkaisunsa perusteluissa myös vähemmistöosakkeenomistajien oikeudet keskittäen kuitenkin argumentaationsa liiketaloudellisten perusteiden olemassaoloon. Tytäryhtiölle annetun konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudellinen hyväksyttävyyssarviointi lienee mahdollista perustaa yksinomaan hyväksyttäviin liiketaloudellisiin perusteisiin sekä yhtiön edun ja yhtiön toiminnan tarkoituksen käsitteisiin, mikäli ratkaistavaksi tulee tapaus, jossa osapuolten vaatimukset eivät nimenomaisesti perustu vähemmistöosakkeenomistajien legitiimeihin oikeuksiin.

Suurempi merkitys yhdenvertaisuusperiaatteella on konserniavustuksessa, joka annetaan tytäryhtiöltä emoyhtiölle. Osinkoanalogian vuoksi tällainen toimenpide edustaa tyypillisesti enemmän osakkeenomistajien oikeuksiin ja velvollisuuksiin

vaikuttavaa päätöstä kuin yhtiön liiketoiminnan harjoittamista. Voitonjako osakkeenomistajalle on voitontuottamisyrityksessä yhtiön toiminnan tarkoituksen suora ja lopullinen ilmenemismuoto, minkä vuoksi tällaisen liiketapahtuman on kohdeltava osakkeenomistajia tasapuolisesti. Yhdenvertaisuusperiaatteen korostuneisuuteen sellaisessa konserniavustuksessa, joka annetaan tytäryhtiöltä emoyhtiölle, kiinnitettiin huomiota osakeyhtiölakia koskevassa hallituksen esityksessä. Esitöissä todettiin, ettei yhtiöoikeudellisesti tietenkään ole mahdollista esimerkiksi antaa vastikkeetonta konserniavustusta emoyhtiölle ilman, että samalla vastaavalla tavalla hyvitetäisiin vähemmistöosakkeenomistajia tai saataisiin näiltä suostumus menettelyyn.¹⁴⁵

Tarkastellaan vielä yhdenvertaisuusperiaatteen problematiikkaa konserniavustuksessa, joka annetaan sivuttaissuunnassa tytäryhtiöltä tytäryhtiölle. Tällainen varojensiirto lienee mahdollista suhteellisen helposti tulkita toimenpiteeksi, joka on omiaan tuottamaan epäoikeutettua etua enemmistöosakkeenomistajan (emoyhtiön) lähipiiriin kuuluvalla henkilölle (konserniavustuksen vastaanottavalle tytäryhtiölle) konserniavustuksen antavan yhtiön ja sen mahdollisten vähemmistöosakkeenomistajien kustannuksella. Tytäryhtiöltä konsernin toiselle tytäryhtiölle annettu konserniavustus ei nimittäin niin suoraan voittonjakona, kuin välillisestikään antavan yhtiön liiketoimintaa ja voitontuottamiskykyä edistävänä toimenä ilmennä yhtiön toiminnan tarkoitusta. Sivuttaissuuntaista konserniavustusta voidaan luonnehtia suunnatuksi osingonjaoksi¹⁴⁶ tai vaihtoehtoisesti liiketoimeksi, jossa yhtiön vastapuolena on osakkeenomistajan (emoyhtiön) lähipiiriin kuuluva taho. Kun vielä huomioidaan, kuinka vaikea sivuttaissuunnassa annettavalle konserniavustukselle on löytää OYL 13:1.3:n edellyttämät hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet, on yhdenvertaisuusperiaatteella eittämättä itsenäistä merkitystä tällaisessa toimenpiteessä.

---

¹⁴⁵ HE 109/2005 vp, s. 124.

¹⁴⁶ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 13 luku 1 § ”Emoyhtiölle ja sisaryhtiölle annettu konserniavustus rinnastuu osinkoon”.

6.4 Konserniavustuksen hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen arviointia

Kuten aiemmin on todettu, OYL 13:1.3:n edellyttämän hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen arviointi toteutetaan käytännössä konserniavustuksen antavan yhtiön edun ja sen toiminnan tarkoituksen perusteella. Mikäli konserniavustus toteutetaan yhtiön varojen käyttönä sivuttaen osakeyhtiölain varojenjakosäännökset, tulee konserniavustuksen edistää avustuksen antavan konserniyhtiön liiketoimintaa.¹⁴⁷ Jotta konserniavustuksen antamiseen olisi osakeyhtiöoikeudellisesti hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste, on konserniavustuksen antamishetken mukaisen informaation perusteella oltava oletettavaa, että yhtiö saa sekä konserniavustuksena antamansa määrän takaisin että varojensiirtoon sisältyvää riskiä vastaavan erän hyväkseen.¹⁴⁸ Mikäli riskinotto ei tulisi konserniavustuksen antaneen yhtiön hyväksi vaan yhtiölle palautuisi ainoastaan konserniavustuksen suuruinen erä, muodostuisi lopputulos avustuksen antaneen yhtiön kannalta samanlaiseksi kuin ilman konserniavustuksena maksettua liiketapahtumaa. Tällainen liiketapahtuma ei edistä yhtiön liiketoimintaa.

Yhtiön edun osalta keskusteluun tulee sisällyttää niin kutsuttu konserni-intressi, jolla viitataan konserniyhtiöiden muodostaman taloudellisen kokonaisuuden intressiin, joka ei ole samastettavissa tytäryhtiöiden tai emoyhtiönkään yksittäisiin intresseihin.¹⁴⁹ Kysymyksenä on, voidaanko konserniyhtiössä tehdä päätöksiä tai ryhtyä toimenpiteisiin, jotka syrjäyttävät yhtiön oman edun konserni-intressin nimissä. Konserni-intressi voidaan liittää tilanteisiin, joissa tytäryhtiön johto päättää toimesta, joka hyödyttää tytäryhtiön sijasta muita konserniyhtiöitä, yleensä ennen muuta emoyhtiötä. Niin ikään konserni-intressillä voitaisiin yrittää perustella konserniavustusta, jonka tytäryhtiö antaa emoyhtiölleen ja jonka hyväksyttävät liiketaloudelliset perusteet tytäryhtiön itsenäisen edun kannalta ovat epäselvät. Konserni-intressin nimissä voitaisiin argumentoida, että konserniavustus on liiketaloudellisesti perusteltu, kun tytäryhtiön intressinä on konsernin menestyminen, jonka edellytyksenä on emoyhtiön taloudellisen aseman turvaaminen konserniavustuksella.

---

¹⁴⁷ Immonen – Villa 2019, s. 151.

¹⁴⁸ Mähönen – Villa 2015, s. 436.

¹⁴⁹ Pönkä 2013, s. 31.

Konserniavustuksen, niin kuin muunkin liiketoimen, perustaminen konserni-intressin varaan on kuitenkin ongelmallista, kun yhtiön varojen käyttö ilman hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta on laitonta varojenjako ja kun liiketaloudellisia perusteita arvioidaan erillisyyhtiöperiaatteen ja *corporate benefit* -opin edellyttämällä tavalla yksinomaan varojaan käyttävän yhtiön näkökulmasta. Melko vakiintunut linja Suomen oikeuskirjallisuudessa onkin, ettei konserni-intressillä operointi yhtiökäytännössä ole sallittua.¹⁵⁰ Vastaavasti oikeuskäytännössä korkein oikeus on kieltäytynyt soveltamasta konserni-intressiä. Konserniavustuksen takaisinsaantia koskevassa tapauksessa KKO 2004:115 korkein oikeus lausui, että vaikka konserniyhtiöt enemmän tai vähemmän kiinteästi ovat saman yrityskokonaisuuden osia, ovat ne kuitenkin itsenäisiä oikeushenkilöitä, minkä vuoksi konserniavustuksesta sen antaneelle yhtiölle tulevaa vastiketta ja vastikkeen riittävyttä on arvioitava yksinomaan antajayhtiön ja sen velkojien kannalta (ratkaisun perustelujen kohta 8 ja 9).

Tietyissä olosuhteissa lienee kuitenkin mahdollista argumentoida, että konserni-intressin priorisointi edistää konsernin kokonaisuutta pitkällä aikavälillä niin, että konsernin tuleva kokonaisuus hyödyttää osakkeenomistajia enemmän kuin yksittäinen liiketapahtuma on omiaan aiheuttamaan osakkeenomistajille lyhytaikaista haittaa.¹⁵¹ Tällöin konserni-intressi voinee näennäisesti syrjäyttää *corporate benefit* -opin. Ollakseen OYL 13:1.3:n vaatimalla tavalla liiketaloudellisesti perusteltu, tulee konserni-intressiin perustuvan liiketoimen tosiasiallisesti viime kädessä edistää liiketoimen suorittavan yhtiön itsenäistä etua.

Hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen kannalta merkitystä on sekä konserniavustuksen antavan että vastaanottavan yhtiön taloudellisella asemalla. Hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste voi puuttua ensinnäkin silloin, kun konserniavustuksen vastaanottavalla yhtiöllä ei sen liiketoiminnan voitollisuuden vuoksi ole tarvetta konserniavustukselle, eikä konserniavustukselle ole osoitettavissa muita liiketaloudellisesti perusteltuja tarpeita, kuten jo tiedossa olevia merkittäviä investointeja (KKO 2015:105 ratkaisun perustelujen kohta 23). Toiseksi hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste voi jäädä puutteelliseksi olosuhteissa, joissa konserniavustuksen vastaanottavan yhtiön taloudellinen asema on niin heikko, että

---

¹⁵⁰ Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021, 1 luku 5 § ”Corporate benefit” ja Pönkä 2013, s. 31.

¹⁵¹ Pönkä 2013, s. 32.

konserniavustusta annettaessa kohtuullisen liiketaloudellisen analyysin perusteella tiedetään tai pitäisi tietää, ettei avustuksena annettuja varoja saada myöhemmin takaisin. Kolmanneksi konserniavustus ei lähtökohtaisesti sisällä hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta, jos avustuksen antava yhtiö jo avustusta annettaessa on maksukyvytön.¹⁵² Mitä voitollisempaa konserniavustuksen vastaanottavan yhtiön liiketoiminta on tai mitä heikompi jommankumman konserniavustuksen osapuolen taloudellinen asema on, sitä vahvemmat ja konkreettisemmat liiketaloudelliset perusteet osakeyhtiölaki vaatii konserniavustukselta.¹⁵³

Tytäryhtiön varojen vähentymisen vuoksi annettu pääomasijoitukseen rinnastuva konserniavustus saattaa muodostua verrattain helposti emoyhtiön velkojen kannalta vaaralliseksi toimenpiteeksi, jossa emoyhtiö ei saa osakeyhtiöoikeudellisesti varojen käyttöä tarkoittavalle toimenpiteelle asianmukaista vastiketta. Ratkaisussa KKO 2004:115 kysymys oli siitä, tarkoittiko emoyhteisön lähes sataprosenttisesti omistamalleen tytäryhtiölle vakuudettoman velan anteeksiantona toteutettu konserniavustus lahjaa tai lahjanluontoista sopimusta, joka takaisinsaantilain 6 §:n ja yrityssaneerailain 35 §:n nojalla peräytyy emoyhteisön yrityssaneeraukseen, kun konserniavustus oli annettu olosuhteissa, joissa tytäryhtiö oli menettänyt huomattavan osan osakepääomastaan ja tytäryhtiö oli niin ikään selvitystilauhassa.

Tapauksessa konserniavustuksen myöntämisestä oli päätetty ja konserniavustus oli kirjattu konserniavustuslain edellyttämällä tavalla tulosvaikutteisesti ja vastaavuusperiaatetta noudattaen joulukuussa 1992 tytäryhtiön rahoitustarpeen tyydyttämistä varten. Huhtikuun lopussa 1993 tytäryhtiön oma pääoma oli ollut pienempi kuin kolmasosa osakepääomasta, joka myöhemmin oli kokonaan menetetty tytäryhtiön konkurssissa. Näin konserniavustuksen antamisen jälkeen oli osoittautunut, ettei emoyhteisö ollut saanut vastiketta antamastaan konserniavustuksesta. Konserniavustuksella oli luultavasti onnistuttu viivästyttämään tytäryhtiön asettamista konkurssiin. Vaikka konserniavustuksen osapuolilla oli ollut merkittävää keskinäistä rahoitustoimintaa, minkä vuoksi tytäryhtiön konkurssin välttäminen oli ollut emoyhteisölle huomattavan tärkeää, ei näin ollut muodostunut vastiketta konserniavustukselle. Päinvastoin korkeimman

---

¹⁵² Tilanteet, joissa maksukyvytön yhtiö ryhtyy konserniavustuksen maksamiseen, lienevät käytännössä harvinaisia, sillä KonsAvL 6 §:n nojalla elinkeinotoiminnan tulos on oltava voitollinen, jotta yhtiö voisi antaa vähennyskelpoisen konserniavustuksen.

¹⁵³ Villa 2016, s. 331.

oikeuden ja hovioikeuden mukaan konserniavustuksen motiivina ollut tytäryhtiön konkurssin välttäminen oli merkinnyt enemmän toimenpiteen vaarallisuutta emoyhteisön velkojien kannalta. Mikäli konserniavustuksen antamishetken olosuhteissa olisi perustellusti voitu olettaa, että konserniavustuksella olisi lykkäämisen sijaan kyetty estämään tytäryhtiön konkurssi, olisi toimenpide voitu nähdä emoyhteisön velkojien kannalta hyväksyttävänä. Tytäryhtiön liikevaihdon osuus oli kuitenkin konsernin liiketoiminnasta ollut vain noin viisi prosenttia, minkä vuoksi korkein oikeus olisi joka tapauksessa voinut katsoa, ettei konserniavustuksen antamisen hetkellä ollut ollut todennäköistä, että avustuksen antamiseen liittyvä riski myöhemmin tulisi emoyhteisön hyväksi, vaikka konkurssi olisikin onnistuttu välttämään.

Korkein oikeus ratkaisi hovioikeuden tavoin, ettei emoyhteisö ollut saanut vastiketta tytäryhtiölleen antamasta konserniavustuksesta, koska jo oikeustoimen tekohetkellä tytäryhtiön osakkeet olivat olleet arvottomia ja tytäryhtiön taloudellinen asema niin heikko, ettei ollut voitu pitää todennäköisenä, että tytäryhtiön osakkeiden arvo nousisi konserniavustuksen myötä. Konserniavustuksen vastiketta ei voitu löytää myöskään avustuksen osapuolten välisestä liiketoiminnasta, kun se oli ollut niin vähäistä, ettei sillä ollut ollut merkitystä emoyhteisön liiketoiminnan kannalta. Vastikkeettomuudesta seurasi, että konserniavustus tulkittiin lahjaksi ja peräytettiin emoyhteisön yrityssaneeraukseen.

Tapauksen KKO 2004:115 ratkaisutekstistä ei käy ilmi, katsoiko korkein oikeus vastikkeettoman konserniavustuksen olevan ongelmallinen yhtiöoikeudellisen sääntelyn näkökulmasta. Oikeuskirjallisuudessa ainakin *Juhani Kyläkallio*, *Olli Iirola* ja *Kalle Kyläkallio* ovat tulkinneet, että käsillä olevassa ratkaisussa konserniavustus peräytettiin siitäkin huolimatta, että annettua konserniavustusta oli voitu pitää yhtiöoikeudellisesti pätevänä.¹⁵⁴ Ratkaisussa konserniavustus tulkittiin lahjaksi, kun konserniavustuksesta antajalleen seuraavaa vastiketta ei ollut voitu löytää. Nähdäkseni laittoman varojenjaon määritelmästä (OYL 13:1.3 ja OKL 16:1.3) seuraa, että vastikkeellisuutta tarkoittava hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste on konserniavustuksen yhteisöoikeudellisen hyväksyttävyyden nimenomainen edellytys ainakin silloin, kun avustus annetaan konsernissa ylhäältä alaspäin.

---

¹⁵⁴ Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2020 II, s. 1080.

Pääomasijoitukseen rinnastuva emoyhtiöltä tytäryhtiölle annettu konserniavustus, joka ei sisällä riittävää emoyhtiölle tulevaa taloudellista vastiketta, on yhtiöoikeudellisesti laitonta varojenjako. Konserniavustuksena toteutettu varojensiirto tytäryhtiöltä emoyhtiölle voisi sen sijaan vastikkeettomanakin olla osakeyhtiöoikeudellisesti hyväksyttävä transaktio, koska konsernissa osakkeenomistajien suuntaan annettu konserniavustus vastaa taloudelliselta luonteeltaan osingonjakoa, jossa yhtiöoikeudellisesti on kysymys vastikkeettomasta varojenjaosta. Tällöin edellytyksenä osinkoon rinnastuvan konserniavustuksen osakeyhtiöoikeudelliselle hyväksyttävyydelle on luonnollisesti, että varojensiirrossa noudatetaan osakeyhtiölain varojenjako säännöksiä ja että tytäryhtiön mahdollisia vähemmistöosakkeenomistajia hyvitetään konserniavustusta vastaavalla tavalla.

Tapauksessa KKO 2015:105 tytäryhtiöille annettujen konserniavustusten katsottiin täyttäneen liiketaloudellisen perusteen vaatimus, kun tytäryhtiöiden liiketoiminta oli ollut voimakkaasti tappiollista jopa siinä määrin, että tytäryhtiöistä kaksi oli ollut vaarassa menettää oman pääomansa. Edelleen konserniavustuksilla oli saavutettu kiistattomia hyötyjä emoyhtiön verotuksessa sekä konsernin kokonaisverorasituksessa.¹⁵⁵ Mikäli tapauksessa olisi esitetty selvitystä siitä, että konserniavustusten maksamiseen olisi liittynyt riski siirrettyjen varojen menettämisestä siten, ettei emoyhtiö todennäköisesti olisi tullut hyötymään konserniavustusten antamisesta, olisi korkein oikeus saattanut päätyä ratkaisemaan, että konserniavustukset eivät olleet sisältäneet hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta vaan ne olivat ilmentäneet laitonta varojenjako (ks. ratkaisun perustelujen kohta 28).

Konserniavustuksen antaminen varojen käyttönä täytyy olla liiketaloudellisesti perusteltua niin avustuksen antavan yhtiön kuin sen osakkeenomistajien ja velkojienkin edun kannalta tulkittuna. Liiketaloudellisesti perustellusta, vastikkeellisesta konserniavustuksesta päätettäessä voisi olla suositeltavaa kirjata ne liiketaloudelliset perusteet, jotka varojensiirrolla katsotaan olevan.¹⁵⁶

Konserniavustuksella saavutettu verohyöty ei voi riittää osakeyhtiöoikeudessa vaaditaksi hyväksyttäväksi liiketaloudelliseksi perusteeksi. Konserniavustuksesta antavan yhtiön hyväksi tuleva verotuksellinen hyöty ei nimittäin yleensä vastaa

---

¹⁵⁵ Vahtera 2016, kohta ”Asian tausta”.

¹⁵⁶ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 169.

lähellekään konserniavustuksena siirrettyjen varojen määrää.¹⁵⁷ Toisaalta saavutettu verohyöty ei kelpaa senkään vertaa OYL 13:1.3:n liiketaloudelliseksi perusteeksi, sillä liiketapahtuman osakeyhtiölain mukaisuus on ratkaistava yksinomaan osakeyhtiöoikeuden systeemin sisällä.

Velkojiensuojan näkökulmasta hyväksyttävän liiketaloudellisen perusteen vaatimus edellyttää, että konserniavustuksen antava yhtiö saa tulevaisuudessa avustuksen määrää vastaavan hyödyn eli taloudellisen vastikkeen antamastaan konserniavustuksesta.¹⁵⁸ Konserniavustuksen hyväksyttävä liiketaloudellinen peruste on jokseenkin helpommin löydettävissä, kun konserniavustus annetaan konsernissa ylhäältä alaspäin eli emoyhtiöltä tytäryhtiölle. Konserniavustuksena emoyhtiöltä tytäryhtiölle siirretyt varat pysyvät emoyhtiön taseessa ja myös vähemmistöosakkeenomistajien ja velkojien vaikutuspiirissä tytäryhtiön osakkeiden kanssa, kun taas tytäryhtiöltä emo- tai sisaryhtiölle annettavassa konserniavustuksessa vähemmistöosakkeenomistajien ja velkojien legitiimit oikeudet kärsivät helpommin. Näissä olosuhteissa lienee usein perusteltua noudattaa osakeyhtiölain varojenjakosäännöksiä, jotta vältetään konserniavustuksen muodostuminen laittomaksi varojenjaoksi.

---

¹⁵⁷ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 161.

¹⁵⁸ Blomqvist – Malmivaara 2016, s. 161.

7 Lopuksi

Vuonna 1987 säädetty konserniavustuslaki pyrkii reagoimaan erillisyyhtiöperiaatteen ja verotuksen neutraliteettitavoitteen törmäyskurssiin konserniyhtiöiden verotuksessa. Konserniavustus on voimakkaan kirjanpitosidonnainen vero-oikeudellinen mekanismi, jonka yhtiöoikeudellisiin edellytyksiin ei ole otettu kantaa säännösten tasolla. Osakeyhtiölain näkökulmasta emoyhtiöltä tytäryhtiölle annettu konserniavustus on emoyhtiön varojen käyttöä, mikä on vahvistettu ratkaisussa KKO 2015:105. OYL 13:1.3 vaatii yhtiön varojen käytöltä hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta, käytännössä taloudellista vastiketta. Konserniavustuksen määritelmän mukaan konserniavustus ei voi olla vastiketta saadusta tai luovutetusta tuotannontekijästä eikä muu erä, joka elinkeinotuloverolain säännösten mukaan olisi kuluja ja tuottoa.¹⁵⁹ Epäselvää on, voivatko osakeyhtiölain vastikkeellisuusedellytykset ja konserniavustuslain vastikkeettomuusvaatimus täytyä samanaikaisesti.

Jos konserniavustuksen antamiseen ei ole hyväksyttävää liiketaloudellista perustetta, on tietyissä tilanteissa mahdollista arvioida konserniavustusta osakeyhtiölain mukaisena varojenjakona. Näin on erityisesti, kun tytäryhtiö antaa konserniavustusta emoyhtiölleen. Äärimmäisen mielenkiintoista olisi nähdä, miten tuomioistuimien soveltaisi osakeyhtiölain varojenjakosäännöksiä, kun konserniavustuksen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että konserniavustus sisältyy tulosvaikutteisena eränä antajan ja saajan vahvistettuun tilinpäätökseen. Rajoittaisiko konserniavustusta elinkeinotoiminnan tuloksen lisäksi jakokelpoisen vapaan oman pääoman määrä? Millainen päätös yhtiökokouksen olisi tilinpäätöksen vahvistamisen ja tarvittaessa tilintarkastamisen jälkeen tehtävä tulosvaikutteisesti kirjatun konserniavustuksen maksamisesta?

Konserniavustuksen kirjaaminen kaavamaisesti kuluksi ja tuotoksi on ristiriidassa kirjanpidon sisältöpainotteisuuden periaatteeseen, mikä estää tai vähintäänkin hankaloittaa IFRS-tilinpäätökseen siirtymistä. Ruotsin konserniavustusjärjestelmässä vastaavaa ongelmaa ei ilmene, sillä naapurimaassa konserniavustuksen vähennyskelpoisuus ei ole riippuvainen tulosvaikutteisesta kirjaamisesta tai muutoinkaan varojensiirron kirjanpitokäsittelystä. Konserniavustuksen tulosvaikutteisuudesta luopuminen ei kuitenkaan yksinään

---

¹⁵⁹ Yritysverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 4/2006, s. 123.

riittäisi ratkaisemaan havaittuja jännitteitä konserniavustusjärjestelmän ja osakeyhtiölain välillä. Varojensiirto tulisi joka tapauksessa kytetä kytkemään hyväksyttävään liiketaloudelliseen perusteeseen tai osakeyhtiölain varojenjakosäännösten noudattamiseen.

Vaihtoehtona nykyiselle konserniavustusjärjestelmälle on, että konsernikokonaisuus huomioitaisiin konserniyhtiöiden verotuksessa ilman varojensiirtoa ja tuloksentasaus tapahtuisi pelkästään verotuksen tasolla. Varojensiirron yhtiöoikeudelliseen hyväksyttävyyteen ja kirjanpitoa manipuloivaan tulosvaikutteiseen kirjaamiseen liittyvät ongelmat poistuisivat. Toisaalta nykyisen konserniavustusjärjestelmän etuna voidaan nähdä konserniavustuksen ketteryys ja nopeus konsernin sisäisenä varojensiirtomekanismina, kuten tutkielmani kappaleessa 5.4 on keskusteltu. Mikäli konserniavustusjärjestelmä korvattaisiin puhtaasti verotuksellisella tuloksentasausmekanismilla, olisi jatkossa keinot konsernin sisäiseen taloudelliseen tukeen löydettävä muunlaisista transaktioista.

Lähteet

Virallislähteet

HE 92/1986 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi konserniavustuksesta verotuksessa

HE 173/1997 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle kirjanpitoaiksi sekä laeiksi osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta

HE 92/2004 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi

HE 109/2005 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi

HE 176/2008 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain sekä tuloverolain 45 §:n muuttamisesta

VaVM 12/2004 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 12/2004 vp hallituksen esityksestä yritys- ja pääomaverouudistukseksi 92/2004 vp

Yritysverotuksen kehittämistyöryhmän muistio 4/2006

Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 4/2006: Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus – Yritysverotuksen kehittämistyöryhmä 2005

Elinkeinoerotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio 16/2013

Valtiovarainministeriön julkaisuja 16/2013: Elinkeinoerotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio

Virallislähteet Ruotsi

Prop. 2004/05:85

Regeringens proposition 2004/05:85 Ny aktiebolagslag

SOU 2014:40

Statens offentliga utredningar 2014:40 Slutbetänkande av Företagskommittén: Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet.

Oikeuskirjallisuus

Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho 2021

Airaksinen, Manne – Pulkkinen, Pekka – Rasinaho, Vesa: Osakeyhtiölaki I-II.
Alma Talent Oy 2021 (päivittyvä teos).

Andersson – Penttilä 2016

Andersson, Edward – Penttilä, Seppo: Elinkeinoverolain kommentaari.
Talentum 2016.

Blomqvist – Malmivaara 2016

Blomqvist, Aki – Malmivaara, Tero: Osakeyhtiön varojenjako ja verotus.
Talentum Pro 2016.

Immonen – Ossa – Villa 2014

Immonen, Raimo – Ossa, Jaakko – Villa, Seppo: Osakeyhtiön pääoman
hallinta. Talentum 2014.

Immonen – Villa 2019

Immonen, Raimo – Villa, Seppo: Osakeyhtiön varojen käyttö: kuka päättää,
kuka vastaa? Alma Talent 2019.

Kaisanlahti 2020

Kaisanlahti, Timo: Tilinpäätös ja tilintarkastus, s. 665-793 teoksessa Villa,
Seppo (toim.): Yritysoikeus. Alma Talent 2020.

Koski 1977

Koski, Pauli: Konserni. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1977.

Kukkonen – Walden 2016

Kukkonen, Matti – Walden, Risto: Pk-konsernin verosuunnittelu. Alma Talent
2016.

Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2020 I

Kyläkallio, Juhani – Iirola, Olli – Kyläkallio, Kalle: Osakeyhtiö I. Edita
Publishing Oy 2020.

Kyläkallio – Iirola – Kyläkallio 2020 II

Kyläkallio, Juhani – Iirola, Olli – Kyläkallio, Kalle: Osakeyhtiö II. Edita
Publishing Oy 2020.

Mähönen – Villa 2009

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö IV Osakeyhtiö ja verotus.
WSOYpro Oy 2009.

Mähönen – Villa 2015

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö I Yleiset opit. Talentum 2015.

Mähönen – Villa 2019

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö III Corporate governance. Alma Talent 2019.

Mähönen – Villa 2020

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo: Osakeyhtiö II Pääomarakenne ja rahoitus. Alma Talent Oy 2020.

Pönkä 2013

Pönkä, Ville: Yhtiön etu – osakeyhtiöoikeudellinen näkökulma I. Lakimies 1/2013, s. 21-34.

Pönkä 2014

Pönkä, Ville: Yhdenvertaisuus osakeyhtiössä. Talentum Media 2014.

Raunio – Karjalainen 2018

Raunio, Merja – Karjalainen, Jukka: Siirtohinnoittelu. Alma Talent 2018.

Salo 2015

Salo, Marika: Hyvä liiketoimintapäätös ja johdon vastuu. Talentum 2015.

Vahtera 2011

Vahtera, Veikko: Osakeomistuksen riski ja sääntely. Lakimiesliiton Kustannus 2011.

Vahtera 2016

Vahtera, Veikko: Konserniavustuksen antamiseen oli liiketaloudellinen peruste eikä sen katsottu loukkaavan vähemmistöosinko-oikeutta (KKO 2015:105).

Oikeustapauskommentti, julkaistu Edilexissä 23.2.2016.

<https://www-edilex-fi.libproxy.helsinki.fi/artikkelit/16244.pdf>

Villa 2016

Villa, Seppo: Konserniavustus ja oikeus vähemmistöosinkoon: KKO 2015:105. Lakimies 2/2016, s. 321-335.

Oikeustapaukset

KHO 1993/43

KHO 1996/660

KHO 1999:6

KHO 2005:74

KHO 2006:29

KHO 2012:73

KHO 2012:74

KHO 2019:61

KKO 2004:115

KKO 2015:104

KKO 2015:105

KKO 2018:19

KILA 1542/1998

KILA 1636/2000

KVL 2008/9 (KHO 14.11.2008: ei muutosta – julkaisematon)

KVL 2018/54

Verohallinnon ohjeet

Verohallinnon ohje: Yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verokohtelu, diaarinumero VH/5565/00.01.00/2021, antopäivä 22.11.2021.

Verohallinnon ohje: Pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön verotus, diaarinumero VH/242/00.01.00/2022, antopäivä 8.2.2022.

Verohallinnon ohje: Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen, diaarinumero VH/3527/00.01.00/2022, antopäivä 9.8.2022.

Verohallinnon ohje: Konserniavustus, diaarinumero VH/685/00.01.00/2023, antopäivä 29.3.2023.